

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Міністерство освіти і науки України

Г.І. ПРИХОДЬКО

ГОТСЬКА МОВА

Навчально-методичний посібник

Мелітополь
2015

УДК: 811.11'01(075.8)
ББК: Ш 143.11 – 923
П 75

Затверджено Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 3 від 29 жовтня 2014 року)

Рецензенти : д. філол.н., проф.В.Д. Бялик
д. філол.н., проф.Т.І. Домброван
д. філол.н., проф. Р.К. Махачашвілі

Приходько Г.І.

П75 Готська мова: **навчальний посібник** для студентів факультету іноземної філології освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2015. – 119 с.

ISBN 978-617-7055-78-4

Цей посібник має рекомендації до університетського курсу «Готська мова». Його метою є надати допомогу у вивченні основних явищ системи готської мови, а також при опрацюванні текстів (перекладі, коментарях).

У посібнику систематизовано й представлено в стислому вигляді фонетичні, морфологічні, синтаксичні, словотворчі та лексичні характеристики готської мови. Теоретичні матеріали супроводжуються практикумом та бібліографією. Їх метою є формування навичок лінгвістичного аналізу готських текстів та порівняльних досліджень у давньогерманських мовах.

Рекомендовано для студентів-магістрантів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 8.030502 – мова та література (англійська та німецька), аспірантів, викладачів.

ISBN 978-617-7055-78-4

УДК: 811.11'01(075.8)
ББК: Ш 143.11 – 923
© Г.І. Приходько, 2015

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Історичні довідки про готів, готську мову та писемність	18
2. Фонетична система готської мови	27
3. Особливості граматичного ладу. Структура основ.....	29
4. Іменник	35
5. Прикметник	39
6. Дієслово. Іменні та особові форми дієслова	55
7. Числівник	57
8. Займенник	61
9. Прислівник	62
10. Службові слова	64
11. Словотвір.....	64
12. Синтаксичні особливості.....	67
13. Лексичні особливості.....	69
Тексти для аналізу. Завдання та вправи	74
Готський словник	86
Методичні вказівки по роботі з текстами.....	113
Теми докладів / рефератів	115
Рекомендована література.....	116
Список символів, умовних позначок та скорочень	118

ВСТУП

Готська мова є найдавнішою з писемно зафіксованих германських мов, що дає унікальний матеріал для вивчення комплексу історико-лінгвістичних дисциплін у германському мовному континуумі, залишаючись найважливішим інструментом формування філолога-германіста. Близькість готської мови до загальногерманської основи, її архаїчність та єдність писемної фіксації дозволяють реконструювати прагерманські форми та дослідити їх зміни, які пізніше розвилися в різних ареалах. Вивчення взаємовідносин готської мови з іншими давньогерманськими мовами дозволяє правильно тлумачити складні генетичні зв'язки цих мов, визначити характер їх розвитку та взаємовпливу після розпаду германської спільності.

Дані готської мови дозволяють також точніше виявити становлення найважливіших загальногерманських типологічних та структурних особливостей на тлі індоєвропейських, а саме, наприклад, розвиток дентального претериту, аналітичних форм дієслова та іменника, особливої акцентної структури слова, словотвірних моделей, своєрідного словникового фонду, тощо.

Готська мова рано відокремилася від давньогерманського континууму (мовний стан так званого «пізньозагальногерманського», IV ст. н. е.) і поступово розповсюдилася поруч із носіями на територіях заселених в основному негерманськими народами. Публікація й вивчення готських текстів розпочато в XVII столітті. Дослідження готських пам'яток, які відобразили найперші спроби створення писемно-літературних форм у давньогерманських етносів, дозволяє простежити типологію, тенденції становлення окремих германських літературних мов (значення християнської перекладацької традиції, вплив латинської та давньогрецької мов, тощо).

Матеріал готської мови доказує необхідність вивчення динаміки й хронології ареальних контактів давньогерманських мов, які зумовили спільність їх структурних ознак, наприклад, західногерманської групи на відміну від північногерманської. Цікаві також зв'язки й контакти готської мови з мовами інших народів пізньоантичної та ранньосередньовічної Європи (прибалтійського ареалу, кельтськими, «народною латинською», романськими, слов'янськими) та його певне значення для їх розвитку.

Практичне вивчення готських текстів знайомить із методикою порівняльно-історичного аналізу та реконструкції на всіх мовних рівнях, стимулює інтерес студентів до вивчення історії германських мов, літератур та культур їх носіїв у найдревніший період, закладає основи історико-філологічної культури.

Готська мова є відправною точкою для порівняльно-історичного та історико-типологічного індоєвропейського та германського мовознавства. До матеріалу готської мови закономірно звертаються дослідники в галузі давньогерманських мов, а також етимології германських мов, лексикографи, філологи-медієвісти та історики.

1. ІСТОРИЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО ГОТІВ, ГОТСЬКУ МОВУ ТА ПИСЕМНІСТЬ

Готська мова, що є мертвою сьогодні, була колись мовою однієї з основних груп германських племен, які мешкали на початку нашої ери по нижній течії Вісли та у вісленсько-одерському межиріччі, а потім розділились та заснували варварські ранньофеодальні королівства на території західної частини Римської імперії, що згодом розпалася на: остготське королівство в Італії (V – VI ст.) та вестготське королівство в Південній Галії й на Піренейському півострові (V – VIII ст.).

Готи до початку нашої ери входили у велике германське племінне угруповання т.зв. вандалов (виндалов), до якої входили бургунди, вандалі, лугії, гепіди, ругії, герули, скири, варини, карини, імовірно також бастарни й певкіни та ін. Етнічний склад, ступінь консолідації й обсяг цього угруповання племен, що об'єднувалася ім'ям готів, варіювалися в різні періоди їхньої історії. До Великого переселення народів в I – II ст. н.е. конгломерат цих близькоспоріднених племен (етнічно більше близькими до готів були тайфали) займав східну, периферійну частину Європи, заселеної германцями, тому їх прийнято називати східногерманськими племенами. Імовірно, що більшість предків східногерманських племен жило до н.е. у Скандинавії, мігрувавши відтіля «хвилями» через острови Балтійського моря на континент.

Етногенез східногерманських племен залишається предметом дискусії. Деякі дослідники вважають східногерманські етноси продуктом змішання вже на континенті південногерманських (західногерманських) колоністів, що перейшли через Одер, у місцевості, де жили також кельти, і частини скандинавів, що прийшли туди через Балтійське море.

При цьому колоністи-герміони були поглинені переважаючим скандинавським міграційним етносом як основою формування нових східногерманських племен. Початок цього складного й тривалого процесу умовно датується з VII ст. до н.е.

Споконвічною прабатьківщиною готів до їхнього переселення на континент є, очевидно, Східна Скандинавія. Але абсолютно достовірних даних про перебування готів у Скандинавії немає. На рубежі н.е. вони вже займали важливі території (острів Готланд – Повислен'є), через які пролягав древній торговельний шлях з Рима в Скандинавію. Про перебування готів у Західній Прибалтиці свідчить топонім *Gothiskandza* (<*gotisk – andja «готський берег»), від якого виникла назва Гданська (*Gdansk*). Примітно, що компонент *gut* – *göt* самоназви готів – *gutþiuda* («народ гутів», зафіксоване в VII ст.) і *gutans* / *gutani*, зустрічається в східно-скандинавських топонімах: острів *Gotland* (місцевою мовою *Gutland*), місцевості *Vastergötland* і *Östergötland*, ріка *Göta-älv*, місто *Göteborg* і ін. В античних джерелах початку н.е. (Пліній Старший, Птолемей, Тацит) вони фігурують під етнонімами *Gutones*, *Gotones*, *Gotae*, *Gothi* і, імовірно, були родинні давньоскандинавським гаутам (гетам). Огласовка автоетноніма з -о-затвердилася завдяки пізньоантичним авторам.

Готи зіграли найбільш важливу роль в експансії східних германців, раніше багатьох інших германців вступивших у бої з римлянами на рубежах і на території імперії. Це прискорило розпад у них первіснообщинного ладу. Тільки протягом III століття н.е. готи брали участь більш ніж у двох десятках набігів на римські володіння. Із всіх давньогерманських племен готи характеризуються найбільш великими й активними міграціями, що визначило їх подальший етнічний поділ на вестготів (також «західних готів», визиготів або тервингів – «лісових», від герм. *terwa- «деревна смола») і остготів (також «східних готів», остроготів або грейтунгів – «степових», від герм. *greuto- «кам'янистий ґрунт»). Етноніми грейтунги й тервинги зникають в IV столітті.

Покинувши приблизно в другій половині II ст. н.е. поетапно територію східної Німеччини (нижній плін р. Вісли), частина готів приблизно протягом століття просувається до узбережжя Чорного й Азовського морів (остготи). Інша частина готів (вестготи) оселяється на Нижньому Дунаї на границях Римської імперії, першими перейшовши до осілости. Умовною границею, що розділяла в цей період ост- і вестготів був Дністер. У цей час у готів уже склалася королівська влада. Остготи опинилися в оточенні різномовних племен осілих хліборобів північного Причорномор'я, об'єднання яких було пов'язане з високорозвиненими причорноморськими грецькими містами-колоніями східно-римських провінцій. Це сприяло тому, що обидва готських етноси значно не розрізнялися у своєму розвитку.

Наприкінці IV ст. н.е. вестготські племена, які проживали на лівобережжі Дунаю, були відтіснені зі сходу кочівниками. Вони здійснюють спроби вторгнення й закріплення на сході території Римської імперії, яку покидають вже на початку V ст. і прямують до Центральної Європи. Пізніше по цьому «дунайському шляху» пішли остготи, могутнє поліетнічне племінне об'єднання яких у Причорномор'ї на чолі з *Ерманаріхом* (? – близько 375 р.) було розгромлено гунами. Частина остготів до початку V ст. осідає в римській провінції Паннонія. Найважливішою подією в історії остготів на рубежі VI ст. є створення в завойованій ними північній частині Італії королівства *Теодорика Великого* (близько 454 – 526 р.р.), що проводив політику християнізації остготів, зближення остготської і італо-римської знаті. Культурно-політичним центром королівства було місто Равенна. При дворі Теодориха, який сам не був освічений, заохочувалася діяльність таких великих учених як Кассіодор (автор незбереженої «Історії готів», начальник королівської канцелярії й консул у Римі), Еннодій (поет), Симмах (політик і історик), Боецій (філософ і великий сановник). В Італії активізувалися економіка й будівництво. У роки розквіту остготське королівство включало крім Італії острови Сицилію, приальпійські області, Далмацію й Прованс.

Характерною тенденцією міграції вестготів у цей період є їхнє подальше просування на південний захід Європи. У Південній Галлії (центр – Тулуза), де суперниками вестготів стали франки, і на Піренеях (центр – Толедо) послідовно виникають великі варварські королівства вестготів, що зберігали зв'язки з остготською державою в Італії. Постійні війни з римлянами, Візантією й іншими народами, конфесійно-культурна й етнічна інтеграція

привели до падіння всіх цих готських держав і до асиміляції готів іншими етносами.

В Італії, Іспанії й на Балканах готська мова зникає досить рано. Довше всього нечисленні укріплені остготські поселення зберігалися в Причорномор'ї (в основному в західній гірській частині Криму, заселеній греками й підпорядкованій Візантії, а також з V ст. у Приазов'ї на Таманському півострові), відрізані наприкінці IV ст. просуванням по Причорномор'ю гунів і інших кочівників. Імператор Юстиніан I побудував у Криму для захисту їхніх поселень (в основному сільських) укріплену лінію. Приймаючи з Візантії до VI ст. християнство (православ'я) і заступництво, кримські готи поступово грецизуються. Вони зберігали в поліетнічному середовищі, у ході численних завоювань і колонізації Криму (авари й булгари, хазари, слов'яни, печеніги, половці, монголо-татари, генуезці, турки) відносну самостійність (автономію) протягом багатьох сторіч. Але своєї держави вони споконвічно не створили, розвиваючись ізольовано від основного готського етносу, імовірно розділившись на кілька невеликих племен і беручи участь в етногенезі деяких кримських народностей. Із середньовічних джерел в VI – VII ст. і пізніше відома «область Дори» або «Готія» (також місто Доро / Доріс, Феодоро, пізніше «готфське місто-фортеця» Мангуп поблизу Херсонеса-Севастополя), заселена кримськими готами, які згадуються під іменами «готфів», «готонів» «тетракситів» (неясний за значенням етнонім, що ймовірноше позначав готів Приазов'я) і «готів-трапезитів» (тобто тих, які живуть біля «столової гори» – місцевість під Алуштою, інше тлумачення із грецької «торговці»). Передбачається, що асиміляція кримських готів як етнічного релікта завершилася в XVIII ст.

Відомості про безписемному кримсько-готську мову не мають безпосереднього характеру й у край убогі. Так, у числі мандрівників на Схід, що згадують про готів у західному Криму, був фламандський чернець В. Рубрук, який свідчить в 1253 р., що готи в Криму в цей час говорили на "германській мові" (*idioma Teutonicum*). Ще в XVI столітті германський дипломат Бусбек записав у бесіді із кримським греком у Константинополі близько. 80 реліктових кримсько-готських слів.

Багато подій, образів й сюжетів історії готів знайшли відбиття в міфології, фольклорі й героїчному епосі германських і інших європейських народів, зокрема, в «Пісні про Гільдебранта» (легенда про Теодориха), у Старшій і Молодшій Еддах, в «Пісні про Нибелунгів» (легенда про Теодориха й Ерманариха), у легендах про Дитриха Бернського (Теодориха), у поемі про Видсида, в «Вальдері» і «Деорі», а також у латинській поемі «Вальгарій», у слов'янській легенді про св. Костянтина (IX ст.), в іспанському епосі, в «Слові о полку Ігоровім».

Християнізація готів і їхня мова

Готи є першим варварським народом Європи, що познайомились із християнством (III ст.) і прийняли його, а їхня мова першою серед давньгерманських мов одержала під впливом цього письмову фіксацію.

Поширення на початку лише в частини вестготів на Дунаю («малих готів») християнської релігії (у формі аріанства) на рубежі IV ст. н.е. стимулювало створення алфавіту й розвиток писемності, що служила для перекладу канонічних християнських текстів Біблії. З 370-х рр. готи формуються вже і як етноконфесійна спільність. Аріани не визнавали в канонічному виді один з основних догматів християнства про єдність Бога-отця й Бога-сина (Христа). Згідно вчення основоположника цієї течії – олександрійського священника й богослова Арія (помер в 336 р.), який спробував раціоналістично тлумачити природу божества, Христос, як витвір Бога-отця – істота, нижча за нього й не подібна йому. Арій в 320 р. був висланий на Балкани в Іллірію, а його учні активно проповідували в сусідніх дунайських провінціях, заселених зокрема готами. В умовах перетворення християнства в єдину офіційну релігію імперії аріанство піддалося гонінням. Гострота боротьби готів-аріан і інших християнських конфесій в IV-VI ст. обумовлювалась її переплетенням з військово-політичним суперництвом з Візантією, де з кінця IV ст. поступово затверджується православ'я, з корінним населенням і з германськими народами, що сповідали католицтво. Втім, не позбавлені суперництва й відносини готів з іншими германцями-аріанами (вандалами, лангобардами).

На чолі первісної готської церкви стояв один з перших її єпископів *Ульфіла* (також Вульфїла, 311 – 382 р. г.) – імовірно не гот по походженню(?). Як «єпископ і просвітител ь готів» (з 341 р.) він мав заступництво Константинополя. За свідченням церковних істориків, Вульфїла походив з нащадків християн Малої Азії, захоплених готами в полон ще в середині III ст. н.е. Він провів молодість у Константинополі, одержав освіту, знав латинь і грецьку мову, брав участь у конфесійних диспутах і в політиці. Саме Ульфілі приписується створення готського алфавіту й перекладу з грецької мови більшої частини Біблії, просвітницька діяльність. Питання про грецьке першоджерело перекладу залишається відкритим (т.зв. *Septuaginta*). Особистість Ульфіли як посередника культур багато в чому типова для етнополітичної ситуації в багатонаціональній Візантії.

В V столітті в столиці Візантії, у сферу політичних інтересів якої готи потрапили в IV ст., існувала готська церква Св. Павла. Готська аріанська місія відігравала певну роль і серед континентальних германців (зокрема серед сусідніх баварів, тюрингів в VI ст.), а також в аріан Іспанії й Північної Африки. Римляни навіть називали аріанство **lex gotica**. Частина готів прийняла католицтво. Паралельно якийсь час зберігалися язичество й древня готська рунічна писемність, пам'ятки якої, однак, дуже незначні (див. нижче), тому виділення «рунічного готського» проблематично.

В дописемний період основною мовною формою спілкування готів були племінні діалекти, про які ми не маємо безпосередніх даних. Традиційне членування готів на ост- і вестготів, очевидно, базувалося на відповідних територіально-діалектних розходженнях, що оформилися після переходу готів до відносної осілості (III ст. н.е.). Однак мова готської Біблії не відбиває цих розходжень (за винятком деяких вокалічних змін, див. **розділ 2**), тому що вона створена на остготській основі (остготська редакція V ст. незбереженого

первісного вестготського перекладу). Соціальна верхівка готів в римському й візантійському середовищі була двомовна. Мовний тип, представлений у готському перекладі Біблії, не був ідентичним діалектному мовленню, оскільки мав оброблений, наддіалектний характер, наближаючись до мови письмово-літературної. На цій мові здійснювалося богослужіння в готській церкві, створювалися перекладні пам'ятники релігійного змісту з грецької мови, а також, імовірно, частково велося й діловодство. «Священна мова церкви» тяжіла до канонічності, стійкості специфічних мовних форм, багато в чому залишаючись «мовою перекладу». Цей архаїчний мовний тип умовно можна назвати «біблійним (вільфлінським) готським».

Не можна виключити, що первісний вільфлівський текст редагувався й виправлявся. Про ступінь його відмінності від мовного типу готських епічних сказань і фольклору, що згадуються історіографом готів нотарієм *Іорданом* у латинському творі «Про походження й діяння готів» (близько 550 р.), судити важко, оскільки їхні записи не збереглися. Примітно, що між діалектами (як відзначалося, розходження ост- і вестготської мови неясні) і письмово-літературною формою готської мови, імовірно, існували проміжні утворення інтердіалектного характеру (розмовні койне). Вони використовувалися як представниками різних діалектних спільнот готів, так і при контактах з іншими народами.

Готська графіка й писемна традиція

У готів, як і в інших варварських народів, що опинилися під впливом розвинутої Візантії (вірмени, копти, ефіопи, грузини, слов'яни), писемність з'явилася на грецькій основі й була пов'язана із завданнями християнізації (переклад Біблії) і богослужіння, що визначило її нормативність і авторитет. Цей тип писемності виявилися більше однаковим, послідовним і фонографічним, аніж недосконалі писемності, що стихійно розвивалися у інших германців на основі латині. Легендарний творець готської абетки Ульфїла – спирався на грецьку писемність і філологічну культуру свого часу, але він був знайомий і з рунічною, з латинською писемністю.

Готська абетка

1	a	𐌰	60	j	𐌶
2	b	𐌱	70	u	𐌸
3	g	𐌲	80	p	𐌺
4	d	𐌳	90		𐌻
5	e	𐌴	100	r	𐌷
6	q	𐌵	200	s	𐌹
7	z	𐌶	300	t	𐌿
8	h	𐌷	400	w	𐍂
9	þ	𐌸			𐍃
10	i	𐌹	500	f	𐍆
20	k	𐌺	600	x	𐍆
30	l	𐌻	700	h	𐍆
40	m	𐌼	800	o	𐍆
50	n	𐌽	900		𐍆

Готська абетка складалася з 27 знаків, 2 з яких уживалися тільки в числовому значенні. Всі літери мали назву у формі значущого слова, що часто відповідало назвам рун. Форми більшості літер запозичено із грецької мови, лише деякі фігури (для позначення /h/, /s/, /r/) мали латинське походження або ж стали такими пізніше в остготській традиції. Вплив рунічного письма виявився у формі літер для позначення /u/, /ʋ/, /w/ і /j/, а спеціальні графеми <Θ>=/hw/ і <υ>=/kw/ були можливою новацією Ульфіли (схожі на грецькі). Загалом, негрецького походження, на думку дослідників, до 30% готських графем. Грецький вплив виявився також у використанні скорочень і диграфів для позначення /η/, /i/, /e/ і /o/, а також у тім, що літери мали цифрову значимість (від 1 до 10 і далі – десятків і сотень) відповідну їхньому місцю в абетці. Накреслення більшості літер відповідало традиційній грецькій уніціальній писемності IV ст. н.е., що характеризується круглими рівними літерами.

Готська абетка також зберігає в основі грецький абетковий ряд. Загалом, вульфільянська графіка адекватно передавала фонологічні розходження готської мови за принципом «1 графема = 1 фонема» у всіх відомих рукописах, орфографія яких навіть при наявності варіантів і описок, дуже одноманітний. Фонематичний принцип готської абетки має лише невеликі виключення (див. **розділ 2**), зумовлені зокрема фонетичними змінами в мові IV – VI ст.

Як відзначалося, відомості про готську мову досить обмежені. Основні виявлені готські писемні пам'ятки – фрагменти біблійного перекладу Ульфіли – збереглися в пізніших остготських рукописах V – VI ст. Це: 1) «Срібний кодекс» (V – VI ст.), уривки із чотирьох Євангелій, 188 аркушів, 2) «Амброзіанські кодекси», чотири рукописи фрагментів Біблії, 352 аркуша, 3) «Каролінгський кодекс» (V ст.), двомовний латинсько-готський рукопис, 4 аркуші уривка Біблії, 4) «Гиссенський уривок» (VI ст.), 2 аркуші з латинсько-готського рукопису Євангелія від Луки, 5) 8 аркушів оригінального(?) неперекладного коментарю до Євангелія від Іоанна – т.зв. *skeireins* («пояснення», порівн. гот. *gaskeirjan* «роз'ясняти», *skeirs* «світлий»). Імовірно, що готська церковна література, зокрема богослужбова, мала й більше широкий спектр, не обмежуючись перекладами. Дрібні, ще більш пізні пам'ятки в основному небіблійного характеру представлені: а) фрагментом календаря (VII ст.) і б) зведеного «Алкуїнового рукопису» (IX – X ст.), що містить два варіанти готської абетки (основа реконструкції готської абетки в цілому), готські словосполучення з євангельського тексту, в) готські глоси до латинського тексту аріанського єпископа Максиміна (VI ст.), г) слова й імена до двох латинських папірусних купчих (середина. VI ст.).

В Італії також виявлені палімпсести (очищені пергаменти), де під середньовічними латинськими текстами виявлені готські тексти, змиті як «аріанські і еретичні». Ці джерела ще не ввійшли в науковий обіг. Мовним матеріалом є також готські імена, глоси й слова, зафіксовані латинськими, грецькими й давньороманськими джерелами.

Рунічні готські пам'ятки представлені лише двома унікальними написами: на кільці зі скарбу в П'єтроассе (Нижній Дунай, близько 380 р.), що приблизно розшифровується як *gutoniowihailag* («від готів священний»?) і на наклейнику списа з Ковеля (Полісся, близько 230 р.), що реконструюється як *tilarids* («нападаючий?»). На думку деяких учених, саме в готів рунічна писемність уперше серед германців набула застосування (у Причорномор'ї?).

Рукописи 1 – 3, а, г і 5 виявлені в Північній Італії, зокрема у відомому монастирі Боббіо (2 і 5), у Єгипті (4) і на території Німеччини (в) і Австрії (б). Імовірно також створення частини готських джерел у Тулузькому королівстві вестготів. «Срібний кодекс» являє собою дорогий пурпурний пергамент із нанесеними на нього срібними й золотими (ініціали) літерами й декором. Під впливом візантійців готи опанували високу техніку чорнильного письма на пергаменті (порівн. гот. *meljan* «писати, зареєструвати, записати(-ся)»), яку потім підтримували. Уперше «Срібний кодекс» виданий в 1665 році Фр. Юнієм.

Найважливіші готські рукописи створені в період розквіту королівства Теодориха в Італії й відбивають тривалу остготську клерикально-письмову, перекладацьку й літургічну традиції (наприклад, тексти розділені на уривки для богослужбового читання – *laiktjons*). Але навіть у своїй сукупності пам'ятки готської мови не дозволяють чітко судити про її історичний розвиток.

Ареальні особливості готської мови

У період, що передував розпаду північногерманської (давньоскандинавської) групи германських племен на північну (власне скандинавську) і східну («готську»), існували тільки дві найдавніші великі племінні групи германців: північна в Скандинавії й південна на континенті. З відділенням східногерманських племен від скандинавів і їхнім переселенням на континент т.зв. «південні» германці виявилися представленими вже двома групами: старої, західної (поєднувала інгвеонів, іствєонів і герминонів), і нової, східної, сформованої на базі переселенців зі Скандинавії.

Як окремі давньогерманські мови, так і їх групи виявляють різний ступінь близькості між собою, що зумовлено історичними умовами й тенденціями їхнього розвитку, ступенем споріднення або змішанням, контактуванням / сходженням, що відбувалося в різні історичні періоди, яке встановлюється лінгвогеографічними методами (мовні ізоглоси) без точного датування.

Структурні древні особливості готської мови зближують її в першу чергу із давньоскандинавським (північним, «материнським») ареалом (про гото-скандинавські ізолекси див. **розділ 12**). Зв'язки готського з мовами інших східногерманських племен у зв'язку з відсутністю про них безпосередніх даних (письмових джерел) реконструктивні й багато в чому залишаються неясними, як і самі загальносхідногерманські риси.

Особливу групу становлять гото-західногерманські ізоглоси. Спектр всіх цих ознак залишається об'єктом дискусій і далі будуть зазначені лише найбільш істотні й загальновизначні з них.

Гото-скандинавські фонетичні й фономорфологічні ізоглоси представлені тільки в консонантизмі: 1) т.зв. «законом Хольцмана»: після коротких голосних в інтервокальному положенні перша частина германських довгих (подвійних) півголосних *-jj- і *-ww- розвивалася в проривний гуттуральний /g/ (гуттуралізація). Це явище пояснюється енергійною артикуляцією *-jj- і *-ww- після голосного й утворенням проривного приголосного (гемінати). У західногерманських мовах у даній позиції утворювався дифтонг (порівн.: ді. tveggja, гот. twaddje < *twaggje, днв. zweio, дс. tweio «двох»; гот. bliggwan, ди. blegđi, днв. bliuwan «бити»); 2) збереженням германського закінчення *-z після не наголошених голосних зі зміною в готському *-z > -s (оглушення). У західногерманських мовах воно відпадає, наприклад, герм. *dagaz, гот. dags, ді. dagr (ротацізм), днв. tag, дс. dag «день»; 3) збереженням інтервокальних спірантів /b/ і /d/.

Гото-скандинавські морфологічні ізоглоси представлені: 1) особливою формою 2 особи однини минулого часу сильних дієслів з огласовкою нормальної (повної) ступені аблаута, тієї ж, що й в 1 і 3 особі однини і, закінченням – t. У західногерманських мовах у цій формі виступає нульовий ступінь аблаута, характерна для множини претеріту, і закінчення -i / -e (порівн. гот. і ді. namt = днв. / да. namī / nome «ти взяв»); 2) приналежністю дієприкметника I тільки до слабкого відмінювання (крім називного відмінка однини чоловічого роду у готському, наприклад, gibands «той, хто дає» – сильне відмінювання). У західногерманських мовах дієприкметник I відмінюється аналогічно прикметнику й по слабкому й по сильному типам; 3) особливою семантичною групою неперехідних дієслів медіального значення із суфіксом -na < *-ne / -no в основі презенса, наприклад, гот. fullnan, ді. fullna «наповнюватися», гот. gabatnan, ді. batna «поліпшуватися». Але особливий морфологічний розряд – слабкі дієслова IV класу на -nan – вони були лише в готській мові; 4) розвитком тематичних дієслів (порівн.: standan стояти“, gangan «іти», ді. standa, ganga), яким у західногерманських мовах відповідають нерегулярні атематичні дієслова; 5) наявністю складного питального займенника герм. *hwa- / hwe- + додатковий суфіксальний елемент (порівн. гот. hvarjis, ді. hverr «який»); 6) спільністю в структурі деяких древніх іменників (т.зв. гетероклітик) основотвірного суфікса. Порівн.: «сонце» – гот. sauil, ді. sol, але днв. sunna, да. sunne; «небо» – гот. himins, ді. himinn, але днв. і дс. himil; «вода» – гот. wato / watins, ді. vatn, але днв. wazzar, да. wæter; «вогонь» – гот. fon, ді. funi, але днв. fuir / fiur, да. fyr; 7) оформленням показника 1 особи опативу теперішнього часу: гот. -au, ді. -a < *au з енклітичною часткою -u у спонукальному значенні, але днв. neme, да. nime < іє. *-i / -e; 8) відсутність у парадигмі дієслова «бути» рефлексів іє. основи *bheu-; 9) невідмінюваний інфінітив.

Гото-східногерманські закономірності (інновації) відносяться з більшою ймовірністю тільки до фонетичних ознак, а хронологічно – до різних періодів (в основному I – V ст. н.е.). Вони чітко стосуються лише тенденції до звуження голосних середнього підйому: герм. */e/ */ē/ і */u/ */ū/ > /i/ /ī/ і /o/ /ō/. Для консонантизму мов східногерманських племен характерний: а) перехід дзвінків спірантів у глухі в абсолютному кінці слова й перед кінцевим –s: /b/ = <b> > /f/, /d/ = <d> > /p/, /z/ > /s/, б) тривале збереження наприкінці слів герм */z/.

Гото-західногерманські ізоглоси обмежені, гетерохронні, не завжди охоплюють західногерманські мови цілком і зумовлені як древньою спільністю континентальних германців, так і контактами / сходженням з готами ельбсько-одерських германців у Прибалтиці, а потім германців-гермионів як нащадків свевських семнонських племен (баварів, алеманів, почасти тюрингів). Гото-загальнозахідногерманські ізоглоси носять морфологічний характер (про гото-давньоверхньонімецькі ізолекси див. **розділ 12**): 1) загальний т.зв. «важкий» суфікс абстрактних іменників: гот. –assus / -passus, днв. -nussi / -nissi, да. -ness; 2) утворення форм Род. і Д. в. числівників 4 – 19 за зразком іменних основ на –i (див. **розділ 4**). Але не слід інтерпретувати як ізоглосу, наприклад, явище численності в готській і давньоанглійській мовах, на відміну від давньонімецької, дісприкметники I – іменники (основи на –nt). Це типологічне сходження сформувалося в ситуації незалежного розвитку цих двох давньогерманських мов. Аналогічний характер має й сходження (збіг) готської й нідерландської мов у плані продуктивності в них германського суфікса абстрактних іменників *-ida.

Гото-герміонські ізоглоси мають морфонологічний характер: 1) оформлення закінчення Р. в. однини а-основ: -is / -es < *is; але -as / -æs < *-as з різним ступенем аблаута основотвірного суфікса (порівн. гот. dagis, днв. tages «дня», але рун. ім'я Godagas, да. *dagæs); 2) оформлення з різним ступенем аблаута також основотвірного суфікса закінчення Р. в. n-основ: -in < *-ins, але -a(n) < *-ans (порівн. гот. gumins, днв. *gomin «чоловіка», але ді. guma, да. guman); 3) однаковий ступень аблаута в корені вказівного займенника ж.р. Р. і Д. в.: гот. Pizos / Pizai, днв. dera / degu «цієї», але ді. Peigar / Peire; 4) оформлення 3 особи однини теперішнього часу дієслова «бути»: гот. і днв. ist, але ді., да. і дс. is.

Історична хронологія

Початок. н. е. – близько 150 р. – поселення готів в Прибалтиці в межиріччі Одери й Вісли, звідки вони витиснули вандалів

166 – 180 р. – участь готів в маркоманській війні з Римом, що стимулювало їхню подальшу експансію

близько 150 – 235 р. – просування частини готів до Причорномор'я

близько 180 р. – просування іншої частини готів до Дунаю й Карпат, поділ готського племені на ост- і вестготів

230 – 270-і р.р. – участь остготів у руйнуванні понтійських і боспорських міст-колоній Причорномор'я й у піратських морських набігах на Малу Азію й Грецію

235 – 260-і р.р. – участь вестготів у нападах на задунайські римські провінції й у коаліційних війнах варварів з Римом

251 р. – загибель імператора Деція в бою з вестготами

258 р. – перші поселення остготів у Криму

268 – 270 р. – розгром вестготів імператором Клавдієм II «Готським»

271 р. – поселення вестготів у задунайських римських провінціях, захоплення Дакії

280-і р.р. – римський імператор Проб дозволяє вестготам поселятися у Північній Італії

290-і р.р. – поступовий розділ Римської імперії на західну й східну частини при імператорі Діоклетіані

330-і рр. – перехід частини вестготів на положення федератів Рима й військову службу при імператорі Костянтинові I – засновнику Візантійської імперії й Константинополя, який підтримував аріанство

337 – 361 р. – підтримка імператором східної частини імперії Констанцієм II аріанства серед вестготів і інших германців

347 – 348 р. – вигнання одноплемінниками вестготів-аріан у Фракію й Мезію, прохання Ульфїли до імператора про поселення тут зі своєю паствою

350 – 370-і р.р. – остготський племінний союз конунгу Ерманаріха з роду Амалів у Причорномор'ї в коаліції з іншими варварськими народами

364 – 366 р. – підтримка вестготами узурпатора в східній частині імперії Прокопія

370-і р.р. – підтримка аріанства імператором східної частини імперії Валентом

372 – 373 р. – гоніння на аріан при вестготському королі Атанаріху, його міжусобна війна із Фритигерном, перемога якого за підтримки імператора Валента прискорила християнізацію вестготів; переписка вестготських аріанських кліриків (Сун'я й Фритіла) з автором офіційно визнаного греко-латинського перекладу Біблії Ієронімом про принципи перекладу священних книг

374 – 376 р. – розгром і підпорядкування більшої частини остготів гунами Причорномор'я, загибель Ерманаріха

375 – 376 р. – перехід вестготами й частиною остготів Дунаю, відхилення від зіткнення з гунами й поселення в східно-римських провінціях

376 р. – спроби вторгнення остготів на задунайські території Римської імперії

377 – 378 р. – імператор західної частини Римської імперії Граціан оселив вестготів у Північній Італії, але потім вступив з ними у війну

377 – 412 р. – участь вестготів в антиримських повстаннях рабів і в локальних війнах; в 378 р. вестготи розбили римські війська біля Адріанополя, загибель у битві імператора східної частини Римської імперії Валента

380-і р.р. – набіги вестготів на Грецію

381 р. – повторний осуд арианства як ересі Константинопольським собором (уперше в 325 р. на Нікейському соборі), нові переслідування аріан

382 р. – договір про перехід вестготів на положення федератів східної частини імперії, їхня участь у військах імператора східної частини імперії Феодосія у війні з Римом при спробі об'єднання ім імперії

390-і р.р. – свідчення одного із засновників православ'я Іоанна Златоуста про діяльність готської арианської церкви

395 р. – остаточний розділ Римської імперії на Західну й Східну (Візантію), захоплення вестготами о. Сицилія

395 – 408 р. – правління в Західній імперії Стиліхона (військовий ватажок із вандалів) як опікуна малолітнього імператора Гонорія

395 – 410 р. – правління вестготського короля Аларіха I з роду Балтів, розрив договору про федератство й поновлення набігів на імперію

400 р. – вигнання вестготів з Константинополя

405 – 444 р. – епоха відсутності сильної королівської влади в остготів

401, 402, 408, 410 р. захоплення й руйнування великих міст і Рима вестготами в ході італійських походів, невдала спроба переправитися в Північну Африку

410 р. – перенос першим імператором Західної імперії Гонорієм столиці з Рима в Равенну

412 р. – відхід вестготів з Італії в Галлію на чолі з Атаульфом

415 – 418 р. – вторгнення вестготів на північ Іспанії

418 – 508 р. – існування Тулузького королівства вестготів в південній частині Галлії – першої варварської держави Європи; запис на латині «Вестготської правди» – кодексу звичаєвого права

443 – 452 р. – участь остготів у союзі з гунами й іншими варварами в набігах на Східну Римську імперію й Італію

451 р. – участь вестготів у битві з гунами на Каталаунських полях у союзі з Римом і іншими германцями, остготи – на стороні гунів і їхніх союзників

430-і – 450-і р.р. – поступовий перехід остготів до союзу з Візантією й переселення в її провінції

456 р. – остаточне звільнення остготів з-під влади гунів

близько 460 р. – початок створення вестготського королівства в Іспанії

470-і рр. – розрив вестготами союзу з імперією при королі Ейриху

474 р. – висування остготського конунгу Теодориха з роду Амалів

475 р. – король вестготів Ейрих повідомляє про незалежність від імперії, «кодекс Ейриха»

476 – 493 р. – падіння Західної Римської імперії й скасування в ній імператорської влади, існування «держави Одоакра» в Італії

477, 483, 484 р. – одержання королем остготів Теодорихом звання патриція, регалій, почестей і вищих військових чинів Візантії

486 р. – велика поразка вестготів від франків під предводительством Хлодвіга в південній Галлії

488 – 493 р. – активний напад і завоювання остготами Італії за підтримки Візантії

493 – 560-і рр. – існування остготського королівства в Італії, політико-династичні зв'язки вест-, остготів і інших германців

497 р. – визнання Теодориха Візантією як «правителя Італії»

499 р. – створення Теодорихом Римського синоду єпископів Італії, які регламентували спосіб обрання папи

500 р. – правовий едикт Теодориха Великого, відвідування їм Рима

507 р. – розгром франками вестготів у Південній Галлії, загибель короля Аларіха II і анексія Хлодвігом I більшої частини Тулузького королівства

508 – 510, 523 р. – приєднання до остготського королівства Провансу, спроби остготами удержати галльські володіння вестготів

520-і – 530-і р.р. – тиск і репресії остготів проти римської знаті, інтелігенції й папства (протекціонізм при виборах пап, обкладання їх даниною, ув'язнення Іоанна I), страти Симмаха Молодшого й Боеція (524 р.), криза верховної влади при спадкоємцях Теодориха (з 526 р.), гоніння на аріан візантійського імператора Юстина

530 – 532 р. – правління папи Боніфация II, остгота за походженням

531 р. – припинення династичного правління роду Балтів у вестготів в Іспанії

534 р. – обкладання папства й римського єпископату даниною остготським королем Аталарихом

534 р. – оголошення війни остготам імператором Юстиніаном I, який проводив політику централізації й розширення Візантії, під привідом захисту верховної влади в Італії

534 – 556 р. – винищувальна остготсько-візантійська війна

536 р. – припинення династичної влади роду Амалів в остготів

539, 541 р. – напад на Італію франків

540 р. – узяття візантійцями Равенни – столиці остготської держави в Італії й полон остготського короля Витігіса

544 р. – вторгнення Візантії у вестготську Іспанію

близько 551 р. – твір остготського історика Йордану «Про походження й діяння гетів» – перша латинська книга, написана автором-германцем

552 р. – загибель останнього остготського короля – Тейї.

568 – 584 р. – вторгнення лангобардів, які підтримували до цього експансію візантійців проти остготів, у Північну й Центральну Італію й заснування ними королівства

579 – 590 р. – правління папи Пелагія II, остгота за походженням

589 р. – перехід вестготів Іспанії в католицизм при королі Рекареді

600 – 636 р. – діяльність архієпископа Ісидора Севільського – автора «Історії королів готів», вихідця з вестготської знаті

близько 650 р. – кримські готи під владою хазар

718 р. – закінчення панування вестготів в Іспанії, арабське завоювання

714 – 720 р. – правління останнього вестготського короля – Ардо

720-і рр. – заснування вестготськими місіонерами монастирів Рейхенау й Мурбах у Франкській державі

близько 750 р. – установа Візантією Готської православної митрополії в Криму, виникнення монастирів

787 – 791 р. – повстання кримських готів проти засилля хазар під керівництвом єпископа Іоанна Готського (близько 785 р.)

962 – 972 р. – протекторат над готськими поселеннями в Криму з боку київського князя Святослава

кінець 10 – 11 ст. – кримські готи знову під владою Візантії

12 – 15 ст. – нащадки кримських готів у складі поліетнічного князівства Феодоро (столиця – м. Мангуп)

1470-і р.р. – посольства Івана III до останнього мангупського князя Ісайє

2. ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА ГОТСЬКОЇ МОВИ

При передачі фонетичної системи й письмової форми готської мови по сформованій в германістиці традиції використовуються відповідні літери латинської абетці (з невеликими доповненнями), оскільки вживання своєрідної готської графіки утруднило б вивчення. Фонологічна система готської мови відноситься до *вокалістичного* типу, оскільки голосні становлять у ній більше однієї третини загальної кількості фонем. Вона реконструюється на основі сукупності письмових свідчень із більшою ймовірністю відносно епохи створення готської писемності (IV в.) з урахуванням змін, що відбулися в V – VI ст. Морфологічні явища в готській мові досить значущі.

Готський консонантизм

Готський консонантизм не перетерпів значних змін у порівнянні із загальногерманським і зберіг його відмітні риси (зокрема перевага щільних (фрикативних) над проривними). Приголосні готської мови класифікуються по трьох основних ознаках: способу утворення, участі голосу й місцю утворення. По способу утворення виділяється 2 класи приголосних – шумні й сонорні. З огляду на місце утворення й участь голосу, можна представити систему готських приголосних:

Глухі проривні: /p/, /t/, /k/, /kw/

Глухі щільні: /f/, /ƀ/, /s/, /x/, /xw/

Шумні придихові гортанні щільні: /h/, /hw/

Дзвінки проривні: /b/, /d/, /g/

Дзвінки щільні: /b̥/, /d̥/, /g̥/

Сонорні / носові проривні: /m/, /n/, /ŋ/

Сонорні / плавні проривні: /r/, /l/

Півголосні: /j/, /w/

По місцю утворення приголосні готської мови можуть бути розділені на:

– губні: /p/, /b/, /m/

– губно-зубні: /f/, /ƀ/

– дентальні: /t/, /d/, / ð /, /ƀ/, /l/, /n/

– лабіальні: /w/

– лабіовелярні: /xw/, /hw/, /kw/

– задньоязичні: /g/, /ʒ/, /k/, /x/, /h/

– середньоязичні: /j/, / ŋ /

– бокові: /s/, /z/

– альвеолярні: /r/

Позначення приголосних на письмі

1. Шумні

Глухі проривні /p/, /t/, /k/ позначаються відповідними літерами латинського алфавіту. Так, /kw/ – проривний лабіовелярний звук, вимовляється як сполучення проривного /k/ і білабіального /w/ (англійського) і позначається на письмі літерою <q>.

Глухі щілинні /f/, /s/ позначаються відповідними латинськими літерами. /ʀ/ вимовляються як англійський глухий [θ] і позначається відповідною рунічною літерою. /x/ схожий на сучасний німецький ach-Laut, позначається літерою <h> після голосного (jah "і", nachts "ніч"), а також літерою <g> після голосного (mag "можу"), або перед глухим приголосним – dags "день", magt "можеш". /xw/ – щілинний, лабіовелярний звук, позначуваний особливою літерою – лігатурою, у поствокальній позиції: saḥw "побачив".

Придихові гортанні звуки /h/ і /hw/ позначаються відповідно літерами <h> і <hw> на початку слова: haiḥjan "лікувати", ḥwas "хто". Ці звуки були позиційними варіантами цільових фонем /x/ і /xw/.

Дзвінки проривні /b/, /d/, /g/ і дзвінки щілинні /β/ (близький англійському /v/), /ð/ (близький англійському [ð]), і /ʒ/ (близький південноросійському фрикативному /ɣ/) позначаються відповідними латинськими літерами, але в різних позиціях:

– літери (графема) <b>, <d>, <g> передають проривні /b/, /d/, /g/:

а) на початку слова – biudan "наказувати", diups "глибокий", giḥan "давати";

б) при подвоєнні: rabbei "учитель", iddja "ішов", triggws "вірний";

в) після приголосного: lamb "ягня", land "країна", fairguni "гора";

– літери <b>, <d>, <g> передають щілинні /β/, /ð/, /ʒ/ між голосними: giḥan "давати", bidjan "просити", managos "багато хто".

2. Сонорні

Носові готські приголосні /m/ і /n/ передаються на листі відповідними латинськими літерами. Задньопіднебінний /ŋ/ був позиційним варіантом фонем /n/ і зустрічався тільки в сусідстві із задньопіднебінними проривними /g/, /k/. На письмі цей варіант носового позначається літерою <g> перед /k/: driḡkan [driŋkan] "пити", або перед /g/: gaggan [gaŋan] "іти".

Плавні /r/ і /l/ на листі передаються відповідними латинськими літерами. Півголосні /j/, /w/ могли чергуватися з голосними /i/, /u/. Вони були, імовірно, приголосними варіантами даних голосних фонем. Порівн.: називний відмінок множини sunjus "сини", але родовий відмінок множини suniwe "синів".

Спонтанні зміни германських приголосних, що відбулися у готській мові до епохи створення писемності

Спонтанні зміни консонантизму в готській мові були відносно нечисленні, серед них:

1. Поступове виділення в готській мові дзвінких проривних /b/, /d/, /g/ із дзвінких германських щілинних */b/, */ð/, */z/. У готській мові цей процес не був завершений, про що свідчить збереження щілинних в інтервокальній позиції: giban [giβan] "давати", haitada [haitaða] "був названий", dagas [daʒas] "дні".

2. Перехід */x/, */xw/ в /h/, /hw/ у початковій позиції: hintar "за", ĥarbon "іти", "бродити" при збереженні загальногерманських */x/, */xw/ у поствокальній позиції: jah, saĥ (наприкінці слова); mahts "міць" (перед глухими проривними приголосними).

3. Загальногерманський */z/ у готській мові переходив після голосного в /w/: гот. snaiws "сніг" < герм. *snaizwaz .

4. Подвійні півголосні */ii/, */uu/ загальногерманської епохи переходили в готській мові в сполучення /ddj/, /ggj/, порівн.: гот. twaddje "двох" відповідно. двн. zwiio < герм. *tuaiion; гот. triggws "вірний" соотв. двн. gtriuiw < герм. *treuu(i)a.

Однак герм. */ii/ не переходить у готське /ddj/ у деяких словах: Prije "трюх", qius "живий", frijon "любити" тощо.

Комбінаторні зміни германських приголосних, що відбулися до створення готської писемності

Комбінаторні зміни консонантизму, що відбивають різні модифікації асимілятивного й дисимілятивного характеру в готській мові досить численні, серед них:

1. Переходи /j(*i)/ > /i/ у кінцевій позиції й перед приголосним; порівн.: kunjis "племені", але kuni "плем'я"; nasjan "рятувати", але nasida "урятував".

2. Загальногерманське */iji/ije/ перейшло в /ji/ або /i/ (на письмі як <ei>) у готській мові залежно від характеру попереднього звукового комплексу:

а) якщо перед даним сполученням стояв довгий ударний голосний, дифтонг або короткий голосний + приголосний, то в готській мові розвивалося сполучення /ji/: гот. stoji? "судить" < герм. *stojjiþ, гот. taujiþ "робить" < герм. *taujiþ, гот. nasjiþ "рятує";

б) якщо перед даним сполученням було скупчення приголосних, дифтонг або ударний довгий голосний + приголосний, то в готській мові розвивався довгий /i/ = <ei>: гот. wandeif "повертає" < герм. *wandijiþ, гот. sokeif "шукає" < герм. *sokijiþ.

На розвиток германського сполучення */iji / ije/ впливало також і розходження в складоподілі: границя складу в готських формах типу stojiþ, nasjiþ проходила після кореневої морфеми: sto-jiþ, nas-jiþ, де комплекс /iji/ije/

починав новий склад. Границя ж складу у формах типу *wandeiþ*, *sokeiþ* проходила в середині кореневої морфеми, так що комплекс /iʝi/ʝie/ виявлявся в середині кінцевого складу: *wan-deiþ*, *so-keiþ*.

3. Півголосний /w/ переходив в /u/ після короткого голосного в кінцевій позиції й перед /s/: *sniwan* "поспішати" – *snau* "поспішали"; *naweis* "мерці" – *naus* "мрець".

4. Закінчення називного відмінка однини -s опускається, якщо корінь слова кінчається на -s або -ss: *drus* "падіння" – *drusa* "падінню" (давальний відмінок однини), *usstass* "воскресіння" – *usstassais* "воскресіння" (родовий відмінок однини).

5. Щілинний /z/ = <s> переходив в /t/ перед /t/ наступного складу по асиміляції: *ur-raiſjan* "будити" < *us-raiſjan.

6. Фарингальний /x/ асимілювався з наступним приголосним наступним чином:

/x/ > /ʀ/ перед наступним /ʀ/: *jaʀʀe* "і якщо", "або" < **jah+ʀe*

/x/ > /s/ перед наступним /s/: *jassa* "і не" < **jah+sa*

/x/ > /n/ перед наступним /n/: *janni* "і не" < **jah+n*

/x/ > /d/ перед наступним /d/: *jaddu* "і до" < **jah+du*.

7. Задньоязичний проривний /g/ переходив у фарингальний /h/, а проривний губний /p/ – у щілинний /f/ перед /t/: *ʀugkjan* "здаватися" – *ʀuhta* "здавався", *gaskarjan* "створити" – *gaskafts* "витвір".

8. Носовий */ŋ/ випадав перед /h/, викликаючи подовження попереднього голосного: *ʀuhta* «вірив, думав» < *ʀunhta, *brahta* „принес“ < *braŋhta, *ʀeihan* "процвітати" < *ʀiŋhan.

9. Дзвінки щілинні оглушалися в абсолютному кінці слова й перед /s/:

/ʔ/ > /f/: *giban* "давати" – *gaf* "дав"

/d/ > /ʀ/: *blodis* "крові" – *bloʀ* "кров"

/z/ > /s/: *ʔuzuh* "кожний" – *ʔuas* "хто"

/ʒ/ > /x/ : *daga* [daʒa] "дню" (давальний відмінок однини), але *dag* [dax] "дня" (знахідний відмінок однини) і *dags* [daxs] "день" (називний відмінок однини).

Специфічно готською особливістю є дисиміляція щілинних у складах, що не несуть головного наголосу. Так, щілинний суфікс стає дзвінким, якщо останній приголосний кореня глухий, і навпаки, якщо останній приголосний дзвінкий, щілинний суфікс залишається глухим. У результаті цього той самий іменний суфікс має два фонетичних варіанти:

1. -ubn-/ufn-: *witubni* "знання", але *waldufni* "влада";
2. -od-/oʀ-: *wratodus* "поїздка", але *gaunoʀus* "жалоба";
3. -id-/iʀ- : *auʀida* "пустеля", але *meriʀa* "слава";
4. -uz-/us-: *jukuzi* "ярмо", але *berusjos* "батьки";
5. -zn-/sn-: *araznos* "стріли", але *hlaiwasnos* "могили";
6. -ag-/ah-: *wulʀags* "рясний", але *unbarnahs* "бездітний".

Однак у вживанні окремих суфіксів спостерігається досить часто порушення дисиміляції: *diurīPa*, де [p] у корені глухий й [P] суфікса також глухий; *gredags* "жадібний", де [d] кореня дзвінкий і [g] суфікса також дзвінкий, глухий [x] у цьому випадку витіснявся.

Чергування приголосних за законом К. Вернера в готській мові носило обмежений характер. Воно dokonano не збереглося й нерозрінене в утворенні форм сильних дієслів, оскільки тут був усюди узагальнений глухий приголосний: гот. *kīusan* "випробувати" – *kaus* – *kusum* – *kusans*, але порівн.: да. *seosan* – *seas* – *segon* – *segen*, або днв. *kīusan* – *kos* – *kurum* – *gekoren*. У всіх давньогерманських мовах, крім готської, третя й четверта форми сильних дієслів мають /r/ < */z/, у готській ж це */z/ витіснено /s/.

Сліди чергування за законом К. Вернера є лише у формах двох готських претерито-презентних дієслів: *þarf* "я бідую" – *þaurbum* "ми бідуюмо"; *aih* "я маю" – *aigum* [aiʒum] „ми маємо”.

Таке чергування збереглося також у готському словотворі:

- а) /f/ - /b/ [β]: *aflifnan* "залишатися" – (bi)laibjan "залишати”;
- б) /p/ - /d/ [d]: *alþeis* "старий" – *alds* / *aldis* "вік, віку”;
- в) /h/ - /g/ [ʒ]: *taihun* "десять" – *tigjus* "десятки”;
- г) /h/ - /w/ < */ʒw/: *saihvān* "бачити" – *siuns* [siw̄ns] "зіп”.

Готський вокалізм

У складі вокалізму в готській мові відзначені істотні зміни порівняно із загальногерманським станом.

При утворенні голосних звуків у готській мові важливу роль грає рух язика у двох напрямках: горизонтальному й вертикальному. Залежно від просунення язика в цих напрямках голосні звуки класифікуються по ряду (горизонтальний рух) і підйому (вертикальний рух): *ряд*: передній, середній, задній; *підйом*: високий, середній, низький.

Голосні могли також бути довгими й короткими, що однак ніяк не відбивалося в готській мові на письмі. Довготні протиставлення в готській мові не мали виразного змістовно розрізняваного характеру. Довгота в сучасній транскрипції позначається горизонтальною рисою над буквою. У готській мові було дві паралельних групи голосних (коротких і довгих), кожна з яких включала по п'ятьох фонем (див. нижче табл.):

<i>Короткі голосні</i>		<i>Довгі голосні</i>	
/i/	/u/	/ī/	/ū/
/e/	/o/	/ē/	/ō/
/a/		/ā/	

Як відзначалося вище, довгий /ī/ позначався на письмі диграфом <ei>: *galeiþan* [galīþan]. Короткі /e/ і /o/ позначалися диграфами <ai>, <au> відповідно перед <r>, <h>, <h> (т.зв. готське переломлення): *saihvān* [sehwan] "бачити", *taihun* [tehun] "десять", *baيران* [beran] "нести"; *gaþlauhun* [gaθlohun]

"вони втекли", waurþans [worθans] дієприкметник II від дієслова wairþan "ставати". Довгі /e/ і /o/ позначаються на письмі літерами <e> і <o> відповідно: gebum "ми дали", sokþan "шукати". Короткий /i/ позначається буквою <i>: bindan "зв'язувати", короткий /a/ позначається буквою <a>: faran "їхати"; довгий /a/ зустрічається в готській мові в одиничних випадках і також позначається буквою <a>. Причому його довгота встановлюється лише етимологічним шляхом – /a/ виникає як позиційний варіант перед [ht] у результаті випадання /ŋ/: Þahta "думав" < *Þaŋhta, але Þagkian [Þaŋkian] "думати". Поява /a/ у таких позиціях, де раніше був /a/ (порівн. faheþs "радість") свідчило про тенденції до виділення в готській мові /a/ як особливої фонему.

Як /u/ так і /u/ позначається буквою <u>: bugþan [bugþan] "купувати" і brukþan [brukþan] "уживати". Внаслідок цього /u/ відновлюється тільки етимологічним шляхом у порівнянні з формами інших давньогерманських мов: гот. gums "просторий" з ді. gums, да. gum, днв. gumī. Співвідношення /u/ і відновленого /u/ у словах juk "ярмо" – jus "ви", uf "під", ut "геть" указує на фонематичний характер протиставлення /u/ – /ū/.

Всі готські монофтонги були самостійними фонемами, крім /e/ і /o/. Короткі /e/ і /o/ були позиційними варіантами коротких фонем /i/ і /u/ відповідно: /e/и /o/ зустрічалися перед приголосними /r/, /h/, /hʷ/; /i/, /u/ у будь-якій іншій позиції, але не перед /r/, /h/, /hʷ/.

Таким чином, система довгих голосних включала 5 фонем – /ī/, /ū/, /ē/, /ō/, /ā/. Короткі ж включають тільки 3 фонему – /i ~ e/, /u ~ o/, /a/. Короткі [e] і [o] є не самостійними фонемами, а більше відкритими варіантами [i] і [u] перед /r/, /h/, /hʷ/.

Дифтонги

У складі готського вокалізму виділяються 3 дифтонги /ai/, /au/, /iu/.

Всі дифтонги є спадними, тобто несуть наголос на першому елементі: haitan [haitan] "кликати", auso [auso] "вухо", Þiudans [θiudans] "цар". При такій фонемній структурі дані голосні могли бути як дифтонгами, так і дифтонгоїдами. Досить імовірно, що готські дифтонги являли собою сполучення двох фонем – голосної й півголосної. Розкладання цих сполучень у таких чергуваннях як wai "на жаль" – wajaþereī "худа слава", tauþan "робити" – tawida "робив", kniu "коліно" – kniwiw "коліна" (род. в.) підтверджує це припущення. Очевидно, такий же був характер і */ai/, */au/, */eu/, до яких сходять розглянуті готські звукосполучення.

Можливо, що /ai/ і /au/ рано стали монофтонгами в середині і наприкінці слів у ненаголошених складах, тобто /ai/ > /ε/, /au/ > /o/: munaida [munεda] "думав", qenai [kwεnε] "дружині", sunaus [sunos] "сина", ahtau [axto] "вісім". Готський дифтонг /iu/ у ненаголошеному складі зустрічається в текстах тільки один раз: uhtiugs [uhtiuxs] "підходящий".

Спонтанні зміни германських ударних голосних у готській мові в дописемний період

1. */e/ > /i/ у будь-якій позиції (звуження): гот. giban "давати" = ді gefa, двн. giban <*zeban, гот. itan "є" = д. etan, двн. e33an <*etan.
2. Аналогічно дифтонг */eu/ > /iu/, оскільки всяке /e/ > /i/: гот. giutan "лити" <*zeut.
3. Загальногерманське */æ/ > /e/: гот. nemum "ми взяли" <*næm
4. Дифтонг */ei/ > /ī/: гот. steigan "підніматися" <*stei3an

Комбінаторні зміни германських ударних голосних у готській мові

1. */a/, */i/, */u/ > /a/, /i/, /u/ у результаті випадання перед /h/: *brahta > гот. brahta "приніс", *ḗihhan > ƕeihhan "процвітати", *ḗuhhta > ƕuhta "думав".
2. Так зване готське переломлення: а) */ī/ > /ē/, перед /r/, /h/, /hʷ/: гот. wairƕan "ставати" <*wīƕan, гот. taihun "десять", але tīgjus "десяток", гот. saiuhvan "бачити" <*siuhvan; б) /ū/ > /ō/ перед /r/, /h/, /hʷ/: гот. baurg "фортеця", "місто", але д. burg, burug і двн. burg; гот. fauho "лисиця", але двн. fuhs.

Диграфи /ai/, /au/ вимовляються як [e], [o] перед /r/, /h/, /hʷ/, а також в наступних випадках:

- а) /ai/ вимовляється як [e] у формах претериту редуплікуючих дієслів – taitok [tetok], taitokun [tetokun] від tekan "стосуватися";
- б) у словах і іменах грецького походження (етимологічні випадки): Paitrus [petrus] "Петро", praufetus [profetus] "пророк" тощо.;
- в) в окремих германських словах: waila [wela] "добре", порівн. сучасне англ. well; aiƕƕau [eθθau] «або», порівн. двн. edo.

Зміни в системі ненаголошеного вокалізму в готській мові у дописемний період

1. */i/ перед складотворним ненаголошеним голосним переходив в /j/: гот. sunjūs "сини" <*suniuiz;
2. /e/ у ненаголошених складах перейшов у готській мові в /a/: гот. anƕar "інший" двн. ander, да. oðer;
3. Короткі */i/, */a/ закритих кінцевих складів у готській мові випадали перед /s/: гот. dags "день", gasts "гість" = рун. da3ar, 3astir, загальногерманський архетип *da3az, *3astiz.
4. Довгі голосні, що з'явилися наприкінці слова в результаті відпадання носового або дентального, у готській мові скорочувалися: гот. tawida "я зробив" <*tauideo(n), tawida "він зробив" <*tauideo(ƀ), де */e/ > /a/. Порівн. також 3 особа однини опатива nemī "якби він взяв" <*næmi(ƀ), але nemeis "якби ти взяв", nemeima "якби ми взяли", де зберігається /i/.
5. Дифтонг */ai/ в абсолютному кінці слова в готській мові перейшов в /a/: порівн. гот. baigrada "він принесений" відповідно. грецьке pheretai.

Дифтонг /ai/ у закритих ненаголошених складах зберігся, імовірно, через те, що він сходить до старого дифтонга з довгим */a (ai)/: *qepais* "дружин".

6. Дифтонг /au/ як у відкритих, так і в закритих ненаголошених складах сходить до */au/ і внаслідок цього зберігається в готській мові як дифтонг: *sunau* [sunau] "синові", *sunaus* [sunaus] "сина".

Аблаут (апофонія) – різновид загальногерманського чергування голосних, не обумовлена позиційно або комбінаторно, що чітко представлено в готській мові у своїх основних моделях і виконує морфологічну функцію (розрізнення слів і граматичних форм), а також словотворчу функцію (утворення коренів).

Якісний аблаут у готській мові представлений чергуванням голосних як в ударних, так і в ненаголошених складах. В ударних складах: 1) /i/ (перед

/t/, /h/, /hʷ/ = <ai> – /a/: *niman* – *nam*, *bairan* – *bar* (часові форми сильних дієслів); *sittan* – *satjan*, *bairan* – *barn* (нові корені); 2) /i/ – /a/ – «нуль»: *bindan* – *band* – *bundum* – *bundans* (часові форми сильних дієслів); *ginnan* "бігти" – *runs* "біг" (нові корені). У ненаголошених складах він відзначений, наприклад, у флексіях в іменників: *dagis* (Р. в., однина) – *dagam* (Д. в., множина) або в дієслів у претериті: *gutum* – *gutans* від *giutan* "лити".

Кількісний аблаут являє собою більше рідке протиставлення кореневих голосних по довготі в різних формах того самого слова (звичайно в різних формах сильних дієслів). Історично дані голосні не мали якісних розходжень, перебуваючи лише в опозиції по довготі: герм. */e/ – /e/, але тому що в готській мові */e/ > /i/, то дана модель чергування виступає у вигляді /i/ – /e/: *niman* – *nemun*. Загальногерманське чергування */a/ – /a/ з'являється в готській мові також у вигляді /a/ – /o/ через перехід /a/ > /o/; порівн. форми *farān* – *for*.

Наголос і складоподіл

Готські рукописи ніяк не відзначають наголошені склади, тому закономірності наголосу були встановлені реконструктивно.

Наголос у готській мові динамічний й мав тенденцію до фіксації на кореневій морфемі, тобто на першому складі в простих словах (незалежно від кількості складів): *tiuhan* "тягти", *sunus* "син", *skalkinodedun* «служили» і на другому складі в префіксальних утвореннях: *ga-qiman* "приходити", *fauga-gagpan* "передувати". Однак у віддієслівних іменниках із префіксальним елементом наголос переноситься на перший склад: *usstandan* "воскрети", але *usstass* "воскресіння"; порівняємо також відіменні похідні: *liþus* "частина тіла", *usliþa* "хворий" (тобто нерухомий).

У складних словах був головний і другорядний наголос, а їхній розподіл залежав від складу слова. Більшість складних слів мали головний наголос на першому складі, а другорядний – на першому складі другого компонента. Це стосувалося як сполучення двох іменних основ (порівн. *arma-hairts* «милосердний»), так і сполучення прислівникової основи + іменна основа (порівн. *afar-dags* «наступний день»).

Складоподіл у готському здійснюється по морфемній ознаці: *utguns* "схід" (від *us-guns), а також по фонетичній (голосний в основі складу): *ban-di* "окови", *brun-jo* "зброя" тощо.

Діалектні фонетичні розходження

На думку багатьох дослідників, для остготського прислівника, на відміну від вестготського, було характерно звуження довгих голосних середнього підйому /e/ > /i/ і /o/ > /u/ у різних позиціях, що відбивається в коливаннях у написанні в текстах Біблії деяких слів (*qens / qeins* [kvins] «дружина», *auhtedun* [ohteθun] / *uhtedun* «боялися», *widowo / widuwo* «удова», *faheP / faheid* [fahiθ] «радість»). Це відзначається також у кримсько-готському говорі (*mine* < гот. *mena* «місяць», *goltz* < гот. *gulP* "золото" і ін.). Однак датування й зумовленість цього явища залишаються дискусійними.

3. ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНОГО ЛАДУ. СТРУКТУРА ОСНОВ

Готська належить до мов з перевагою елементів синтетичного ладу з багатьма архаїчними рисами й деякими новотворами. Її морфологічна система відрізняється значною розгалуженістю, а відносини між словами виражаються їхніми формами.

Однак у виді обмеженості готського мовного (текстового) матеріалу, його перекладного характеру (наявність кальки) окремі граматичні форми / структури готської мови мають унікальне вживання, не засвідчені (неповні парадигми), або реконструюються.

У готській мові представлені наступні граматично розряди слів (частини мови): повнозначні частини мови (імена: іменники, прикметники й числівники; займенник; дієслово; прислівник) і службові (прийменники; сполучники; вигуки).

Особливість готської мови проявляється в розмаїтості структурних моделей слова – головної мовної одиниці. Готська мова зберігає архаїчну трьохморфемну структуру слова й виявляє тенденцію до утворення двохморфемної і одноморфемної структур, що неоднаково проявляється в різних частинах мови, знаходячи висвітлення в протиставленні систем імені (іменник, прикметник) і дієслова.

Готські іменники мають наступні структури:

а) *Трьохморфемна*: корінь + основотвірний суфікс + закінчення (пор. dag-a-m "дням", qin-o-m "жінкам", gast-i-m "гостям", hand-u-m "рукам").

Основотвірні суфікси простежуються в готській мові лише в окремих словозмінних формах, будучи за походженням словотворчим елементом з особливою семантикою. Однак у готській мові вони є лише показниками словозмінних класів. Примітно, що готська мова зберегла чергування голосної по аблауту в основотвірному суфіксі слабого відмінювання -in- /- an-: gum-in-s "чоловіка" род. в. однини, але gum-an-e "чоловіків" род. в. множини, також таке чергування спостерігається в післякореновому голосному різних відмінкових форм іменників сильного відмінювання: dagis "дня" (род. в. однини) / dagans "дні" (знах. в. множини), sunau "синові" (дав. в. однини) / sunjus "сини" (наз. в. однини) у той час як чергування другого ступеня й «нульового» ступеня аблаута простежується в іменниках кореневих основ: broþar "брат" (наз. в. однини) / broþr "братові" (дав. в. однини).

б) *Двохморфемна* структура: корінь + закінчення (порівн. dag-s "день", gast-s "гість", baurg-s "місто"). Генетично деякі закінчення є старим основотвірним суфіксом: gib-a, де a – основотвірний суфікс (a <*ō, порівн. герм. *zebō "дарунок" або gibai "дарунку" < герм. *zebai, де *-a сходять до основотвірного суфікса, у той час як -*i є відмінковим закінченням. Частина іменників споконвіку не мала основотвірного суфікса у своїй структурі (т.зв. кореневе відмінювання, порівн. baurg-s "місто", man-s "чоловіка" (род. в. однини).

в) *Одноморфемна*, т.зв. "чиста основа" (порівн. dag "день" знах. в. однини maup "чоловік" дав. в. однини, brobr "братові" дав. в. однини). Даний тип представлений лише в окремих відмінкових формах іменників.

Готські прикметники, які відмінюються за іменниковим типом (див. розділ 5), мають аналогічні структурні моделі (трьохморфемна: blind-in-s "сліпого", двохморфемна: blind-s "сліпий", одноморфемна blind "сліпе").

Відмінною рисою структури дієслівних форм є те, що в них переважає двохморфемний і одноморфемний склад: а) двохморфемний тип: основа + особове закінчення (nīmi-s "ти береш", nīmais "ти взяв би"); б) одноморфемний тип: pam "брав", nīmai "він взяв би".

Іменні форми дієслова, словозміна яких будується по типу прикметників, мають трьохморфемну структуру (дієприкметник I nīma-nd-s "той, хто бере").

Особливо слід зазначити дієслова, в яких основа ускладнена формотворними елементами (показниками часу й способу – т.зв. тематичними голосним). Основа теперішнього часу всіх сильних і слабких дієслів має тематичний голосний, причому основи теперішнього часу всіх сильних і IV класу слабких дієслів мають тематичний голосний і / а, що чергується по аблауту, що, однак, не є основотвірною морфемою (порівн. [nīm-i]-s "ти береш", [nīm-a]-m "ми беремо", [fulln-i]-s "ти наповнюєш").

Лише в невеликій групі сильних дієслів і слабких дієслів I класу в готській мові спостерігається чітка трьохморфемна структура: корінь + основотвірний суфікс (з тематичним елементом) + закінчення: haf-ji-s "ти піднімаєш", fraih-na-n "запитувати", nas-ji-s "рятуюєш".

Однак у слабких дієслів I класу трьохморфемна структура не стійка, оскільки в деяких з них відбувається стягнення: wandēi-s < *wand-ji-s "повертаєш". Слабкі дієслова II класу мають трьохморфемну структуру, в якій основотвірний суфікс не ускладнений тематичним елементом: salb-o-n "мазати", salb-o-ma "ми мажемо". У слабких дієслів III класу в трьохморфемній структурі тематично не ускладнений варіант у різних формах чергується з тематично ускладненим: hab-a-n "мати" – hab-ai-da "я (він) мав".

4. ІМЕННИК

Готський іменник характеризується наявністю граматичних категорій роду, числа й відмінка.

Відмінювання готських іменників досить розгалужене й розділяється на типи залежно від словотворчого суфікса. Відповідно до цього виділяються: 1) відмінювання іменників з основою на голосний; 2) відмінювання іменників із приголосними основами, а також 3) група кореневих іменників без словотворчого суфікса.

До того ж самого типу відмінювання могли належати іменники різних родів. На тлі продуктивних класів (а - о - і - основи) мало продуктивні були кореневе відмінювання, класи на -nd / -r. За винятком іменників з г-основами (терміни споріднення), з nd-основами (імена діяча), ein-основами (абстрактні імена), словозмінні ряди не були пов'язані з лексичним значенням слів, що входили в них. Маркованими в родовому відношенні були лише о-основні іменники, що належали до жіночого роду.

Відмінкова система імені в готській мові в основному чотиричленна (називний, родовий, давальний і знахідний), оскільки кличний відмінок зберігся лише в однині окремих типів відмінювання. При частій омонімії форм називного й знахідного відмінка системи флексій окремих класів мали значні розбіжності.

Голосні основи

Відмінювання іменників з основами на -a

Основи на -a поєднують іменники чоловічого й середнього роду. Це древнє відмінювання відповідає іє. відмінюванню основ на *-o (порівн. латинське друге відмінювання, наприклад, lupus < *lupos «вовк»). У межах цього відмінювання розрізняються чисті основи на -a й основи, ускладнені приголосними на -wa / -ja. Чисті основи включали також похідні слова зі зменшувальним суфіксом -ein типу guma / gumein 'людина / чоловічок'.

Кілька іменників цієї групи мали чергування приголосних кореня в словозмінних формах однини (hlaifs / hlaibis, haubiP / haubida, dius / diuza).

Однина		Множина	
ч. р.	с. р.	ч. р.	с. р.
Н. dags 'день'	waurd 'слово'	dagos	waurda
Р. dagis	waurdis	dage	waurde
Д. daga	waurda	dagam	waurdam
З. dag	waurd	dagans	waurda
Ок. dag	-	-	-

Основи на -wa діляться на дві підгрупи: 1) іменники з довгим голосним, дифтонгом або скупченням приголосних у корені; 2) іменники з коротким голосним у корені. Перша група відмінюється за зразком чистих основ на -a, зберігаючи при цьому -w у всіх відмінках, а друга відрізняється вокалізацією -w в абсолютному кінці слова (тобто в Н. і З. відмінках): 'слуга, раб' Pius / Piu, але Piwis.

Більш численна група основ на -ja також ділиться на підгрупи: 1) іменники з коротким голосним у корені, серед яких основну масу становлять імена іменники середнього роду, а також невелике число іменників чоловічого роду; 2) іменники з довгим голосним або скупченням приголосних корені, а також багатоскладові іменники; у цій групі основна маса слів належить до чоловічого роду й лише незначне число – до середнього.

Перша підгрупа зберігає -j у всіх формах крім абсолютного кінця слова, де $j > i$. Друга підгрупа основ мала стягнення $ji > ei$ в абсолютному кінці слова; тут також $j > i$.

I підгрупа:

Однина		Множина	
ч. р.	с. р.	ч. р.	с. р.
Н. harjis 'військо'	kuni 'рід'	harjos	kunja
Р. harjis	kunjis	harje	kunje
Д. harja	kunja	harjam	kunjam
З. hari	kuni	harjans	kunja
Ок. hari	-	-	-

II підгрупа:

Однина		Множина	
ч. р.	с. р.	ч. р.	с. р.
Н. hairdeis 'пастух'	trausti 'договір'	hairdjos	traustja
Р. hairdeis	trausteis	hairdje	traustje
Д. hairdja	traustja	hairdjam	traustjam
З. hairdi	trausti	hairdjans	traustja
Ок. hairdi	-	-	-

Відмінювання іменників з основами на -o

Основи на -o поєднували тільки іменники жіночого роду; тут також виділяються основи на -o і на -jo. Вони включали похідні слова із суфіксами -id / -iP (пор. afgrundiPa 'пропасти').

Однина	Множина
Н. giba 'дарунок'	gibos
Р. gibos	gibo
Д. gibai	gibom
З. giba	gibos

Відмінювання нечисленних слів на -wo не відрізняється від відмінювання іменників на -o, а група основ на -jo розбивається на дві підгрупи: 1) іменники з коротким голосним у корені (наприклад, wrakja 'переслідування', sibja 'рідня'); 2) слова багатоскладові, а також з довгим голосним, дифтонгом або скупченням приголосних у корені (наприклад, fraistubni 'спокуса', aquizi 'сокира', haiPi 'ступ') і два іменники з коротким кореневим голосним: mawi 'дівчина' і Piwi 'служниця'.

Відмінювання 1-ої підгрупи не відрізнялося від парадигми -о-основ, а -j збереглося у всіх формах. В 2-ій підгрупі -j в абсолютному кінці слова в формі називного відмінка однини вокалізовалося в -і.

Відмінювання іменників з основний на -і

Основи на -і включали в основному слова жіночого роду й частково чоловічого. Сюди відносились також похідні абстрактні іменники із суфіксами -eins, -t / -Ð(d): laiseins 'навчання', jukdunPs 'вічність', mahts 'справа', arbaiPs 'робота' і т.п. Примітно, що деякі основи на -і мали змішану парадигму відмінювання. Так слова чоловічого роду мали форми основ на -а в Н. в. і Д. в. множини: wegots 'бури', aiwam 'століттям'.

Ч. р.		Ж. р.	
однина	множина	однина	множина
Н. gasts 'гість'	gasteis	qens 'дружина'	qeneis
Р. gastis	gaste	qenais	qene
Д. gasta	gastim	qenai	qenim
З. gast	gastins	qen	qenins
Ок. gast	-	-	-

Відмінювання іменників з основний на -и

Основи на -и поєднували слова всіх трьох родів, але більш численні тут іменники чоловічого роду, серед яких виділяються похідні із суфіксами -assus; -odus / -oÐus типу Ðudadassus 'царство', wratodus 'поїздка'. Даний клас у цілому не був численним і виявляв тенденцію переходу в інші класи.

Ч. р.		Ж. р.		
Однина	Множина	Однина	Множина	Однина
Н. sunus 'син'	*sunjus	handus 'рука'	handjus	faihu 'майно'
Р. sunaus	sunuwe	handaus	handiwe	*faihaus
Д. sunau	sunum	handau	handum	faihau
З. sunu	sununs	handu	handuns	faihu
Ок. sunu	-	-	-	-

Іменник faihu зафіксований тільки в однині.

Приголосні основи

Відмінювання іменників з основою на -п

Основи на -п мали в готській мові кілька різновидів залежно від голосного, що передував носовому: -in / -an; -on; -ein. Сюди відносились іменники всіх трьох родів. У підгрупу із чергуванням -in / -an входили слова в основному чоловічого і середнього роду.

Ч. р.		С. р.	
однина	множина	однина	множина
Н. guma 'чоловік'	gumans	hairto 'серце'	hairtona
Р. gumins	gumane	hairtins	hairtane
Д. gumin	gumam	hairtin	hairtam
З. guman	gumans	hairto	hairtona

Іменники аба 'чоловік', памо 'ім'я', wato 'вода' мали в множині нульовий ступінь аблаута основотвірного -e / -a в окремих формах. Порівн.: Н. в. pamna; Р. в. pamne / abne; Д. в. pamnam / watnam / abnam.

Варіантом основ на -in / -an є похідні іменники чоловічого роду на -jin / -jan – це імена діяча: fiskja 'рибалка', gudja 'священик', kasja 'горшечник'. Їхнє відмінювання нічим не відрізнялося від основ на -in / -an, причому сполучення -ji не піддавалися стягненню, як це мало місце з голосними -ja-основ (порівн.: badjins 'полоненого', але hairdeis 'пастухів').

Підгрупа на -on включала тільки іменники жіночого роду. Варіантом даного типу основ виступали іменники на -jon, серед яких виділяються похідні позначення імен діяча із суфіксом -jon (порівн. arbjo 'спадкоємиця'). Їхнє відмінювання не відрізняється від основного типу:

Однина	Множина
Н. qino 'дружина'	qinons
Р. qinons	qinono
Д. qinon	qinom
З. qinon	qinons

Іменники цієї підгрупи bandwo 'знак' і winno 'страждання' мають змішане відмінювання: в Д. в. і З. в. однини вони виявляють форми сильних о-основ (bandwai, winna).

Підгрупа на -ein охоплювала також тільки іменники жіночого роду, серед яких досить продуктивними були абстрактні похідні слова із суфіксами -ein: managei 'безліч', frodei 'мудрість'.

Однина	Множина
Н. marei 'море'	mareins
Р. mareins	mareino
Д. marein	mareim
З. marein	mareins

Відмінювання іменників з основами на -r

Основи на -r представлені в готській мові нечисленними іменниками жіночого й чоловічого роду, що позначають найближчих родичів (імена споріднення): broƀar 'брат', fadar 'батько', swistar'сестра', dauhtar 'дочка'.

Група імен споріднення була чисельно дуже обмежена внаслідок семантики ще в древніх іє. мовах. Відмінювання обох родів у готській мові однаково.

Однина	Множина
Н. broƀar	broƀjus
Р. broƀrs	broƀre
Д. broƀr	broƀrum
З. broƀar	broƀruns
Ок. broƀar	-

Інші зафіксовані позначення родичів swaihra «свекор» і swaihro «свекруха» відмінювались по типу n-основ.

Відмінювання іменників з основами на -nd

Ці основи включали іменники чоловічого роду, що за походженням були субстантивованими дієприкметниками І. Число їх у готській мові дуже обмежене. Дуже часто вони не мали повних парадигм (frījonds 'друг', fījands 'ворог', daurjands 'хреститель', bisitands 'сусід', gibands 'дарувальник' і ін.).

Однина	Множина
Н. nasjands 'рятівник'	nasjands
Р. nasjandis	nasjande
Д. nasjand	nasjandam
З. nasjand	nasjands
Ок. nasjand	-

Парадигма цього класу основ носить змішаний характер: форми Н., Р., Ок. відмінків однини і Р. та Д. в. множини утворені по типу сильних а-основ, а інші відмінкові форми є т.зв. 'чистими' основами, як у кореневому відмінюванні (див. далі).

Кореневі основи

Цей архаїчний тип відмінювання представлений лише декількома іменниками чоловічого й жіночого роду й перебував під впливом інших класів, не маючи єдиної парадигми. У структурному відношенні для них характерні двохморфемність і відсутність основотвірного суфікса (т.зв. 'чисті основи'), що різко відрізняло їх від інших словозмінних класів. Відмінкові форми мають змішаний характер, відрізняючи чоловічий рід від жіночого. Відмінювання корневих іменників жіночого роду:

Однина	Множина
Н. baurgs 'місто'	baurgs
Р. baurgs	baurge
Д. baurg	baurgim
З. baurg	baurgs

Змішаний характер парадигми жіночого роду проявляється в сполученні голосних основ (-a / -i в Н. в однини і Р. та Д. в. множини) із флексіями приголосних основ (у Р. і Д. в. однини і Н. і З. в. множини).

Багато корневих іменників жіночого роду мали особливості відмінювання. Так, nahts 'ніч' мало в Д. в. множини форму а-основ (nahtam), а dulþs 'свято' і waihts 'справа' виявляли в Р. в. однини форми -і-основ (waihtais, dulþais). По типу парадигми baurgs відмінювалися alhs 'храм', miluks 'молоко', mitaþs 'міра', brusts 'груди'.

Парадигма чоловічого роду корневих основ була ще більш строкатою, маючи й паралельні форми. Ця група дуже нечисленна й не засвідчена у всіх формах: reiks «правитель», menoþs «місяць», weitwoþs «свідок». Іменник reiks мав у всіх відмінках, крім Д. в. однини і Н. в. множини, форми а-основ.

Відмінювання корневих іменників чоловічого роду:

Однина	Множина
Н. manna 'чоловік, людина'	mans / mannans

P. mans	manne
Д. mann	mannam
З. mannan	mans / mannans

Своєрідно відмінювався і єдиний зафіксований в текстах кореневий іменник середнього роду fon 'вогонь' (виявлені лише форми однини):

Н. fon
P. funins
Д. funin
З. fon

Нестійкість парадигми кореневих основ свідчить про тенденції до переходу їх в інші словозмінні класи.

Детермінація іменника

Готська мова не мала категорії визначеності / невизначеності й артикля для її вираження. Однак готські тексти характеризуються вже преартиклевим уживанням вказівних займенників sa / so / Ƴata (цей, ця, це) в атрибутивних сполученнях типу: sunus meins sa liuba 'син мій (той) коханий', тобто значення визначеності / невизначеності в іменника мало лексичне оформлення. У готській мові були лише передумови для виділення певного артикля із вказівного займенника (стирання його первісного значення, ослаблення наголосу).

Значені займенники могли співвідносити з певним іменником різні звороти, будучи маркером атрибутивного зв'язку: Rums wigs sa brigganda in fralusta 'широкий шлях (той), ведучий до погібелі'. Однак при цьому займенники не виражали морфологічної категорії 'визначеність / невизначеність' самого іменника.

Займенник зберіг у цій функції узгодження з іменником: atta izwar sa in himinan 'батько наш (той) на небесах'. Вказівний займенник міг виділяти названий раніше предмет, вживаючись перед відмітним епітетом і перед субстантивованим прикметником.

Але на відміну від власне артиклів готські форми sa / so / Ƴata аж ніяк не були регулярними маркерами іменника при його повторному вживанні в тексті перекладів, передаючи значення визначеності.

Наприклад, у відомій «Притчі про овець» іменник lamba 'вівці' супроводжувався в тексті вказівним займенником не при кожному повторенні, а лише якщо він стає значенневим центром висловлення, або при емпатичному виділенні. Іноді артиклеобразний займенник уживався з інфінітивом у функції підмета в простому реченні.

Така детермінація іменника за допомогою вказівного займенника є преартиклевим уживанням на рівні синтаксису, беручи участь у комунікативному членуванні речення й значенневій організації перекладу текстів Біблії.

5. ПРИКМЕТНИК

Готський прикметник також мав категорії роду, числа й відмінка, формальне вираження яких було взаємозалежно; крім того, він характеризувався ступенями порівняння. Відмінювання прикметників підрозділялося на два типи: сильне й слабе. Готські прикметники й іменники зберігали тісний зв'язок відносно формоутворення, хоча їхні синтаксичні функції в реченні були різні.

Парадигма *сильного* відмінювання має змішаний характер, включаючи як іменні (в Н. і Р. в.), так і займенникові (у Д. в. і З. в.) форми (див. розділ 8), і зберігає розподіл на класи відмінювання залежно від словотворчого суфікса. Воно позначається також як займенникове й складалося вже в загальногерманський період. Слабе відмінювання позначається іноді як іменне. Пануючими в готській мові є два типи сильних основ: на -а (ч. р. і с. р.) і на -о (ж. р.).

Інші основи представлені лише деякими прикметниками. Основи на -а / -о самі численні. Вони включають відіменні прикметники на -eins (staineins 'кам'яний'), -isks (mannisks 'людський'), -g (mahtigs 'сильний') з якісним значенням.

	Однина	
Ч. р.	С. р.	Ж.р.
Н. blinds 'сліпий'	blind(-ata)	blinda
Р. blindis	blindis	blindaizos
Д. blindamma	blindamma	blindai
З. blindana	blind(-ata)	blinda
	Множина	
Н. blindai	blinda	blindos
Р. blindaize	blindaize	blindaizo
Д. blindaim	blindaim	blindaim
З. blindans	blinda	blindos

Основи на -ja / -jo нечисленні й відмінюються так само, як і основи на -а / -о. однак, якщо прикметник має в кореневому складі короткий голосний, то -j зберігається, а при наявності довгого голосного або дифтонга, а також скупчення приголосних відбувається стягнення -j+i > ei або вокалізація j > i.

Порівняємо відмінювання форм двох прикметників: midjis / midi(-jata) / midja 'середній / середнє / середня' і wilPeis / wilPi(-jata) / wilPi 'дикий / дике / дика'.

	Однина	
Ч. р.		С. р.
Н. midjis wilPeis		midi(-jata) wilPi(-jata)
Р. midjis wilPeis		midjis wilPeis
Д. midjamma wilPjamma		midjamma wilPjamma
З. midjana wilPjana		midi(-jata) wilPi(-jata)

		Множина			
	Ч. р.			С. р.	
Н.	midjai	wilPjai		midja	wilPja
Р.	midjaize	wilPjaize		midjaize	wilPjaize
Д.	midjaim	wilPjaim		midjaim	wilPjaim
З.	midjans	wilPjans		midja	wilPja

	Однина			Множина	
			Ж. р.		
Н.	midja	wilPi		midjos	wilPjos
Р.	midjaizos	wilPjaizos		midjaizo	wilPaizo
Д.	midjai	wilPjai		midjaim	wilPjaim
З.	midja	wilPja		midjos	wilPjos

Відмінювання прикметників з основою на -i / -u майже повністю збігається з формами основ на -ja / -jo, зберігши особливості лише в однині. Вони також нечисленні.

	Однина			
	Ч. р.		С. р.	
Н.	hrains 'чистий'	hardus 'твердий'	hrain(-jata)	hardu(-jata)
Р.	hrainis	hardaus	hrainis	hardaus
Д.	hrainjamma	hardjamma	hrainjamma	hardjamma
З.	hrainjana	hardjana	hrain(-jata)	hardu(-jata)

	Множина			
	Ч. р.		С. р.	
Н.	hrainjai	hardjai	hrainja	hardja
Р.	hrainjaize	hardjaize	hrainjaize	hardjaize
Д.	hrainjaim	hardjaim	hrainjaim	hardjaim
З.	hrainjans	hardjans	hrainja	hardja

	Однина			Множина	
			Ж. р.		
Н.	hrainja	hardja		hrainjos	hardjos
Р.	hrainjaizos	hardjaizos		hrainjaizo	hardjaizo
Д.	hrainjai	hardjai		hrainjaim	hardjaim
З.	hrainja	hardja		hrainjos	hardjos

Парадигми *слабкого* відмінювання прикметників не відрізняються від відмінювання іменників з основою на -n і склалися на його основі (див. розділ 4). Прикметники чоловічого й середнього роду відмінюються по типу -in / -an основ, а прикметники жіночого роду змінюються по типу -on основ.

Відмінності мали лише форми порівняльного ступеня й утворень із суфіксами -m типу fruma 'перший', aftuma "наступний» і ін., які відмінюються як основи іменників на -ein:

	Однина	
М. р.	С. р.	Ж. р.
Н. blinda 'сліпий'	blindo	blindo
Р. blindin-s	blindin-s	blindons
Д. blindin	blindin	blindon
З. blindan	blindo	blindon
	Множина	
Н. blindans	blindona	blindons
Р. blindane	blindane	blindono
Д. blindam	blindam	blindom
З. blindans	blindona	blindons

Уживання сильної й слабкої форм прикметника обумовлено в готській мові рядом факторів: 1) семантикою прикметника; 2) його синтаксичною функцією й сполученням із займенником-артиклем; 3) контекстом загалом.

Ряд прикметників у готській мові мав лише одну словозміну форму: а) тільки сильні форми мали прикметники *alls* 'усякий', *fulls* 'повний', *halbs* 'половинний', *midjus* 'середній', *ganohs* 'достатній'; б) тільки слабкі форми мали прикметники *ibna* 'схожий', *taihswa* 'правий', *ainaha* 'єдиний', *unhveila* 'безперервний' і складні прикметники *fullawita* 'доконаний', *allaParba* 'той, хто терпить нестаток', *allawaursta* 'доконаний', *laushandja* 'голіруч', *swultawairPja* 'близький до смерті', *qiPuhafto* / *inkilPo* 'вагітна', *andaneīPa* 'ворожий', *uswela* 'безнадійний', *usfilma* 'переляканий', *usgrudja* 'зневірений', *unkarja* 'безтурботний', *unwita* 'незнаючий'. Інші прикметники мали обидві форми.

Сильна форма вживалася, якщо прикметник: 1) був іменною частиною присудка при дієсловах *wisan* 'бути', 'ставати' і *wairpan* 'ставати'; 2) виконував функцію відособленого предикативного визначення; 3) виконував функцію визначення й перед ним був відсутній артиклеобразний вказівний займенник *sa*, *Pata*, *so*; 4) уживався як субстантивована форма.

Слабка форма вживалася, якщо: 1) прикметник виступав в атрибутивній функції в сполученні з артиклеобразним займенником; 2) він субстантивувався в сполученні з артиклеобразним словом; 3) мало місце фразеологічне сполучення (часто при звертанні: *atta weiha* 'отець святий'; у сполученнях, де прикметник є постійним епітетом у релігійних поняттях: *libans weiha* 'вічне життя', *balwein aiweinon* 'вічне мучення'). Однак, відносно використання слабкої / сильної форм у випадку субстантивації твердих норм не існувало.

Ступені порівняння готського прикметника створювалися за допомогою двох суфіксів: 1) порівняльний ступінь – суфікс *-iza* / *-ôza*; 2) найвищий ступінь - суфікс *-ista* / *-ôsta*. Перший ряд суфіксів (на *-i*) був у готському більш продуктивний. Окремі прикметники зафіксовані в текстах тільки у формах ступенів порівняння (*spedizeī* «більш пізня», *spedista* «самий пізній» < *spePs* «пізній»). Кілька прикметників утворювали ступені порівняння суплетивно:

goPs' гарний'   batiza 'краще'   batists 'найкращий'
 ubils 'поганий'   wairsiza 'гірше'   wairsists 'найгірший'
 mikils 'великий'   maiza 'більше'   maists 'найбільший'
 leitils 'маленький'   minniza 'менше'   minnists 'найменший'

Готська мова зберегла також архаїчні форми з іє. суфіксом *-*m* зі значенням, близьким до порівняльного ступеня: *fruma* 'найперший', *auhuma* 'більш високий', *innuma* 'внутрішній', *aftuma* 'останній із двох', *iftuma* 'наступний', *hleidumei* 'ліва', які мали найвищий ступінь із суфіксом *-ista*.

Відмінювання форм ступенів порівняння різноманітно: 1) тільки по слабкому типу відмінювалися форми порівняльного ступеня й прикметники із суфіксом *-*m*; 2) прикметники в позитивному й найвищому ступені мали й слабку й сильну форми відмінювання.

Близько до системи прикметника в готській мові перебувала словозміна дієприкметників. Дієприкметник I відмінювалося по слабкому типу (за винятком називного відмінка однини, де була й сильна форма: порівн. *gibands* / *gibanda* 'що дає').

Однина		
Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н. <i>gibands</i>	<i>gibando</i>	<i>gibandei</i> (ein- основа)
Р. <i>gibandins</i>	<i>gibandins</i>	<i>gibandeins</i>
Д. <i>gibandin</i>	<i>gibandin</i>	<i>gibandein</i>
З. <i>gibandan</i>	<i>gibando</i>	<i>gibandein</i>
Множина		
Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н. <i>gibandans</i>	<i>gibandona</i>	<i>gibandeins</i>
Р. <i>gibandane</i>	<i>gibandane</i>	<i>gibandeino</i>
Д. <i>gibandam</i>	<i>gibandam</i>	<i>gibandeim</i>
З. <i>gibandans</i>	<i>gibandona</i>	<i>gibandeins</i>

У готській мові, поряд з нормативним уживанням, відзначені також випадки використання сильної форми дієприкметника I після артиклеобразного слова: порівн. *Judas sa galewjands ina* 'Юда (той), що зрадив його' (у функції відокремлення).

Дієприкметник II мав обидві словотворчі форми (порівн. *gibans* / *gibana* 'що дала'), але сильна форма переважала при його використанні в ролі обставини або предикативного визначення при присудку: порівн. *jah is laisida in gaqumPs ize mikilPs fram allaim* 'він учив їх у синагогах, прославляємий всіма'.

Група нечисленних займенникових прикметників мала особливості словозміни: 1) *aljus* 'інший' відмінювалося по слабкому типу *ja*-основ (засвідчені не всі відмінкові форми); 2) *anPar* 'інший' відмінювалося по сильному типу й витісняло *aljus* як синонім; 3) *silba* 'сам' і (*sa*) *sama* 'той самий' відмінювалися як слабкі прикметники.

6. ДІЄСЛОВО. ІМЕННІ Й ОСОБОВІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА

У готського дієслова виділялися дві системи форм, що розрізнялися морфологічними показниками й словозмінними категоріями – іменні (неособові) і особові (відмінювані) форми. Іменні форми включали інфінітив, дієприкметник I і дієприкметник II.

Інфінітив – невизначена, незмінна дієслівна форма, що не мала видо-часових і станових протиставлень. Він утворювався від основи теперішнього часу за допомогою суфікса -n: *nima-n* "брати", *hgrainja-n* «очищати».

Дієприкметник I утворювався від основи теперішнього часу за допомогою суфікса -nd-: порівн. *nim-a-nds* "що бере" (*nim* – корінь, а – сполучний голосний, -nd – суфікс дієприкметника, -s – відмінкове закінчення н. в. однини ч. р.).

Дієприкметник II мав два різних суфікси в сильних і слабких дієслів (у сильних -n-, у слабких -f-): порівн. *nim-a-n-s* "узятий" від сильного дієслова *niman* "брати", *balw-i-f-s* "мучимий" від слабого дієслова *balwjan* "мучити".

Особові дієслівні форми виражали наступні морфологічні категорії:

1. *Категорія особи*, передана за допомогою особових закінчень; із цієї причини особовий займенник не завжди супроводжує особову дієслівну форму в готських текстах: *amen auk qīra izwis* – "істинно говорю вам", *qaPizwis Patei ik im* – "сказав (я) вам, що це я".

2. *Категорія числа* виражалася тими ж особовими закінченнями що й особа. У системі готського дієслова розрізнялося три числа: однина, двоїна, множина. Архаїчні форми двоїни представлені тільки в першій і другій особі.

3. *Категорія часу* була представлена двома синтетичними часовими формами: теперішнім (презентом) і минулим (претеритом). Спеціальна форма майбутнього часу в готському, як і в інших древніх германських мовах, була відсутня. Значення майбутнього в основному, виражалася формою теперішнього часу й контекстом, наприклад: *ik qimands gahailja ina* – "я, прийду, зцілю його". Нерідко грецькі форми майбутнього часу передавалися в готських текстах описово (парафрази) бівербальними конструкціями: *wairPan* + Part. I, *duginnan* / *haban* + Inf., що нагадує сучасні аналітичні форми в германських мовах.

4. *Категорія способу* представлена формами дійсного, наказового, умовного способу (індикатив, імператив, оптатив).

5. *Категорія стану* в готській мові представлена опозицією "дійсний стан – медіопасив". Архаїчні форми медіопасиву були в готській мові тільки в теперішньому часі й не фіксуються в інших давньогерманських мовах. У минулому часі значення пасивності передавалося сполученням службових дієслів *wisan* "бути" і *wairPan* "ставати" + дієприкметник II (прототип аналітичних форми пасиву в сучасній англійській і німецькій мовах). У сполученнях дієприкметника II з формами дієслів *wisan* і *wairPan* носієм станового значення був дієприкметник; форми службових дієслів вносили модифікації переважно видочасового характеру. У структурному відношенні ці словосполучення являли собою складений іменний присудок, де

дієприкметник виконував функцію предикатива й узгоджувався в роді, числі й відмінку з підметом: особові форми дієслів *wisan*, *wairPan* виконували сполучну функцію.

6. *Категорія виду* не була властиво морфологічною категорією в готській мові. Опозиція "доконаний – недоконаний вид" носила скоріше лексичний характер і виражалася протиставленням дієслів, що мають префікс "ga-" дієсловом, що не мали префіксів: *gahailjan* "зцілити" – *hailjan* "лікувати", *gagaggan* "іти" – *gaggan* "іти", *gahausjan* "почути" – *hausjan* "чути". Однак префікс *ga-* не був регулярним засобом вираження доконаного виду, оскільки в ряді випадків він міг передавати й інші значення; спільності дії (*qiman* "приходити" – *gaqiman* "збиратися"); взаємності дії (*gawadjon* "обручити", *gasibjon* "помиритися").

7. *Категорія перехідності й неперехідності*. У готській мові протиставлення "перехідне дієслово – неперехідне дієслово" мало лексичний характер. Воно виражалася за допомогою наступних словотворчих засобів:

а) утворення перехідних дієслів за допомогою суфікса *-ja-*, а неперехідних – за допомогою суфікса *-na*: *fulljan* "наповнювати" – *fullnan* "наповнюватися" від прикметника *fulls* "повний"; б) утворення перехідних дієслів за допомогою аблаута від неперехідних: перехідне дієслово із ступенем *-a-*, неперехідний – із ступенем *-i-*: *lagjan* "класти" – *ligan* "лежати", *dragkjan* "напувати" – *drigkan* "пити".

в) важливим засобом диференціації перехідних і неперехідних дієслів було вживання зворотного займенника *sik*. При цьому перехідне дієслово без зворотного займенника протиставлявся неперехідному дієслову зі зворотним займенником; *laisjan* "учити" – *laisjan sik* "учитися", *ushafjan* "піднімати" – *ushafjan sik* "підноситися". Іноді співвідношення перехідного й неперехідного дієслів ускладнюється зміною значення: *haban* "мати" – *haban sik* "перебувати". Однак протиставлення перехідного дієслова без зворотного займенника неперехідному дієслову зі зворотним займенником не охоплює всієї дієслівної системи. Ряд дієслів без зворотного займенника може вживатися як у перехідному, так і неперехідному значенні: *ƿwahan* "мити" і "митися", *skaidan* "розлучати" і "розводитися", *gawandjan* "повернути" і "вернутися". Нерідко просте дієслово й дієслово зі зворотним займенником є синонімами: *gawandjan* і *gawandjan sik* "вернутися".

Особові форми дієслова мали наступні формальні засоби вираження словозмінних категорій:

1. Особові закінчення
2. Суфікси
3. Чергування голосних у корені
4. Редуплікація (подвоєння) початкового приголосного кореня
5. Суплетивність, тобто повна зміна кореня.

Морфологічна класифікація дієслів

Залежно від застосування тих або інших засобів формоутворення дієслова ділилися на кілька морфологічних типів. Сильні дієслова утворювали

форми минулого часу й дієприкметника II шляхом чергування голосного. По типу чергування голосного в корені розрізнялося сім класів сильних дієслів. Слабкі дієслова створювали форми минулого часу й дієприкметника II за допомогою дентального суфікса -da / - de в однині, -ded у множині індикатива й опатива, -P- у дієприкметнику II. Кожний клас слабких дієслів характеризувався особливим основотвірним суфіксом, за яким розрізнялося чотири класи слабких дієслів: 1 клас - i / -j, 2 клас -o, 3 клас - ai / -a, 4 клас - n / -na.

Претеріто-презентні дієслова сполучили у своїй дієвідміні деякі особливості сильних і слабких дієслів, утворюючи форми теперішнього часу по типу минулого часу сильних дієслів, а форми претеріта – по слабкому типу.

Неправильні дієслова виявляли ряд відхилень у дієвідміні від основних морфологічних типів.

Сильні й слабкі дієслова були найбільш продуктивними морфологічними типами. Усередині сильних, слабких і претеріто-презентних дієслів виділяються, у свою чергу, підвиди або класи.

Сильні дієслова

У групі сильних дієслів готської мови існували дві групи, що значно відрізнялись між собою:

1. Дієслова, претеріт яких утворювався тільки за допомогою аблаута (перші шість класів);

2. Дієслова, претеріт яких утворювався за допомогою редуплікації (повторення) початкового складу і які із цієї причини називалися редуплікуючими (сьомий клас).

3 точки зору чергування кореневого голосного в кожного сильного дієслова виділяються чотири варіанти основи:

1. Основа теперішнього часу, від якої були утворені індикатив, опатив, імператив дійсного способу теперішнього часу, медіопасив, дієприкметник I і інфінітив;

2. Основа минулого часу однини, від якої утворювалися тільки форми претеріту однини індикатива;

3. Основа минулого часу множини, від якої були утворені множина й двоїна претеріту індикатива, а також всі форми претеріту опатива;

4. Основа дієприкметника II, представлена тільки цією формою.

Класи сильних дієслів готської мови

I клас

Схема аблаута: -ei-, -ai-, -i-, -i

steigan – staig – stigun – stigans "підніматися"

Перед h: i>ai: teihan – taih – taihun – taihans "повідомити"

II клас

Схема аблаута; -i-, -a-, -u-, -u

küsan – kaus – kusun – kusans "вибирати"

Перед h: /u/ > /au/ [o]: tiuhan – tauh – tauhun – tauhans "повісти".

У дієслові (ga)-lūkan "закривати" спостерігається основа теперішнього часу lūka з довгим /ū/ замість дифтонга /iu/, інші форми не відхиляються від стандарту II класу сильних дієслів.

III клас

Схема аблаута: -i-, -a-, -u-, -u

bindan – band – bundun – bundans "связувать".

Перед r i > ai [e], u > au [o]: wairpan – warp – waurpun – waurpans "кидати" або wairPan – warP – waurPun – waurP "ставати".

IV клас

Схема аблаута: -i-, -a-, -e-, -u

nīman – nam – nemun – numans "брати".

Перед r: i > ai [e], u > au [o]: bairan – bar – berun – baurans "нести".

V клас

Схема аблаута: -i-, -a-, -e-, -i

giban – gaf – gebun – gibans "давати".

Перед h: i > ai [e] saiḥvan – saḥ – saiḥun – saiḥans „видеть”.

Дієслово bidjan "просити, молитися" мало в основі теперішнього часу спеціальний основотвірний суфікс -j- : bidjan – baP – bedun – bidans.

Дієслово fraihnan "запитувати" мало в основі теперішнього часу показник -n-: fraihnan – frah – frehun – fraihans.

Перші п'ять класів сильних дієслів мають у корені чергування i - a - нуль (іє. *e – *ob – нуль). У четвертому й п'ятому класі аблаут має специфічну схему, внаслідок появи в основі множини претерита голосного e, що представляє собою продовжений перший ступень індоєвропейського аблаута *e – *e. У кожному з п'яти класів голосний, який підлягає чергуванню, сполучається з певним звуком або групою звуків, що є показником того або іншого класу сильних дієслів. Це має назву кореневого ускладнення: в I класі – i, в II класі – u; в III класі – сонорний + приголосний; в IV класі – сонорний; в V класі – шумний проривний або щілинний приголосний.

VI клас

Дієслова VI класу характеризуються чергуванням по аблауту a – o (іє. *a - a, o - o). Це так звані кількісний аблаут.

Схема аблаута: -a-, -o-, -o-, -a-: faran – for – forun – farans "їхати".

Дієслова hafjan "піднімати", (ga)skapjan "створювати", skaPjan "шкодити", hlahjan "сміятися", fraPjan "розуміти", wahsjan "рости" мають в основі теперішнього часу основотвірний суфікс -j-: hafjan – hof – hofun – hafans.

Дієслово *standan* «стояти» має в основі теперішнього часу інфікс - n-: *standan* – *stoP* – *stoPun*; дієприкметник II відсутній, тому що *standan* – неперехідне неграничне дієслово.

VII клас. Редуплікуючі дієслова

1. Редуплікуючі дієслова без аблаута.

I клас, огласовка основи теперішнього часу ai [ai]: *haitan* – *haihait* – *haihaitun* – *haitans* "кликати"

II клас, огласовка основи au [au]: *aukan* – *aiauk* – *aiaukun* – *aukans* "збільшуватися"

stautan – *staistaut* – *staistautun* – *stautans* "штовхати"

III клас, огласовка основи a: *fahan* – *faifah* – *faifahun* – *fahans* "ловити"

IV клас, огласовка основи e: *slepan* – *saislep* – *saislepun* – *slepan*s "спати"

V клас, огласовка основи õ: *hõpan* – *hãihõp* – *hãihõpun* – *hõpans* "хватати"

2. Редуплікуючі дієслова з аблаутом.

Дана група дієслів має в основі теперішнього часу e, а в минулому – o: *letan* – *lailot* – *lailotun* – *letans* "відпускати".

Особливий різновид цієї групи представляють дієслова *saian* "сіяти" і *waian* "в'язати": *saian* – *saiso* – *saisoun* – *saians*; *waian* – *waiwo* – *waiwoun* – *waians*.

Слабкі дієслова

Відмітною ознакою слабких дієслів є дентальний суфікс, використовуваний для утворення форм претеріта й дієприкметника II.

Дентальний суфікс у готській мові міг приймати наступний вид:

-da (в 1 і 3 особі претеріта однини) – *nasida* «я/він урятував»

-de (в 2 особі претеріта однини) – *nasides* «ти врятував»

-ded (у формах множини претеріта індикатива, а також у всіх формах претеріта оптатива) – *hasidedum* "ми врятували", *hasidedi* "щоб (якби) вони врятували"; -P- (у дієприкметнику II) – *nasīPs* "урятований".

Слабкі дієслова діляться на класи залежно від основотвірного суфікса. Усього в готській мові було представлено чотири класи.

I клас

Основотвірний суфікс -i / -j: *nasjan* – *nasida* – *nasidedum* "рятувати".

Слабкі дієслова I класу були в переважній більшості похідними від іменників, прикметників і сильних дієслів:

1) від іменників: *andbahts* "слуга" – *andbahtjan* "служити", *dauPs* "смерть" – *dauPjan* "убивати". Дієслова даної групи можуть бути як неперехідними, так і перехідними.

2) від прикметників: *hrains* "чистий" – *hrainjan* "чистити", *fulls* "повний" – *fulljan* "наповнювати". Сюди відносяться тільки перехідні дієслова.

3) від сильних дієслів (від основ претеріта однини), де при зіставленні інфінітива відповідного сильного дієслова й утвореного від нього слабкого дієслова спостерігаємо чергування голосних по аблауту: *sitan* "сидіти" – *sat* "сидів" (сильне дієслово V класу) дає слабе дієслово *satjan* "саджати". Порівн. також *ligan* "лежати" (сильне дієслово V класу) – *lag* "лежав" – *lagjan* "класти"; *drigkan* "пити" (сильне дієслово III класу) – *dragk* "пив" – *dragkjan* "напувати".

Більшість слабких дієслів I класу були каузативними, тобто позначали процес, що слугував причиною іншого процесу, позначуваного однокореневим сильним дієсловом;

4) непохідні дієслова: *hazjan* "хвалити", *siujan* "шити", *taujan* "робити", *sokjan* "шукати", *hgorjan* "кликати", *worjan* „кричать”, "кликати".

II клас

Основотвірний суфікс -o: *salbon* – *salboda* – *salbodedum* – *salboPs* "мазати".

Дієслова даного класу є похідними за походженням й можуть бути утворені:

1) від іменників: *salba* "мазь" – *salbon* "мазати", *fisks* "риба" – *fiskon* "рибалити". Слабкі дієслова II класу, утворені від іменників з основою на *in-* / *-an-* розвивають суфікс *-inon* / *-anon*: *frauja* "пан" – *frauĵinon* "панувати". Той же суфікс *-inon* / *-anon* спостерігається в дієсловах, утворених від іменників з коренем, що кінчається на *-in* або *-an*: *ragin* "судження" – *raginon* "керувати", *Ĵudans* "цар" – *Ĵudanon* "царювати". За аналогією спостерігається розвиток дієслів із суфіксом *-inon* / *-anon* від іменників, які ніколи не мали *-in-* або *-an-* у своїй структурі: *skalks* "слуга" – *skalkinon* "служити", *leikis* "лікар" – *leikinon* "лікувати", *geiki* "державна" – *geikinon* "правити";

2) від прикметників: *wairPs* "гідний" – *wairĴon* "цінувати";

3) від сильних дієслів: *mitan* (сильне дієслово V класу) "міряти" – *miton* "обмірковувати".

III клас

Основотвірний суфікс *-ai* / *-a*: *haban* – *habaida* – *habaidedun* – *habaiPs*.

Дієслова третього класу нечисленні. Сюди відносяться близько 30 зафіксованих дієслів, як похідних, так і непохідних:

1. Дієслова, утворені від іменників: *saurga* "турбота" – *saurgan* "піклуватися", *ĥeila* "час", "година" – *(ga)ĥeilan* "заспокоюватися".

2. Дієслова, похідні від прикметників: *arms* "бідний", "нешасний" – *arman* "зглянутися", *weihs* "святий" – *weihan* "висвітлювати".

3. Дієслова, похідні від числівників: *ains* "один" – *(ga)ainan* "роз'єднувати".

4. Непохідні дієслова: *sifan* "радуватися", *Ĵulan* "страждати", *munan* "припускати", *fijan* "ненавидіти", *haban* "мати", "liban" "жити", *witan* "спостерігати".

IV клас

Оснoтoтвiрний суфiкс -n / -no: fullnan – fullnoda – fullnodedum. Дiєприкметник II вiдсутній. В oснoвi теперiшнього часу до -n- приєднується тематичний гoлосний: full-n-a, full-n-i-s, full-n-i-P. В iнших варiантах oснoви суфiкс виступає у фoрмi -no-.

Всi дiєслoвa чeтвeртого класу – пoхiднi вiд дiєслiв aбo вiд прикметникiв. У семантичному вiднoшеннi вони утворюють замкнуту групу: всi вони нeпeрeхiднi й пoзнaчaють стaнoвлeння якoгo-нeбyдь пoлoжeння, нeзaлeжнoгo вiд сyб'єктa пpoцecy:

1. Пoхiднi вiд дiєслiв: usgutnan "пpoливaтися" (вiд giutan "лити", сильнe дiєслoвo II класу), (fra)lusnan "гинyти" (вiд fraliusan "втpaчaти", сильнe дiєслoвo II класу), (and)bundnan "pозв'язyвaтися" (вiд andbindnan "pозв'язaти", сильнe дiєслoвo III класу). Утвoрeння слaбкoгo дiєслoвa вiдбyвaється в цьoмy класi вiд oснoви прeтeрiтa мнoжини сильних дiєслiв; bund-um "ми зв'язyємo" – and-bund-n-an "pозв'язyвaти".

2. Пoхiднi вiд прикметникiв: fullnan "нaпoвнювaтися" вiд fulls "пoвний", mikilnan "звeличyвaтися" вiд mikils "вeликий", (ga)hailnan "вилiкoвyвaти" вiд hails "здoрoвий".

Слaбкi дiєслoвa IV класу, пoхiднi вiд прикметникiв, чaстo прoтистoять пoхiдним вiд тoгo ж прикметникa слaбким дiєслoвaм пepшoгo класу зa знaчeнням звoрoтнoстi: fulljan "нaпoвнювaти" i fullnan "нaпoвнювaтися" вiд fulls "пoвний", (ga)hailjan "лiкyвaти" i (ga)hailnan "вилiкoвyвaти" вiд hails "цiлий", "здoрoвий". При цьoмy слaбкe дiєслoвo I класу зaвжди пeрeхiднe i пoзнaчae дiю, спpямoвaнy нa дeякий oб'єкт (gahailjan "вилiкyвaти кoгo-нeбyдь"), слaбкe дiєслoвo IV класу – нeпeрeхiдний i пoзнaчae стaнoвлeння пoлoжeння цьoгo oб'єктa (gahailnan "вилiкyвaти", "видyжaти").

Нaявнiсть IV класу слaбких дiєслiв є, як вiдзнaчaлoся, oсoбливiстю гoтськoї мoви в групi дaвньoгeрмaнських мoв.

Дiєвiдмiнa дiєслiв. Структyрa дiєслiвних фoрм

Структyрa oсoбoвих дiєслiвних фoрм склaдaється з oснoви дiєслoвa й пoкaзникa oсoби: пoрiвн. nimi-s "ти бeрeш". У дeяких фoрмaх oсoбoвий пoкaзник вiдсутній: тaк, чистoю oснoвoю пpeдстaвлeнa фoрмa 3-гo oсoби oднини в теперiшньoмy й мiнyлoмy чaсi oптaтивa (пoрiвн. nimaі, nemi), a тaкoж 1 i 3 oсoби oднини прeтeрiтa iндикaтивa (пoрiвн. nam).

Структyрa дiєслiвних фoрм у гoтськiй мoвi мoглa бyти рiзнoю: в 1, 3 oсoбi oднини мiнyлoгo чaсу oснoвa oднoмoрфeмнa й звoдиться дo кoрeня (пoрiвн. nam). Oднaк у бiльшoстi фoрм oснoвa включae oдин aбo кiлькa сyфiксiв. Oснoтoтвiрнi сyфiкси oфoрмляють слoвo як лeксeмy й пpисyтнi у всiх йoгo гpaмaтичних фoрмaх. Вони нe вiднoсяться дo слoвoзмiни, a є пoкaзникaми клaсiв слaбких дiєслiв (вiдзнaчeнi вищe -i / -j, -o, -ai / -a, -n / -no).

Дo фoрмoтвoрних eлeмeнтiв нaлeжaть пoкaзники чaсу й спoсoбy. Пoкaзникoм теперiшньoгo чaсу в бiльшoстi дiєслiв є тематичний гoлoсний, щo пpиєднyється дo кoрeня в сильних дiєслiв i дo oснoтoтвiрнoгo сyфiксу в слaбких дiєслiв I класу: nim-i-s "ти бeрeш" (i – тематичний гoлoсний), -s –

показник 2-го особи однини), *nim-a-i-s* "ти взяв би" (а – тематичний голосний, і – суфікс опатива, -s – показник 2-го особи однини); *nas-j-i-s* "ти рятуєш" (j – основотвірний суфікс, і – тематичний голосний, -s – показник 2-го особи однини) *nas-j-a-i-s* "ти врятував би" (j – основотвірний суфікс, а – тематичний голосний, і – суфікс опатива, -s – показник 2-го особи однини).

Тематичний голосний відсутній у теперішньому часі в слабких дієслів 2 і 3 класів (*salb-o-s* "ти мажеш", де о – основотвірний суфікс II класу слабких дієслів, -s – показник 2 особи однини); *hab-ais* "ти маєш", де -ai – основотвірний суфікс III класу слабких дієслів, -s – показник 2-го особи однини. Така дієвідміна називається атематичною. У формах минулого часу тематичний голосний був відсутній у всіх дієслів без винятку. Дієвідміна минулого часу – атематична.

У деяких сильних дієслів V і VI класів у теперішньому часі за коренем слідував особливий суфікс -n або -j: *fraih-n-is* "ти запитуєш" (V клас), *haf-j-is* "ти піднімаєш" (VI клас). У претериті цей суфікс зникає: *frah* "запитав", *hof* "підняв". У сильного дієслова VI класу *standan* "стояти" в основі теперішнього часу був носовий інфікс -n-: *sta-n-d-i-s* "ти коштуєш" (у минулому часі -n- відсутній: *stoF* "я (він) стояв").

У слабких дієслів дентальний суфікс (-da-, -de-, -ded-), що є показником минулого часу, слідував за основотвірним суфіксом: *laist-i-da* "я (він) пішов", *laist-i-de-s* "ти пішов", *laist-ided-um* "ми пішли".

У слабких дієслів I класу, корінь яких кінчався на задньопіднебінний приголосний (порівн. *waurkjan* "творити", *bugjan* "купувати" і т.п.), основотвірний суфікс у претериті випадав. Задньопіднебінний приголосний переходив в/h/, а дентальний суфікс виступав у формі -ta (порівн. *waurhta*).

Із трьох способів у готській мові тільки опатив мав особливий суфікс -i, що слідував у формах теперішнього часу за тематичним голосним -a-: *nim-a-i-s* "ти взяв би". У минулому часі суфікс опатива приєднувався до кореня в сильних дієслів (*nem-i* "він взяв би"). Крім короткого і, суфікс опатива в минулому часі міг бути представлений довгим /i/ = <ei> або сонантом -j-: *nem-ei-s* "ти взяв би", *nem-j-au* "я взяв би".

Особові закінчення розрізняються в парадигмах часу, способу й стану. Лише в опатива були ті самі закінчення в теперішньому й минулому часі. В індикативі претерита 2-го особи однини сильні й слабкі дієслова мають різні закінчення: -t – у сильних дієслів (*nam-t* "ти взяв"), -s – у слабких дієслів (*naside-s* "ти врятував"). У деяких формах чіткість морфологічної структури порушена: так, в 1 особі однини індикатива теперішнього часу (*nim-a*) замість групи "тематичний голосний + особовий показник" знаходимо єдине закінчення -a. В 1 особі однини опатива (*nim-au*) закінчення -au важко розчленувати через відсутність суфікса опатива, який слідує за тематичним голосним у всіх інших формах опатива.

Дієвідміна сильних дієслів
(на прикладі *niman* «брати»)

Теперішній час
Дійсний спосіб

	Індикатив	Оптатив	Імператив
Однина	1 ос. <i>nim-a</i>	<i>nim-au</i>	-
	2 ос. <i>nim-i - s</i>	<i>nim-a - i - s</i>	<i>nim</i>
	3 ос. <i>nim-i - P</i>	<i>nim-a - i</i>	<i>nim - a - dau</i>
Двоїна	1 ос. <i>nim- o - s</i>	<i>nim-a - i - wa</i>	-
	2 ос. <i>nim- a - ts</i>	<i>nim-a - i - ts</i>	<i>nim - a - ts</i>
Множина	1 ос. <i>nim- a - m</i>	<i>nim-a - i - ma</i>	<i>nim - a - m</i>
	2 ос. <i>nim- i - P</i>	<i>nim-a - i - P</i>	<i>nim - i - P</i>
	3 ос. <i>nim- a - nd</i>	<i>nim-a - i - na</i>	<i>nim - a - ndau</i>

Медіопасив

	Індикатив	Оптатив
Однина	1 ос. <i>nim- a -da</i>	<i>nim- a - i - dau</i>
	2 ос. <i>nim- a - za</i>	<i>nim- a - i - zau</i>
	3 ос. <i>nim- a - da</i>	<i>nim- a - i - dau</i>
Множина	<i>nim- a - nda</i>	<i>nim- a - i - ndau</i>

Дієприкметник I – *nim- a - nd - s*

Минулий час

	Індикатив	Оптатив
Однина	1 ос. <i>nam</i>	<i>nem - j- au</i>
	2 ос. <i>namt</i>	<i>nem - ei - s</i>
	3 ос. <i>nam</i>	<i>nem - i</i>
Двоїна	1 ос. <i>nem-u</i>	<i>nem - ei - wa</i>
	2 ос. <i>nem - uts</i>	<i>nem - ei - ts</i>
Множина	1 ос. <i>nem - um</i>	<i>nem - ei - ma</i>
	2 ос. <i>nem - uP</i>	<i>nem - ei - P</i>
	3 ос. <i>nem - un</i>	<i>nem - ei - na</i>

Дієприкметник II – *numans*

Дієвідміна сильних редуплікуючих дієслів
(на прикладі *haldan* «тримати», «пасти»)

Теперішній час
Дійсний спосіб

	Індикатив	Оптатив	Імператив
Однина	1 ос. hald-a	hald-au	-
	2 ос. hald-i - s	hald-a - i - s	hald
	3 ос. hald-i - ꝥ	hald-a - i	hald - a - dau
Двоїна	1 ос. hald- o - s	hald-a - i - wa	-
	2 ос. hald- a - ts	hald-a - i - ts	hald - a - ts
Множина	1 ос. hald- a - m	hald-a - i - ma	hald - a - m
	2 ос. hald- I - ꝥ	hald-a - i - ꝥ	hald - i - ꝥ
	3 ос. hald- a - nd	hald-a - i - na	hald- a - ndau

Медіопасив

	Індикатив	Оптатив
Однина	1 ос. hald- a - da	hald- a - i - dau
	2 ос. hald- a - za	hald- a - i - zau
	3 ос. hald- a - da	hald- a - i - dau
Множина	hald- a - nda	hald- a - i - ndau

Дієприкметник I – hald - a - nd - s

Минулий час

	Індикатив	Оптатив
Однина	1 ос. haihald	haihald - j-au
	2 ос. haihal - st	haihald - ei - s
	3 ос. haihald	haihald - i
Двоїна	1 ос. haihald-u	haihald - ei - wa
	2 ос. haihald - uts	haihald - ei - ts
Множина	1 ос. haihald - um	haihald - ei - ma
	2 ос. haihald -uꝥ	haihald - ei - ꝥ
	3 ос. haihald - un	haihald - ei - na

Дієприкметник II – haldans

Примітка. Закінчення 2-ї особи однини претеріта -st у дієслові haldan – результат фонетичних процесів: у готській мові це дентальний + t = st, тобто *haihald + t > haihalst. Порівн. також haihaist „ти покликав“ < *haihait + t, banst „ти взяв“ < *band + t.

Дієвідміна слабких дієслів

(на прикладі nasjan «рятувати», salbon «мазати», haban «мати», fullnan «наповнитися»)

Теперішній час
Дійсний спосіб
Індикатив

	I клас nasjan	II клас salbon	III клас haban	IV клас fullnan
Однина	1 ос. nas - j - a	salb - o	hab - a	fulln - a
	2 ос. nas - j - i - s	salb - o - s	hab - a - i - s	fulln - i - s
	3 ос. nas - j - i - Ѣ	salb - o - Ѣ	hab - a - i - Ѣ	fulln - i - Ѣ
Двоїна	1 ос. nas - j - o - s	salb - o - s	hab - o - s	fulln - o - s
	2 ос. nas - j - a - ts	salb - a - ts	hab - a - ts	fulln - a - ts
Множина	1 ос. nas - j - a - m	salb - o - m	hab - a - m	fulln - a - m
	2 ос. nas - j - i - Ѣ	salb - o - Ѣ	hab - ai - Ѣ	fulln - i - Ѣ
	3 ос. nas - j - a - nd	salb - o - nd	hab - a - nd	fulln - a - nd

Оптатив

	I клас nasjan	II клас salbon	III клас haban	IV клас fullnan
Однина	1 ос. nas - j - au	salb - o	hab - au	fulln - au
	2 ос. nas - j - a - i - s	salb - o - s	hab - a - i - s	fulln - a - i - s
	3 ос. nas - j - a - i	salb - o	hab - a - i	fulln - a - i
Двоїна	1 ос. nas - j - a - i - wa	salb - o - wa	hab - a - i - wa	fulln - a - i - wa
	2 ос. nas - j - a - i - ts	salb - o - ts	hab - a - i - ts	fulln - a - i - ts
Множина	1 ос. nas - j - a - i - ma	salb - o - ma	hab - a - i - ma	fulln - a - i - ma
	2 ос. nas - j - a - i - Ѣ	salb - o - Ѣ	hab - a - i - Ѣ	fulln - a - i - Ѣ
	3 ос. nas - j - a - i - na	salb - o - na	hab - a - i - na	fulln - a - i - na

Імператив

	I клас nasjan	II клас salbon	III клас haban	IV клас fullnan
Однина	1 ос. -	-	-	-
	2 ос. nas - ei	salb - o -	hab - a - i	full - n
	3 ос. nas - j - a - dau	salb - o - dau	*hab - a - dau	full - n - a - dau

Двоїна 1 ос. -	-	-	-
2 ос. nas - j - a - ts	salb - o - ts	*hab - a - ts	fulln-a-ts
Множина 1 ос. nas - j - a - m	salb - o - m	hab-a-m	fulln - am
2 ос. nas - j - i - ꞑ	salb - o - ꞑ	hab-a-i-ꞑ	fulln-i - ꞑ
3 ос. nas - j - a - ndau	salb - o - ndau	hab-a-ndau	fulln - a - nadu

Медіопасив

	I клас	II клас	III клас	IV клас
	nasjan	salbon	haban	-
Однина 1 ос. nas - j - a - da	salb - o - da	hab - a - da	-	-
2 ос. nas - j - a - za	salb - o - za	hab - a - za	-	-
3 ос. nas - j - a - da	salb - o - da	hab - a - da	-	-

Незасвідчені форми відзначені в парадигмах прочерком.

Множина 1 ос. nas - j - a - nda salb - o - nda hab - a - nda -

Оптатив

	I клас	II клас	III клас	IV клас
	nasjan	salbon	haban	-
Однина 1 ос. nas - j - a - dau	salb - o - dau	hab - a - i - dau	-	-
2 ос. nas - j - a - zau	salb - o - zau	hab - a - i - zau	-	-
3 ос. nas - j - a - dau	salb - o - dau	hab - a - i - dau	-	-

У формах оптатива множини для всіх осіб єдина флексія -ndau.

Дієприкметник I – nasjands, salbonds, habands, fullnands

Минулий час

Індикатив

	I клас	II клас	III клас	IV клас
	nasjan	salbon	haban	fullnan
Однина 1 ос. nas-i-da	salb - o - da	hab - a - i - da	fulln-o - da	
2 ос. nas-i-de-s	salb - o - de - s	hab - a - i - de - s	fulln-o - de - s	
3 ос. nas-i-da	salb - o - da	hab - a - i - da	ulln - o - da	

Двоїна 1 ос. nas-i-ded-u salb - o - ded - u hab-a - i - ded -u fulln-o -ded-u

2 ос. nas-i-ded-uts salb-o-ded-uts hab-a-i-ded-uts fulln-o-ded- uts

Множина 1 ос. nas-i-ded-um salb-o- ded-um hab-a-i-ded-um fulln-dedum

2 ос. nas-i-ded-uꞑ salb-o-ded-uꞑ hab-a-i-ded-uꞑ fulln- ded - uꞑ

3 oc. nas-i-ded-un salb-o- ded-un hab-a-i-ded-un fulln- - ded - un

Оптатив

	I клас	II клас	III клас	IV клас
	nasjan	salbon	haban	fullnan
Однина 1 oc.	nas - i - ded	salb - o - ded	hab - a - i - ded	fulln - o -
	- j - au		- j - au	ded - j - au
2 oc.	nas - i - ded	salb - o - ded	hab - a - i - ded	fulln - o -
	- ei - s	- ei - s	- ei - s	ded - ei - s
3 oc.	nas - i - ded-i	salb - o - ded-i	hab - a - i - ded-i	fulln - o - ded - i

Двоїна 1 oc. nas-i-ded-ei - wa salb - o - ded - ei - wa hab - a - i - ded fulln - o -
 - ei - wa ded - ei -
 wa

2 oc. nas - i - ded - ei - ts salb - o - ded - ei - ts hab - a - i - ded fulln - o - ei - ts
 ded - ei - ts

Множина 1 oc.	nas - i - ded	salb - o - ded	hab - a - i - ded	fulln - o -
	- ei - ma	- ei - ma	- ei - ma	ded - ei - ma
2 oc.	nas - i - ded	salb - o - ded	hab - a - i - ded	fulln - o -
	- ei - ꞑ	- ei - ꞑ	- ei - ꞑ	ded - ei - ꞑ
3 oc.	nas - i - ded	salb - o - ded	hab - a - i - ded	fulln - o -
	- ei - na	- ei - na	- ei - na	ded - ei - na

Дісприкетник II – nasiꞑs, salboꞑs, habaiꞑs, fullnoꞑs.

Примітка: Довге /i:/ = <ei> у структурі форм деяких дієслів може бути результатом злиття двох різних морфем; порівн. was - j - i - s „ти долаєш“, але wand - ei - ꞑ „ти повертаєш“. Обидва дієслова слабкі I класу, за показником класу в презенці індикатива в них слідує тематичний голосний. Однак у другого дієслова група -ji- відбувається особливий фонетичний розвиток: -ji- > -ei- (*wandjiꞑ > wandeieꞑ). Такий розвиток спостерігався тільки в дієслів зі скупченням приголосних після голосного в корені або зі структурою кореня "довгий голосний + приголосний".

Претеріто-презентні дієслова

Претеріто-презентніми називають невелику групу дієслів, у яких форми теперішнього часу утворюються по типу минулого часу сильних дієслів, тобто за допомогою чергування кореневого голосного: witan "знати" – wait "знаю", "знає" – wítum "ми знаємо". Спільною із претерітом сильних дієслів є не тільки огласовка кореня, але й система особових закінчень: mag "я можу", "він може", mag-t "ти можеш" (від претеріто-презентного дієслова magan "могти"). Порівн. pam "я взяв", "він взяв", pam-t "ти взяв" від сильного дієслова píman

"брати", взяти". Форми минулого часу й дієприкметника II претеріто-презентних дієслів утворюються по типу слабких дієслів, тобто за допомогою дентального суфікса, що звичайно мав форму -Pa / -ta. У деяких претеріто-презентних дієслів засвідчені лише одиничні форми. Залежно від закономірностей чергування голосних у формах теперішнього часу претеріто-презентні дієслова можуть бути розділені на наступні класи за зразком сильних дієслів:

I клас: witan "знати" – wait "я знаю", "він знає" (тепер. час, однаина) – wítun "вони знають" (тепер. час, множина); wissa „(він) знав” (-ssa < *t + *ta) – претеріт, однаина, wissedun "вони знали" (претеріт, множина), дієприкметник II не зареєстрований.

II клас: *dugan "годитися" – daug "годиться" (тепер. час, однаина) – у текстах засвідчена лише ця форма.

III клас: *kunnan "знати", "могти" – kann "знаю", "знає" (тепер. час, однаина), kunnun "вони знають" (тепер. час, множина); kunPa „(він) знав” (претеріт однаина), kunPedun "вони знали" (претеріт, множина), kunPs "відомий" (дієприкметник II).

До дієслів III класу, крім дієслова kunnan, відноситься дієслово Paurban “бідувати»: Pařf "я бідую" (тепер. час, однаина); Paurbun "вони бідують" (тепер. час, множина), Paurfća "я, він бідував" (претеріт, однаина), Paurfćs "потрібний", корисний" (дієприкметник II). Сюди також відноситься дієслово (ga)dars „наважуються", "він наважується" (тепер. час, однаина), (ga)daursum "ми наважуємося" (тепер. час, 1 ос., множина); (ga)daursta "я, він наважився" (претеріт, однаина), (ga)daurstedun "вони наважилися" (претеріт, множина), дієприкметник II не зареєстрований.

IV клас: *skulan "повинний" – skal "я (він) повинен" (тепер. час, однаина) skulun "вони повинні" (тепер. час, множина); sculda "я (він) повинен" (претеріт, однаина), sculdedun "вони були повинні" (претеріт, множина); sculds "винний" (дієприкметник II).

До дієслів IV класу, крім дієслова skulan, належить дієслово munan "думати", "вважати": maп "я думаю, вважаю" (тепер. час, однаина), (ga)munuP "пам'ятайте" (тепер. час, 2 ос., множина); (ga)muneima "щоб ми пам'ятали" (минулий час, оптатив, 1 ос., множина); (ga)munda "я, він думав" (претеріт, однаина), mundedun "вони думали, вважали" (претеріт, множина), munds "вважавшийся" (дієприкметник II).

V клас: *maġan "могти": maġ "я можу", "він може" (тепер. час, однаина), maġun "вони можуть" (тепер. час, множина); mahta "я (він) міг" (претеріт, однаина), mahtedun "вони могли" (претеріт, множина), дієприкметник II mahts.

VI клас: *ogan "боятися": og "боюся" (тепер. час, однаина); ohta "я, він боявся" (претеріт, однаина), ohtedun "вони боялися" (претеріт, множина). До дієслів VI класу також належало дієслово (ga)motan "мати місце", від якого засвідчена лише форма претеріта оптатива 1 ос. множина P (ga)moteima "щоб ми мали місце", а в претеріті індикатива засвідчена лише форма множини 3 особи – (ga)motedun "вони мали місце".

Неправильні дієслова

Дана група представлена в готській мові декількома давніми високочастотними дієсловами, кожний з яких мав свої особливості в дієвідміні й підлягав процесам вирівнювання з іншими типами:

- *briggan* «приносити». За структурою основ теперішнього часу дане дієслово нагадує III клас сильних дієслів. Однак його претеріт утворюється за допомогою зміни кореневого голосного й додаванням дентального суфікса, що має варіанти - *ta*, -*ted*; *brahta* «він приніс» < *brahtedun, *brahtedun* «вони принесли».

- *gaggan* «іти». За структурою основ теперішнього часу й за формою дієприкметника II (*gaggans*) це дієслово відноситься до VII класу редуплікуючих дієслів. Однак претерітальні форми *gaigagg, *gaigaggun були втрачені й витиснуті суплетивними: *iddja* „я / він ішов», *iddjedun* «вони йшли». У множині претеріта помітні «сліди» дентального суфікса слабкої дієвідміни (порівн. *iddjes*, *iddjedum*). В однині претерітальна слабка форма з дентальним суфіксом зустрічається в текстах лише один раз: *gaggida* «він ішов».

- *wisan* «бути, існувати». Форми минулого часу утворюються по типу сильних дієслів V класу від іє. основи <**wes-* (порівн.: *wisan* – *was* – *wesun*). Форма дієприкметника I – *wisands*. Форма дієприкметника II не зафіксована. В теперішньому часі це дієслово утворює форми суплетивним способом від іє. основи **es-*. Тип дієвідміни цього дієслова – атематичний.

Індикатив

	Однина	Двоїна	Множина
1 ос.	<i>im</i>	<i>siju</i>	<i>sijum</i>
2 ос.	<i>is</i>	-	<i>sijuþ</i>
3 ос.	<i>ist</i>	-	<i>sind</i>

Оптатив = Імператив (використається також основа *wes-*, порівн. *wesjau*)

	Однина	Множина
1 ос.	<i>sijau</i>	<i>sijaima</i>
2 ос.	<i>sijais</i>	<i>sijaiþ</i>
3 ос.	<i>sijai</i>	<i>sijaina</i>

Замість імперативу в цього дієслова живаються форми оптатива.

– *wiljan* "хотіти". Форми теперішнього часу в даного дієслова споконвіку утворюються по типу оптатива претеріта (< іє. **uel-*), що було пов'язане з його оптативною семантикою:

	Однина	Двоїна	Множина
1 ос.	<i>wiljau</i>	-	<i>wileima</i>
2 ос.	<i>wileis</i>	<i>wileits</i>	<i>wileiþ</i>
3 ос.	<i>wili</i>	-	<i>wileina</i>

Дієприкметник I – wiljands. Претеріт утворюється як у слабких дієслів: wilda "хотів" (однина). Засвідчені також форма 3-ї особи однини оптатива wildedi "щоб він хотів", і 2-ї особи множини претеріта оптатива wildedeiþ "щоб ви хотіли".

Таким чином, морфологічні типи дієслів у готській мові, як і в інших давньгерманських мовах, виділяються залежно від способу утворення часових форм і дієприкметника II. Найбільш продуктивними морфологічними типами є сильні й слабкі дієслова, що відрізняються способом утворення претеріта й дієприкметника II. Претеріто-презентні й неправильні дієслова, що відрізняються індивідуальними особливостями, являли собою чисельно й дериваційно обмежені групи.

7. ЧИСЛІВНИК

У готській мові представлені два розряди числівників – кількісні й порядкові. Числівники мали морфологічні категорії роду й відмінка.

Утворення кількісних числівників відбивало сліди трьох систем вирахування: 1) пануючої спільноіндоевропейської десятинної, що визначала числівники від 1 до 100; 2) дванадцятиричної близькосхідної (вавилонської), що побічно впливає на структуру числівників після 12 і від 70 до 100. Примітно, що готська мова не мала простого слова при позначенні '100'; 3) т.зв. пальцевої найдавнішої системи, рефлексів якої відзначаються в ahtau 'вісім' < i.e. *oktau (форма двоїни), тобто 'по 4 пальці на двох руках'; порівн. i.e. *ok- 'гострий', греч. akis 'кінчик, вістря', лат. acus «голка».

У готських текстах Біблії представлені наступні кількісні числівники від 1 до 20: 1 – ains, 2 – twai (ч. р.) і twos (ж. р.), 3 – Preis, 4 – fidwor, 5 – fimf, 6 – saihis, 7 – sibun, 8 – ahtau, 9 – niun, 10 – taihun.

Числівники 11 – ainlif, 12 – twalif утворені з компонентом -lif (порівн. af-lifnan 'залишатися зайвим', bi-leiban 'залишатися' < герм. *liP 'залишається понад'). Числівники 14 – fidwortaihun, 15 – fimftaihun утворені основоскладанням з компонентом -taihun, що мав неясну етимологію: 'десять' < *'дюжина'(?).

Числівники від 20 до 100 мали різноманітні структури: 20 – twai tigjus, 30 – Preis tigjus, 60 – saihis tigjus були сполученнями з -u-основним іменником *-tigjus 'десять, десяток' у множині – своєрідним аналогом taihun.

Числівники 70 – sibuntehund, 80 – ahtautehund, 90 – niuntehund, 100 – taihuntehund є складними словами, де другий компонент -tehund співвідноситься з -taihun. У готській мові зустрічається в непрямій формі й іменник hunda 'сотні' (порівн. hunda-faPs 'сотник'), тобто корінь *hund очевидно позначав 'більшу сотню' (десять дюжин), але був переосмислений. Цим пояснюється наявність дублетів hund і taihuntehund 'сотня з десяти десятків'. Можливо, що й tehund мало раніше значення 'великий десяток, дюжина'. Про неповну етимологічну тотожність hund / taihuntehund свідчить текстова примітка: fimfhundam – taihuntewjam 'fimfhundam – taihuntewjam 'п'ятистам, що складається з десятків'.

Числівники 200 – twa hunda, 300 – Prija hunda і т.д. утворені описово, як і числівники від 1000 – Pusundi (ж. р., -jo-основа): twos Pusundjos (2 000) і т.п.; 10 000 – taihun Pusundjos, 20 000 – twai tigjus Pusundjo.

Деякі кількісні числівники позначені в текстах спеціальними значками, їхня мовна форма невідома й може бути тільки реконструйована.

Відмінювання кількісних числівників у готській мові не утворює єдиної системи: числівники від 1 до 3 – ains, twai, Preis змінюються по родах: з них ains відмінюється як сильний прикметник, а twai, Preis засвідчені в наступних формах:

Ч. р.
N. twai / Preis

С. р.
twai / -

Ж. р.
twos / -

P. twaddje / Prije	twaddje / Prije	- / -
Д. twaim / Prim	twaim / Prim	twaim / -
3. twans / Prins	twa / Prija	twos / Prins

Числівники від 4 до 19 не змінюються по родах і вживаються в невідмінюваній формі, за винятком випадків їхнього субстантивованого вживання, де зареєстровані форми родового й давального відмінка за зразком -і-основ. Наприклад, miP Praim twalibim "тими дванадцятьма" (тобто 12 апостолами), або якщо вони стоять після іменника wintriwe twalibe "зим дванадцяти" (Р.в.), але af fidwor windam "від чотирьох вітрів".

Числівники від 20 до 60 відмінюються як -у-основні іменники в множині й сполучаються з родовим відмінком обумовленого слова.

Числівники від 70 до 100 не відмінюються.

У сполученнях, що позначають числівники від 200 до 900, відмінюється тільки другий компонент за зразком -а-основних іменників у множині середнього роду.

Числівник Pусundi відмінюється як іменник жіночого роду на -jo, і також сполучається з певним словом у родовому відмінку.

Порядкові числівники в готській мові, починаючи з 'третій' і так далі, утворені від кількісних числівників приєднанням суфікса -d(t)a / -dja (<*герм. -Pa / -Pia). У писемних пам'ятках зафіксовані лише форми: Pridja 'третій', ahtuda 'восьмий', niunda 'дев'ятий', saihsta 'шостий', fimfta 'п'ятий', taihunda 'десятий', fimftaihunda 'п'ятнадцятий'. Вони мали словозмінні форми за зразком слабого відмінювання прикметників.

Числівники 'перший' fruma (ч. р.), frumo (с. р.), frumei (ж. р.) і 'другий' anPar (ч. р.), anParo (с. р.), утворені від іменних основ. Fruma відмінюється як слабкий прикметник, але в жіночому роді по типу -ein- основ, а anPar змінюється по моделі сильного відмінювання прикметників (у називному відмінку однини чоловічого роду – чиста основа, а в середньому роді відсутня займенникова форма з -ta).

У готській мові представлені також числівники з розподільним значенням, утворені описово: bi, hvasuh, hvarjizuh + кількісний числівник (порівн.: twans hvasuh, bi twans 'кожні двоє') зі збірним значенням: bai, tweihnai 'обоє', і ti, що позначають кратну безліч із компонентом -falP: fidurfalP 'чотириразовий' (порівн.: falPan 'складати').

8. ЗАЙМЕННИК

Серед лексико-граматичних груп готських займенників виділяються наступні розряди: особові, зворотні, присвійні, вказівні, відносні, питальні й невизначені. Особові й вказівні займенники відрізняються від інших груп суплетивністю, тобто включенням генетично різних коренів у парадигму відмінювання.

У граматичному плані особові займенники 1-ї й 2-ї особи й зворотні займенники відособлені від інших груп: 1) вони не розрізняються по родах; 2) вони мають особливу структуру відмінкових форм; 3) ці особові займенники мають не 2 числа, як всі інші займенники, а три: одина, двоїна й множина.

Більшість займенників об'єднані загальним (т.зв. займенниковим) типом відмінювання, здійсненим за зразком парадигми вказівного займенника. У відмінкову парадигму займенників 1-ї й 2-ї особи включені як чисті основи (порівн.: ik 'я', ꝥu 'ти', uns 'нам, нас') так і основи, ускладнені формативами – показниками відмінка, відмінними від формативів іменного відмінювання (порівн.: meīn-a 'мій', mī-s 'мені', mī-k 'мене').

	1 особа			2 особа		
	Одина	Двоїна	Множина	Одина	Двоїна	Множина
Н.	ik	wit	weis	ꝥu	jut	jus
Р.	meīna	ugkara	unsara	ꝥeīna	igqara	izwara
Д.	mis	ugkis	uns(is)	ꝥus	igqis	izwis
З.	mik	ugkis	uns(is)	ꝥuk	igqis	izwis

Зворотний займенник *sik, що мав також придіслівне вживання, зафіксований в самостійному вживанні тільки у формах непрямих відмінків, структура яких аналогічна формам особових займенників 1-ї й 2-ї особи:

	Одина	Двоїна	Множина
Н.	-	-	-
Р.	seīna	seīna	seīna
Д.	sis	sis	sis
З.	sik	sik	sik

Особові займенники 3-ї особи мали, на відміну від займенників 1 і 2-ї особи, диференціацію по родах: is 'він', it 'воно', si 'вона'.

	Одина		
	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	is	ita	si
Р.	is	is	izos
Д.	imma	imma	izai
З.	ina	ita	ija
	Множина		
Н.	eis	ija	ijos

Р.	ize	ize	izo
Д.	im	im	im
З.	ins	ija	ijos

Відмінкові показники й структура форм деяких відмінків особових займенників 3-ї особи виявляють зв'язок з іменним відмінюванням (порівн.: формативи: i-s / dag-s; s-i / maw-i; iz-e / dag-e) і з парадигмою вказівного займенника (порівн.: imma / Pamma, is / Pis, ina / Pana).

Готські присвійні займенники утворені від основ родового відмінка особових займенників за допомогою суфікса -ein в однині, і -ar множині: meins 'мій', Peins 'твій', unsar 'наш', seins 'його', izwar 'свій', ugkar 'ваш', 'приналежний вам двом'.

Відмінювалися всі присвійні займенники по займенниковому типу, але unsar і izwar у називному відмінку мали тільки коротку форму. Нижче приводиться скорочена парадигма для meins (однина) / unsar (множина), тому що флексії непрямих відмінків всіх родів в однині. і множині збігаються.

Однина			
	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	meins	mein(-ata)	meina
Р.	meinis	meinis	meinaizos
Д.	meinamma	meinamma	meinai
З.	meinana	mein(-ata)	meina
Множина			
Н.	unsarai	unsara	unsaros
Р.	unsaraize	unsaraize	unsaraizo
Д.	unsaraim	unsaraim	unsaraim
З.	unsarans	unsara	unsaros

Вказівні займенники займали в готській мові особливе місце, визначаючи як особливий тип відмінювання (займенниковий), базовий для багатьох парадигм займенників і сильного відмінювання прикметників, так і маючи функціонально-синтаксичні розходження. Так, форми sa 'цей', Pata 'це', so 'ця' виступали, як відзначалося вище, в анафоричній функції близькій до артикля, а їхні сполучення з підсилювальною часткою uh 'же, та' мали більш визначене вказівне значення, а також були, ймовірно, стилістично маркіровані: sah, soh, Patuh 'саме цей, ця, це'.

У готській мові існували крім того вказівні займенники, що виражали відтінки значення дейксиса: jains 'той', jain 'те', jaina 'та', sama, sa sama 'той самий', samo 'те саме'. Збереглися також релікти відмінкових форм *hi (цей тут) у стійких прислівникових сполученнях himma daga 'сьогодні', hina dag 'до сьогоднішнього дня', und hita 'дотепер'. Відмінювання займенників sa, Pata, so, що утворюють т.зв. займенниковий тип, мало деякі варіантні відмінності у формах із часткою -uh, зумовлені позиційними змінами звуків:

	Ч. р.	Однина С. р.	Ж. р.
Н.	sa, sah	Ɔata, Ɔatuh	so, soh
Р.	Ɔis, Ɔizuh	Ɔis, Ɔizuh	Ɔizos, Ɔizozuh
Д.	Ɔamma, Ɔammuh	Ɔamma, Ɔammuh	Ɔizai, Ɔizaih
З.	Ɔana, Ɔanuh	Ɔata, Ɔatuh	Ɔo, Ɔoh
		Множина	
Н.	Ɔai, Ɔaih	Ɔo, Ɔoh	Ɔos, Ɔozuh
Р.	Ɔize, Ɔizeh	Ɔize, Ɔizeh	Ɔizo, Ɔizoh
Д.	Ɔaim, Ɔaimuh	Ɔaim, Ɔaimuh	Ɔaim, Ɔaimuh
З.	Ɔans, Ɔainzuh	Ɔo, Ɔoh	Ɔos, Ɔozuh

У готській мові зустрічаються релікти інструментального відмінка дейктичного займенника у формі однини *Ɔe: ni Ɔe haldis 'не більше того', у прислівникових формах Ɔize 'після того', duƆe 'тому', jaƆe 'і якщо'.

Займенники jains, jain, jaina відмінюються за зразком сильного, але sama, sa sama – за зразком слабкого відмінювання прикметників.

Відносні займенники утворені в готській мові шляхом додавання до основи вказівного займенника sa, Ɔata, so відносної частки -ei 'що, нехай': saei 'цей, котрий', Ɔatei 'це, що', soei 'ця, котра'. Відмінювання їх не відрізнялося від парадигми вказівних займенників, до відмінкових форм яких приєднувалася частка -ei.

Своєрідні відносні займенники утворювалися й від основ особових займенників: ikei “я, що”, Ɔuei “ти, що”, juzei “ви, які”, izei “він, що”, створюючи особливий стильовий колорит перекладу тексту Біблії, де зафіксовані, однак, не всі відмінкові форми.

Питальні займенники в готській мові мали тільки форми однини, а їхнє відмінювання будувалося по парадигмі вказівних займенників. У формі середнього роду тут відзначений архаїчний інструментальний відмінок:

	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	hwas “хто, який”	hwa “що, яке”	huo “хто, яка”
Р.	hwis	hwis	hwizos
Д.	hwamma	hwamma	hwizai
З.	hwana	hwa	huo
Інст. –		hwe	–

Займенника hwarar “хто із двох”, hwarjis “який”, hwiluks “який по величині” похідного типу створюють свої відмінкові форми за зразком сильного відмінювання прикметників.

У функції невизначених займенників у готській мові виступали різні лексичні одиниці: 1) питальні займенники hwas, hwa, huo після сполучника jabai “якщо” у значенні “якийсь, якийсь”; 2) займенники з невизначеним значенням sums “якийсь”, sum(-ata) “якесь”, suma “якась”, що відмінювалися по типу

сильних прикметників; 3) сполучення питальних займенників із часткою –uh: *hʷazuh* “кожний”, *hʷah* “кожне”, *hʷoh* “кожна”, що мало деякої особливості відмінювання при неповній парадигмі.

	Однина		
	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	<i>hʷazuh</i>	<i>hʷah</i>	<i>hʷoh</i>
Р.	<i>hʷizuh</i>	<i>hʷizuh</i>	-
Д.	<i>hʷammeh</i>	<i>hʷammeh</i>	-
З.	<i>hʷanoh</i>	<i>hʷah</i>	<i>hʷoh</i>

Зафіксована також форма інструменталіса однини *heh* із прислівниковим значенням ‘тільки’, ‘у всякому разі’. У множині в цих займенників зафіксована лише форма знахідного відмінка чоловічого роду *hanzuh*; 4) невизначене значення могло виражатися також сполученням питального займенника *hʷarjis* ‘кожний’, що зафіксовано лише в окремих формах однини:

	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	<i>hʷ arjis</i>	<i>hʷarjatoh</i>	-
Р.	<i>hʷarjizuh</i>	<i>hʷarjizuh</i>	-
Д.	<i>hʷarjammeh</i>	<i>hʷarjammeh</i>	-
З.	<i>hʷarjanoh</i>	<i>hʷarjatoh</i>	<i>hʷarjoh</i>

Негативне значення в системі готських займенників передавалося також різними сполученнями: 1) негативна частка *ni* “не, ні” + *manna* (*hʷas*, *ains*); із часткою *-hun* утворювалося сполучення зі значенням “ніхто”. Частіше інших у текстах ужите *ni ainshun*, що мало деякої особливості відмінювання:

	Ч. р.	С. р.	Ж. р.
Н.	<i>ni ainshun</i>	<i>ainhun</i>	<i>ainohun</i>
Р.	<i>ainishun</i>	<i>ainishun</i>	-
Д.	<i>ainummehun</i>	<i>ainummehun</i>	<i>ainaihun</i>
З.	<i>ainohun</i>	<i>ainhun</i>	<i>ainohun</i>

У готських текстах Біблії вживаються різні займенникові сполучення нерегулярного характеру: *sa hʷazuh saei* “кожний, хто б ні”, *Ɔata hah Ɔei* “цей кожний” тощо. Стилiстичною особливiстю мови готської Бiблiї є приєднання енклітичних часток до основ вказiвних, вiдносних i невизначених займенникiв, що надавало мовленню, наприклад, євангельських персонажiв пiднесеносакральний колорит.

9. ПРИСЛІВНИК

У готській мові виділяються два структурно-семантичних класи прислівників: обставинні (місця, часу) і якісні. Вони утворюються від основ займенників, іменників і прикметників.

Обставинні прислівники місця утворені від групи субстантивних і займенникових основ за допомогою наступних суфіксів: 1) суфікси -г / -а оформляють прислівники, що відповідають на питання “де?": þar “там”, her “тут”, jainar “там”, aljar “в іншій місці”, inna “усередині”, uta “зовні”, faura “попереду”, afta “позаду”, iura “нагорі”, dalara “унизу”, neþa “поблизу”, fairra “далеко”; 2) суфікси -þro / -aro / -ana утворюють прислівники, що відповідають на питання “звідки”: þarþro “звідси”, jainþro “відтіля”, þarþro “звідки”, utaþro/utana “ззовні”, aftaro/aftana “позаду”, hindana “з тієї сторони”, ufaro “зверху”, iuraþro/iurana “зверху”, dalarþro “знизу”, fairþarþro “видали”, allarþro “звідусіль”; 3) суфікс -þ(d) / -dre служить для утворення прислівників, що відповідають на питання “куди”: þarþadei “куди”, hidre “сюди”, jaind/jaindre “туди”, þarþvadre “туди”, aljarþ “куда-либо”, dalarþ “униз”; 4) частина прислівників, що відповідають на питання “куди?” бузсуфіксальна: inn “усередину”, ut “геть”, faur “уперед”, iur “наверх”, neþu “поблизу” або утворені від відмінкових форм іменників: landis “далі”, andwairþis “навпроти”, bisunþain “навколо”.

Прислівники часу по способу утворення розділяються наступним чином: кореневі (безсуфіксальні): nu “тепер”, ju “уже”, nauh “ще” air “рано”, suns “раптом”, simle “один раз”, ufta “часто”, anaks “раптом”; похідні від основ займенників за допомогою суфікса -n: þan “тоді”, þvan “коли”, suman “один раз”; утворені зі стійких сполучень із відмінковою формою іменника: himma daga “сьогодні”, gistradagis “чора”, du maurgina “завтра”, þi airw “ніколи”.

Якісні прислівники утворені, в основному, від прикметників (за винятком відзайменникових – swa “так”, swe “як”, þwaiwa “як”). Похідні від позитивного ступеня прикметників з основами на -a /-ja, -i, -u утворюються шляхом додавання суфікса -ba: abrs “сильний” abra-ba “сильно”, analaugns “таємний” analaugn-i-ba “таємно”, *aglus “важкий” agl-u-ba “важко”, sunþis “щирий” sun-ja-ba “істинно” тощо.

З менш продуктивним суфіксом -o / -jo, що поглинає основотвірний формант, утворені, наприклад, galeiko “подібно” < galeiks “схожий, подібний”, Þiudisko “язичеськи” < *Þiudisks “язичеський”, Þiubjo “таємно” < *Þiubeis “таємний”. Прикметнику goþs “гарний” відповідає суплетивна форма прислівника waila “добре”.

Похідні від порівняльного ступеня прикметників утворюються від чистої основи цієї форми: hauhis “вище” > hauhiza “більш високий”, mais “більше” > maiza “більший”, aljaleikos “інакше” > aljaleikoza “інакше” (z > s у кінцевій позиції).

Похідні від найвищого ступеня прикметників утворюються від найвищого ступеня прикметників у вигляді чистої основи (тобто на -ist): maist “найбільше” > maists “найбільший”, frumist “спочатку” > frumists “найперший”, aftumist “пізніше всього” > aftumists “самий останній”.

10. СЛУЖБОВІ СЛОВА

Прийменники в готській мові мають чіткий генетичний зв'язок із прислівниками, наприклад, *faur* “спереду”, “до”, “при”, “в” функціонує як прислівник і прийменник, керуючий знахідним відмінком. Двоїстою функцією характеризувалися також *neþva* “поблизу”, “в”, *fairra* “удалині”, “далеко від”, *in/inna* “в”, “усередині”, *hindar/hindana* “за”, “з тієї сторони” тощо. Прийменникова система готської мови перебуває в стадії становлення: прийменникове дієслівне керування переміняється неприйменниковим, семантика деяких прийменників розпливчата. У прийменниковій функції іноді виступають і прислівники, наприклад, *utaro/utana* “ззовні”, що сполучаються з родовим відмінком імені.

Готські прийменники підрозділяються на наступні групи залежно від характеру керування:

- прийменники, що керують давальним відмінком: *af* “від”, *alja* “крім”, *du* “до”, *faura* “перед”, *fram* “від”, “при”, *miþ* “с”, “між”, *undaro* “під”, *us* “з”, “від”;

- прийменники, що керують знахідним відмінком: *and* “уздовж”, *Pairh* “через”, *wiþra* “проти”, *faur* “перед”, *undar* “під”, *inuh/inn* “без”;

- прийменники, що керують давальним і знахідним відмінками: *afar* “після”, *ana* “на”, “в”, *at* “в”, “при”, “до”, *bi* “в”, “навколо”, “в”, *hindar* “за”, *uf* “під”, *ufar* “над”, *und* “до”, “за”;

- прийменники, що керують родовим і давальним відмінками: *ufaro* “над”;

- прийменники, що керують родовим, давальним і знахідним відмінками: *in* “коли”, “через”, “в”, “на”.

Прийменники могли виступати також у функції префіксів дієслів і іменників.

Сполучники в готській мові розділяються по синтаксичній функції в такий спосіб:

- а) сурядні: *jah* “і”, “також”, *aiþþau* “або”, *þai* “або”, *iþ/þau/aþþau*, *ak* “але”, *ak* “однак”, *ni* “отже”, “тому”, *þannuh* “але”, *þan* “чим”;

- б) підрядні, закріплені за певними типами підрядних речень:

- сполучники *jabai* “якщо”, *nibai/niba* “якщо не” уводять підрядні умовні;

- сполучники *swe* “коли”, *þan/þande* “коли”, “доти поки”, *biþe*, *miþþanei* “у той час як”, *faurþizei* “перш ніж”, *unte*, *und*, *þand* “до” уводять підрядні часу;

- сполучники *hauþjabai* “хоча”, *sweþauh* “незважаючи на” уводять підрядні допустові;

- сполучники *swaei* “у такий спосіб”, *swaswe* “тому що” уводять підрядні наслідку;

- в) сполучники, що виражають як сурядний, так і підрядний зв'язок: *auk* “також”, *unte*, *allis*, *raihtis* “тому що”, *swaswe* “як і”, *juþþe / jaþþe* “або ... або”, “якщо ... або”.

Готські сполучники виявляють генетичний зв'язок із займенниками й прислівниками, але їхня система ще стійка. Деякі сполучники синонімічні, а також часто багатозначні: ei / Pei / Pe “що, щоб”. У союзній функції нерідко використовуються й займенника saei “який”, Patei “яке” тощо.

Частки в готській мові дуже різноманітні:

- самостійні: ja / jai “так”, “дійсно”, ne “не”, ni “ні”, nei “у жодному разі”, au “же”;

- енклітичні (що приєднуються до кінця слів): -u “чи”, “хіба” (piu “чи не так” – питальна частка; -ei (saei “той, котрий”) – відносна частка; uh “і, також, же” (iddjuh “і пішов”, sah, sa+uh “той же”) – частка з підсилювально-вказівним значенням.

Вигуки, як ознаки усного мовлення, у готських текстах нечисленні: ei! o! “про”, “ну”, wai! “про”, “жаль”, sai! “от”. У їхній функції іноді вживаються повнозначні слова: hihi “ну”, “сюди!”.

11. СЛОВОТВІР

Словотвір у готській мові був найважливішим засобом поповнення його словникового складу новими словами. Він в цілому залежав від частиномовної приналежності слів. Найбільш значний шар словотворчих неологізмів становила християнська лексика.

У готській мові виділяються три структурних типи слів:

1) прості (безафіксальні) слова типу *nahts* “ніч”, *dags* “день”, *gasts* “гість”;

2) афіксальні утворення типу *stain-ein-s* “кам'яний”, *distairan* “розривати”, *ga-qumPs* “збори”;

3) складні слова типу *fortu-baurd* “ослін для ніг”, *ufar-fulls* “переповнений”, *ubil-waurdjan* “ганьбити, ляяти”;

Словотвір здійснюється за допомогою:

а) суфіксації: *salba* “мазь” – *salbon* “мазати”, *ubila* “поганий” – *ubilaba* “погано”;

б) префіксації: *manna* “людина” – *gaman* “учасник”, “товариш”, *laugnjan* “заперечувати” – *galauugnjan* “ховатися”

в) внутрішньої флексії (аблаута): *bairan* “нести” – *barn* “дитина” – *baur* “син” – *berusjos* “батьки”;

г) субстантивації прикметників і дієприкметників: *blinda* “сліпий” – “сліпий”, *nasjands* “який рятує” – “рятівник”, “Христос”.

Нерідко похідне слово сполучає в собі кілька способів словотвору: *ga-hlaib-a* “співтрапезник” (префіксація + суфіксація), *niman* “брати”: *anda-nam-t-s* “прийняття” (словоскладання + аблаут + суфіксація).

Суфіксація є найбільш продуктивним засобом утворення іменників:

1) суфікси імен діючої особи, серед яких найбільш частотні *-in* / *-an*, *-jin* / *-jan*: *skulan* “потрібно” – *skul-a* “боржник”, *razn* “будинок” – *ga-razn-a* “сусід”, *fisks* “риба” – *fisk-ja* “рибалка”;

2) суфікс діючої особи *-areis*, запозичений з латини (< *arius*): *boka* “книга” – *bokareis* “книгар”, *wulla* «вовна» – *wullareis* «сукнороб». Він служив спочатку переважно для утворення нових слів тільки від основ іменників;

3) суфікси імен жіночого роду *-jo*, *-on*, *-jon*: *?ius* “слуга” – *Ɔiwi* “служниця”, *arbi* “спадщина” – *arb-jo* “спадкоємиця”, *magus* «хлопчик» – *mawi* (<*magwi) «дівчинка»;

4) пестливі суфікси: *-in-*, *-l-*, *-ka-*: *guma* ‘чоловік’ – *gum-ein-s* ‘чоловічок’; *barn* ‘дитина’ – *barni-l-o* ‘дитячко’; *Gibi-ka*, *Runilo*, *Totila*, *Wulfila* (жіночі й чоловічі власні імена). Кількість димінутивів у готських текстах обмежена;

5) суфікси абстрактних іменників: дентальні *-Ɔ-* / *-t-*, *-Ɔu-*, *-oƆu-* / *-odu-*: *bauran* ‘породжувати’ – *gabaur-Ɔ-s* ‘народження’, *kiusan* ‘випробовувати’ – *kustus* ‘випробування’, *wraton* ‘подорожувати’ – *wrat-oƆu-s* ‘подорож’; *-ein-*, *-on-*, *-ain-*, *-in-*: *balwan* ‘мучити’ – *balw-ein-s* ‘мука’, *salbon* ‘мазати’ – *salbon-s* ‘мазі’, *trauan* ‘вірити’ – *trau-ain-s* ‘довіра’, *sokjan* ‘шукати’ – *sok-in-s ‘обговорення’;

6) суфікс віддієслівних іменників *-assu-* / *-nassu-*: *skalkinon* ‘служити’ – *skalkin-assu-s* ‘рабство’;

7) суфікси відіменних абстрактних іменників: -ei(n)-, -iPa-, -duP-: hauhs 'високий' – hauh-ei 'висота', hauh-iPa 'висота', mikils 'великий' – mikil-duP-s 'велич'.

Найбільш продуктивними суфіксами прикметників є: -ein-, -g-/h-, -isk-: gulP 'золото' – gulP-ein-s 'золотий', *gredus 'голод' – greda-g-s 'голодний', barn 'дитина' – un-barna-h-s 'бездітний', guP 'бог' – guP-isk-s 'божий'.

Відмінною рисою дієслівних суфіксів є те, що вони маркують одночасно класи слабких дієслів:

I клас: -j- (nas-j-an 'рятувати')

II клас: -o- (salb-o-n 'мазати')

III клас: -ai-/a- (hab-a-n 'мати', hab-ai-da 'мав')

IV клас 'наповнювати-n- (full-n-an 'наповнювати')

Префіксація в готській мові є основним інноваційним засобом. Виділяються: а) чисті префікси ga-, dis-, fair-, fra-; б) префікси прислівникового й прийменниково-сполучникового походження faura-, in-, wiPra-. В іменників продуктивні тільки префікси ga- і un-: hlaifs 'хліб' – ga-hlaiba 'співтрапезниця'; hrainei 'чистота' – un-hrainei 'нечистота'.

Префіксація відіграє значно важливішу роль у системі дієслів, де виділяються наступні префікси: префікс ga-, що має збірне значення (qiman 'приходити' – gaqiman 'збиратися'), або значення взаємності дії (wandjan «повертати» і gawadjon 'обручити'), а також граничності (hausjan 'чути' – gahausjan 'почути'). Префікс dis- підкреслював значення поділу (tairan 'рвати' – distairan 'розривати'); префікс fair- не змінював значення основи (waurkjan 'робити' – fairwaurkjan 'створювати'). Префікс fra- має значення 'геть' (niman 'брати' – franiman 'віднімати'), а також значення граничності (qistjan 'грубити' – fraqistjan 'погубити') або виражає негативну характеристику (giban 'сказати' – fragiban 'проклинати').

Словоскладання в готській мові представлено двома основними моделями: 1 тип – Iий компонент – службове слово + 2 ий – повнозначне; 2 тип – усі компоненти складного слова є повнозначними.

Перший тип представлений іменниками (af-domjan 'проклинати' – af-domeins 'проклятьє', де af – прийменник, що позначає 'від, геть', domeins – повнозначний іменник), прикметниками (guþs – af-guþs 'безбожний', fulls 'повний' – ufar-fulls 'переповнений'), рідше прислівниками (hve «чим» – bihve 'як'). Сполучення 'прийменник / прислівник + основа дієслова' найбільш продуктивні в готській мові: ana-aukan 'додати', mifaginon 'радуватися разом', inn-at-gaggan 'увійти усередину', wiPra-gangan "піти на зустріч" тощо.

Другий тип побудови складних слів більше характерний для іменників і прикметників: fortu-baurd 'лавочка для ніг', godakunds 'шляхетного походження'. Для готських іменників характерна перевага давніх повноскладних з'єднань (основоскладання, при якому як перший компонент використовується чиста основа без показника відмінка й числа): skaurda-raips «ремін для черевиків». Поява словозмінних форм є рідким: baurgs-waddjus 'міська стіна', де перший компонент маркований флексією родового

відмінка. Крім того, сполучним елементом може виступати -а у всіх типів основ: *naht-a-mats* 'вечірна трапеза', *aug-a-daugo* 'вікно'. Рідше цей тип слова представлений в інших частинах мови: порівн. дієслово *filu-waurdjan* 'багато говорити' або числівник *fimftaihun* 'п'ятнадцять'. Іноді другий компонент складного слова, що визначає його граматичні характеристики, міг мати свої вихідні морфологічні ознаки: *daug* 'двері' (с. р., -а-основа), *augadaugo* (ж. р., -оп-основа).

Про ступінь узуальності деяких складних слів судити важко через перекладний характер більшості готських пам'ятників, оскільки вони могли бути новотворами тільки перекладача. Для словотвору сполучників і відносних займенників показова роль частки *ei*, що виступала як своєрідний показник наявності підрядного зв'язку: *miþPanei* «у той час як», *faurþizei* «перш ніж», *Panei* «коли», *Patei* «що».

У цілому вживаність словотворчих неологізмів була досить різною. Деякі, як, наприклад, *manniskodus* «людяність», *ahmateins* «вселення», *gahobains* «помірність», зустрічаються лише один раз, інші обмежені текстом одного пам'ятника (наприклад, тільки в «Посланнях» відзначені *miþwissei* «свідомість», *gagudei* «благочестя»), а треті представлені в різних пам'ятниках (порівн. позначення обрядів хрещення *daurþan*, *daureins*).

12. СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Синтаксис мови готських пам'ятників (рівень речення) вдчув найбільш значний вплив грецького оригіналу, тому його характеристика відносна. Цей вплив мав й глибинний характер на рівні тексту.

Найважливішими засобами сполучення слів у речення були використання форм слів за допомогою керування (найбільше характерно для дієслів) і узгодження, що характеризують їх відношення між собою, а також взаїмовіднесеність декількох слів і службові слова. Меншу синтаксичну роль грав порядок слів у реченні. Можливо, наприклад, що постпозиція означення в текстах була стилістично маркована: *haubiP meinata* 'главу мою', *Do giba Feina* 'дарунок твій', *sunus mans* 'син людський', також порівн. *ubils manna* 'зла людина', але **ahma unhrains* 'дух нечистий'. Словосполучення із препозитивним означенням були стилістично нейтральні.

Просте речення

Основною особливістю готської мови тут є реалізація односкладного (безпідметового) варіанта двоскладних речень із підметом – займенником І і 3 особи, а також відсутність формального підмета в безособових реченнях з безсуб'єктними дієсловами типу *gignian* 'дошити', *huggjan* 'голодувати'. У готській мові відсутній твердий порядок слів, тобто фіксоване місце розташування головних членів речення, а також постійне співвідношення означення, що зумовлює порядок слів у словосполученні. Лише в сполученні іменника з означенням у родовому відмінку була тенденція до постпозиції означення: порівн. *sunus gudis* 'син божий'.

Своєрідність готського синтаксису виявилася також і в синонімії форм прийменникового / безприйменникового доповнення: *qaP imma* / *qaP du imma* 'сказав йому'. При цьому можливе варіювання відмінкової форми доповнення: *fraquistida allans* / *allaim* (знахідний відмінок, давальний відмінок) 'погубив він всіх'.

Синтаксичні звороти

Характерними стилістично маркованими синтаксичними зворотами готської мови були:

1) відособлений, т.зв. абсолютний, давальний відмінок, що складається з дієприкметника І у давальному відмінку + займенник у давальному відмінку, залежних від присудка, у значенні попередньої дії: *innatgaggadin imma in ...* 'коли ввійшов він в...'; *atgangandin imma af fairgunja* «коли він спускався з гори»;

2) конструкція *accusativus cum infinitivo*, тобто сполучення дієслова, що керує знахідним відмінком з доповненням і інфінітивом: *insandida ina merjan* 'послав його проповідувати'; *hausideduP ina siukan* «ви чули, що він хворий»;

3) абсолютний знахідний / називний, конструктивно близькі до давального абсолютного, уживаються рідко: *usgangandan ina in daug* «коли він виходив»; *jah waurPans dags gatils* «коли наступив підходящий день».

Ці звороти, що мали варіанти, не можна однозначно тлумачити лише як синтаксичні кальки із грецького оригіналу. Вони були свідомими спробами сформувати синтаксис готської релігійної прози.

Складне речення

Готська мова в її «клерикальному варіанті» відрізняється досить складними синтаксичними побудовами й високорозвиненою системою підрядних речень, які з'єднувалися з головною частиною за допомогою розвиненої системи багатозначних сполучних засобів: сполучників, сполучникових прислівників і займенників, що виражали різні типи підрядних зв'язків.

Система підрядних службових слів відрізнялася значною синонімічністю й багатозначністю одиниць, тобто сполучники нерідко не були пов'язані з певним видом підрядного зв'язку, а маркували гіпотаксис взагалі.

Порядок слів у частинах складного речення, як і в простому реченні, був вільним і не був маркером підрядного зв'язку. Додатковим маркером типів підрядних речень було вживання форм способу (індикатив – оптатив). Слід зазначити, що на гіпотаксис готських текстів Біблії наклали дуже значний відбиток як мова грецького оригіналу, так і стильові кліше канонічної 'піднесеної' прози. Це виявилось в наявності синтаксичних кальок, наприклад, уживання діеприкетника I замість особової форми дієслова у функції присудка: ... *ak lew gibandans izwis hoftuljos fram unsis* 'але даємо вам привід для похвали нами', а також стилістичних штампів християнської літератури (відзначені вище абсолютні діеприкетникові конструкції у функції предикативних зворотів, абсолютні конструкції-зачини).

У цілому, готський синтаксис визначався специфікою грецького першоджерела й перекладацькою установкою. Готський синтаксис Біблії відчув також певний вплив віршометрії, типової для канонічних текстів і особливої ритміки, що характерна для них. Це віддаляло його від живого розмовного мовлення. Текст розділявся на спеціальні уривки для богослужбового читання («вірші») – *laiktjo(ns)* < лат. *lectio*.

Синтаксис перекладних клерикальних готських пам'ятників мав підкреслений книжковий, штучно-складний характер (ланцюжка підрядних речень, непряме мовлення) у наслідуванні стилю грецької церковної прози, модифікувався й спрощувався в мові проповіді. Безсумнівні також деякі риси архаїзації мови готської письмової традиції IV – VI ст. і багата синонімія різних структурних зразків, які виступали в одній і тій же синтаксичній функції, що свідчило про майстерність і винахідливість перекладача.

13. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Готські пам'ятники, що дають значний обсяг лексики, у силу свого переважно перекладного характеру й специфічного змісту своєрідні й неоднорідні в лексичному плані. Досить вузькі хронологічні рамки готської письмової традиції утруднюють розгляд повноти й динаміки розвитку лексичного складу цієї мови взагалі. Семантичний розвиток лексики, синонімію й характер фразеологічної системи готської мови також можна простежити лише в обмеженому обсязі.

Етимологічний склад

Готська лексика, як і давньогерманська взагалі, характеризується наявністю індоєвропейського, германського шарів, запозиченнями й словами з невідомою етимологією. Але співвідношення / частка цих шарів і їхній склад у готській мові своєрідні.

Так, готська мова характеризується як архаїзмами, так і лексичними інноваціями. Готські пам'ятники нерідко не виявляють загальногерманських лексичних ізоглос. Так звані «локалізми» – слова, що зустрічаються тільки в готських пам'ятниках, в основному виступають як синоніми загальногерманської (порівн. уживання термінів споріднення: гот. *atta* «батько», але відсутність відповідностей герм. *fadar, імовірно, що існувало в готській мові, оскільки в «Амброзіанському кодексі» зустрічається сполучення *abba fadar* «Авва Отче») або ареальної лексеми. У ряді випадків вони є єдиним позначенням предмета / явища, протиставляючись при цьому загальногерманській / ареальній лексемі в інших давньогерманських мовах (порівн. гот. *aiPi* «мати», але відсутність відповідностей герм. *moða, також гот. *aħa* «розум», гот. *aħma* «дух», гот. *azets* «легкий»).

Нечисленні готські архаїзми з індоєвропейською етимологією мають повні / близькі паралелі в негерманських мовах, наприклад, гот. *þieħo* «грим» і рос. *хмара*; гот. *mims* «м'ясо» і рос. *м'ясо*; гот. *hoħa* «сук, гілка» і рос. *соха*. Але основне місце серед готських локалізмів займають германські новотвори, що наявні тільки в готській мові. Порівн., наприклад, гот. *sleiPa* «школа, збиток», *sleiPei* «небезпека» < *sleiPs* «небезпечний, шкідливий»; *figragulP* «кілець» (< гот. *figgr «палець» + *gulP* «золото»); гот. *gadrauhtins* «воїн» (< герм. *driugan «боротися, боротися» + суфф. *-*ti*. + суфф. *-*oni*).

Цікаве творення / уживання в готській мові етимологічно різнорідних компонентів з індоєвропейських / германських синонімів. Порівн. позначення природних водойм: гот. *saiws* «озеро, море, болото» із загальногерманськими паралелями, але без ясної індоєвропейської етимології, і гот. *marei* «море, озеро» з індоєвропейською етимологією, а також «тавтологічну» лексему гот. *marisaiws* у тім же значенні. Імовірно, це з'явилося спробою пояснення / уточнення «чужого» слова через актуальне «своє». Деякі з готських етимологічно неясних лексем мають явно звуконаслідувальне походження, наприклад, гот. *hrukjan* «каркати, співати (про півня)», гот. *krusts* «скрегіт».

Стилістична диференціація

Готська лексика має виражене жанрово-стилістичне забарвлення. Так, тут зустрічається багато слів і запозичень, що позначають абстрактні нові для готів поняття греко-римської культури, але часто не зафіксовані, як відзначалося, найпростіші слова для позначення основних повсякденних понять / побутових реалій, наприклад, «носа», «льоду», «лісу», «яйця», «качки», «бобра» тощо, тому що ці реалії в біблійних контекстах не згадані. Необхідність позначення чужих реалій іноді викликала зміни в значенні / уживанні споконвічних германських слів, наприклад, гот. *fula* «лоша», ужито в перекладі в значенні «осля» (на якому пересувався Христос) як більш зрозуміле.

Стилістичне розшарування лексики також значно відрізняє тексти Євангелій від Послань, які відзначені великою кількістю абстрактних іменників філософсько-релігійної сфери (порівн. *gahobains* «помірність», *afgudei* «безбожництво») або окремими специфічними словотворчими гніздами (порівн. *gamains* «загальний» > *gamainduPs* «спільність», *gamainei* «спільність», *gamainja* «учасник»).

Запозичення

Склад і обсяг запозичень визначався специфікою історико-культурного розвитку готської мови, характером і потребами її різноманітних контактів у різні епохи й, як відзначалося, жанрово-стильовою специфікою біблійних перекладів. Найцікавіші запозичення, що притаманні тільки готській мові.

Основними джерелами запозичень для готської мови, як і для всіх давньогерманських мов, були латинь і грецька мова. Примітно, що до VII в. латинь залишалася офіційною мовою Візантії, в орбіті впливу якої довго перебували готи. Втім, серед найдавніших латинізмів складно виділити специфічно готські, або ж обмежені тільки готською мовою (ізолювані) одиниці-локалізми (порівн. гот. *lukarn* < лат. *lucerna* «світильник», гот. *aurali* «хустка», гот. *faskja* < лат. *fascia* «саван», гот. *speculatur* «зброносець»). В основному це деякі прості запозичення з конкретною семантикою типу гот. *raurplega* < лат. *purpura* «пурпур», гот. *aketis* < лат. *acetum* «оцет», гот. *kaisar* < панцира. *Caesar* «імператор», відмічувані й в інших давньогерманських мовах. Латинь виступала і мовою-посередником для кельтських запозичень, які також не обмежені тільки готською мовою (за винятком гот. *siptonies* «учень» < кельт. **sekw* – «впливати»).

Особливістю готської мови є великий вплив грецької мови, безпосереднє сприйняття грецької церковної термінології, реалій і імен епохи християнізації, часто без участі латині й нерідко усним шляхом. Див., наприклад, гот. *aikklesijo* «церква» < греч. *ekklesia* «збори», гот. *spwreidains* «кошики для пальмових гілок», гот. *aggilus* < греч. *angelos* «вісник, ангел», гот. *aiwcharistia* «подяка, причащення, євхаристія», гот. *diabulus* «диявол», гот. *parakletus* «утішник», гот. *hairaiseis* «особливе навчання, ересі», але гот. *daimonaries* «одержимий, біснуватий» (грец. із лат.). За посередництвом грецької в готську мову потрапив ряд арамеїзмів: порівн. локалізми-

запозичення – гот. *smakka* «смоква», гот. *abba* «(верховний) отець», гот. *kaurban* «дарунок (храму)», гот. *asanna* «осанна», гот. *gabbei* «законоучитель».

Готські інновації-кальки, як свідчення активного освоєння іншомовної культури й абстрактної лексики (зокрема при перекладі), також в основному сходять до грецьких, рідше до латинських зразків: гот. *ahmiens* «духовний» < греч. *pneumatikos*; гот. *armaio* «милостиня», *armahairtei (-s)* «милосердний (-іє.)» < лат. *misericors (-dia)*. Відзначені також грецькі вихідні основи: гот. *swnagogafars* «староста синагоги». Цікаві випадки «адаптації» запозичених лексем (порівн. гот. *anakumbjan* < лат. *accumbere* «лежати за їжею»). Іноді один компонент кальки був готською основою, а інший – грецьким запозиченням (порівн. гот. *and-huleins* «відвертість», *liugna-praufetus* «лжепророк») або латинізмом (*kaisar-gild* «подати, податок»).

Відзначаються також греко-латинські лексеми: гот. *aromata* «пахощі», гот. *balsan* «бальзам», гот. *nardus* «нард, пахощі», гот. *skaurpjo* «скорпіон», гот. *smwtn* «смирна».

Деякі слов'янські запозичення ізольованого характеру представлені тільки в готській мові й відносяться до періоду сусідства готів і предків слов'ян у Повислен'є або в Причорномор'ї: гот. *plat* «шматок матерії» < праслав. **plat*, гот. *plinsjan* < праслав. **plesati*. Але для розряду т.зв. «культурних слів», які в стародавності пройшли довгий шлях через кілька європейських мов, у готській мові, як і в інших давньогерманських мовах, важко виявити мову-джерело. Про контакти остготів і скифсько-сарматських племен, що панували до їхнього приходу в Причорномор'я (зокрема аланів), що перебували на трохи більш високій стадії розвитку, немає точних лінгвістичних (лексичних) даних.

Ареальні особливості готської лексики

Диференціація споконвічної готської лексики, її паралелі з лексикою інших давньогерманських мов проявляється наочно в лінгво-географічному (ареальному) плані. Очевидне скупчення фонетико-морфологічних і лексичних ізоглос у двох ареалах – гото-скандинавському і гото-давньоверхньонімецькому.

Гото-скандинавські лексичні ізоглоси

Лексичні паралелі між готською і давньоскандинавськими мовами, що не зустрічаються за їхніми межами, свідчить про їхній генетичний зв'язок і про існування древнього гото-скандинавського ареалу, що виявився по конфігурації розірваним з відселенням готів зі Скандинавії. Загальне число цих лексичних утворень становить близько 70 слів, які являють собою переважно архаїзми з індоєвропейською етимологією й не утворюють виразних лексико-семантичних груп. Виключення становлять лише два будівельних терміни: гот. *ans* і ді. *ass* «балка»; гот. *hrot* і ді. *hrot* «покрівля, будинок, горище».

Це також, наприклад, кореневі й похідні (при наявності загальногерманського кореня) давні слова: гот. *saufs* «жертва», ді. *sauid*

«вівця»; гот. *paus* і ді. *nár* «мрець»; гот. *fraiw* і ді. *fræ*, *frjó* «сім'я»; гот. *riqis* і ді. *rōkk* «тьма» (ця лексема, імовірно, витіснила в даному ареалі індоєвропейські лексеми-синоніми); гот. *wifon* і ді. *wiða* «трясти, руйнувати»; гот. *hairnei* «череп» і ді. *hverna* «горщик»; гот. *ga-gazna* і ді. *granni* «сусід»; гот. *gud-ja* і ді. *god-i* «жрець, священник». Особливо показові лексичні відповідності, підкріплені загальними граматичними ознаками – позначення стихій (сонця, неба, води, вогню), що мали в готто-скандинавському ареалі основотвірні суфікси *-li* і *-n*.

Взагалі, готто-скандинавські особливості знаходяться на різних рівнях лексико-семантичної системи, розрізнені й несистемні, а даний ареал варто вважати за своїм положенням периферійним.

Гото-давньоверхньонімецькі лексичні ізоглоси

Як відзначалося, більш тісні, але гетерохронні контакти готів із предками носіїв давньоверхньонімецьких діалектів (ельбсько-одерськими германцями, германцями-герминонами, із франками, баварами, тюрингами й ін. у Повислен'є й пізніше на північній границі держави Теодориха, у колишніх римських провінціях Норик і Реція)) привели до утворення суцільного ареалу, але периферійного за положенням до давньогерманської мови. Представлені в ньому лексичні ізоглоси більше численні, чим у готто-скандинавській мові, і різноманітні, виявляючи не тільки архаїзми, але й новації. Наприклад, архаїзмом є відзначене гот. *hoha* – двн. *huoh(ili)* «соха, сошка».

Важливою древньою особливістю є також відбір у цьому ареалі індоєвропейських синонімів. Так, із двох загальноновживаних позначень «отця» готська мова вибирає, як відзначалося, індоєвропейське «дитяче» слово гот. *atta* (порівн. ім'я проводиря гунів *Attila*, який скорив ост-готів), а гот. *fadar* одиначно зустрічається тільки в кальці із грецького: гот. *abba fadar* (Авва Отче). Двн. *atto* поширено, поряд із двн. *fater*, і зустрічається в сучасних південно-німецьких діалектах.

Істотною особливістю даного ареалу є також відбір індоєвропейської основи **i-* / *ei-*(*gos*) для утворення особового займенника 3 ос.: гот. *is*, двн. *er* «він», але ді. *hann*, да. і дс. *he* / *he*. Порівн. також Д. в. 1 ос.: гот. *mis* – двн. *mir* «мені», гот. *weis* і двн. *wig* «ми».

Але більшу частину готто-давньоверхньонімецьких ізоглос становили пізні інновації, тобто лексеми / деривати, що виникли й функціонували лише в даному контактному ареалі. Наприклад, гот. *airziPa* / *airzi* «помилка, омана» (< гот. *airzjan* «збивати із правильного шляху») і двн. *irrida* «помилка, ересь»; гот. *nasjan* і двн. *nerian* «рятувати»; гот. *laisareis* – двн. *lerari* «учитель»; гот. *rinno* «струмок, потік» – двн. *rinna* «водоспад, водопровід»; гот. *urguns* «схід, результат» (< **us-runs*) – двн. *urguns(st)* «схід, джерело, потік». Особливо показові префіксальні утворення з *ga-* / *gi-*: гот. *ga-daila* – двн. *gi-teilo* «(спів)учасник» (< гот. *dails*, двн. *teil* «частина, частка»); гот. *ga-hlaiba* – двн. *gi-leipo* «співтрапезник, товариш, супутник» (< гот. *hlaifs*, двн. *leip* «хліб»);

гот. *ga-wairþi* (< гот. *wairþs* «цінність») – двн. *gi-wurt* «задоволення, симпатія, співчуття» (можливо, загальна калька з лат. *conventio*). У цих різноманітні по конкретній семантиці ізгlosах превалює виразна семантика словотворчої моделі.

У пізніх контактах готської мови із двн. діалектами проявляється головна роль першої як провідника ранньохристиянської й греко-римської культури, що помітно в сакральній лексиці; порівн. двн. *abgot* «ідол» – гот. *afguþs* «безбожник», *afgudei* «безбожництво» (калька із грецького). Імовірно, це відбувалося під впливом готських аріанських місіонерів і готського перекладу Біблії, про інтерес до якої свідчить матеріал німецького «Алкуїнового рукопису» (X в.). Доказом цього є й інвентарні готизми-запозичення у двн. мові, зв'язані в основному із християнізацією й частково збережені в сучасній німецькій мові

Тексти для аналізу
Євангеліє від Матфея, VI («Отче наш»)

1. Atta unsar Þu in himinam, weihnai namo Þein.
2. Qimai Þiudinassus Þeins.
3. WairÞai wilja Þeins, swe in himina jah ana airÞai.
4. Hlaif unsarana Þana sinteinan gif uns himma daga.
5. Jah aflet uns Þatei skulans sijaima, swaswe jah weis afletam Þaim skulam unsaraim.
6. Jah ni briggais uns in fraistubnjai, ak lausei uns af Þamma ubilin.

Завдання до тексту

1. Проведіть порівняльний аналіз цього канонічного тексту в різних мовах, включаючи українську.
2. Визначите дієслівні форми в імперативі й назвіть форми в інфінітиві.
3. Складіть бібліографічний огляд по готській мові за матеріалами довідника «Нова література по мовознавству» (готська мова).

Євангеліє від Матфея, VIII

1 Dalaþ Þan atgaggandin imma af fairgunja, laistidedun afar imma iumjons managos.

2 jah sai, manna Þrutsfill habands durinnands inwait ina qiÞands: frauja, jabai wileis, magt mik gahrainjan.

3 jah ufrakjands handu attaitok imma qiÞands: wiljau, wairþ hrans! jah suns hrain warþ Þata Þrutsfill is.

4 jah qaþ imma Iesus: saiþu ei mann ni qiÞais, ak gagg, þuk silban ataugei gudjin jah atbair giba þoei anabauþ Moses du weitwodiþai im.

5 afaruh þan Þata innatgaggandin imma in Kafarnaum, duatiddja imma hundafaþs bidjands ina

6 jah qiÞands: frauja, Þiumagus meins ligiþ in garda usliþa, harduba balwiþs.

7 jah qaþ du imma Iesus: ik qimands gahailja ina.

8 jah andhafjands sa hundafaþs qaþ: frauja, ni im wairþs ei uf hrot mein inngaggais, ak Þatainei qiþ waurda jah gahailniþ sa Þiumagus meins.

9 jah auk ik manna im habands uf waldufnja meinamma gadrauhþins jah qiþa du þamma: gagg, jah gaggiþ; jah anþamma: qim, jah qimiþ; jah du skalka meinamma tawei Þata, jah taujiþ.

10 gahausjands þan Iesus sildaleikida jah qaþ du þaim afarlaistjandam: amen, qiþa izwis, ni in Israela swalauda galaubein bigat.

11 aþþan qiþa izwis þatei managai fram urrunsa jah saggqa qimand, jah anakumbjand miþ Abrahamana jah Isaka jah Iakoba in Þiudangardjai himine:

12 iþ þai sunjus Þiudangardjos uswairpanda in riqis Þata hindumisto; jainar wairþiþ grets jah krusts tunþiwe.

13 jah qaþ Iesus þamma hundafada: gagg, jah swaswe galaubides wairþai þus. jah gahailnoda sa þiumagus is in jainai hueilai.

14 jah qimands Iesus in garda Paitraus, [jah] gasaŋ swaihron is ligandein <jah> in heitom.

15 jah attaitok handau izos jah aflailot ija so heito; jah urrais jah andbahtida imma.

16 at andanahtja Ðan waurÐamma, atberun du imma daimonarjans managans, jah uswarp Ðans ahmans waurda jah allans Ðans ubil habandans gahailida,

17 ei usfullnodedi Ðata gamelido Ðairh Esaian praufetu qiÐandan: sa unmahtins unsaros usnam jah sauhntins usbar.

18 gasaŋ Ðan Iesus managans hihmans bi sik, haihait galeiÐan siponjans hindar marein.

19 jah duatgaggands ains bokareis qaþ du imma: laisari, laistja þuk, þisŋaduh Ðadei gaggis.

20 jah qaþ du imma Iesus: fauhons grobos aigun, jah fuglos himinis sitlans, iþ sunus mans ni habaiþ ŋar haubiÐ sein anahnaiwjai.

21 anÐaruh Ðan siponje is qaþ du imma: frauja, uslaubei mis frumist galeiÐan jah gafilhan attan meinana;

22 iÐ Iesus qaþ du imma: laistei afar mis jah let Ðans dauÞans <ga>filhan seinans dauÞans.

23 jah innatgaggandin imma in skip, afariddjedun imma siponjos is.

24 jah sai, wegs mikils warþ in marein, swaswe Ðata skip gahuliÐ wairÐan fram wegim; iÐ is saislep;

25 jah duatgaggandans siponjos is urraisidedun ina qiÐandans: frauja, nasei unsis, fraqistnam.

26 jah qaþ du im Iesus: ŋa faurhteiÐ, leitil galaubjandans! Ðanuh urreisands gasok windam jah marein, jah warþ wis mikil.

27 iþ þai mans sildaleikidedun qiþandans: ŋwileiks ist sa, ei jah windos jah marei ufhausjand imma?

28 jah qimandin imma hindar marein in gauja Gairgaisaine, gamotidedun imma twai daimonarjos us hlaiwasnom rinnandans, sleidjai filu, swaswe ni mahta manna usleiÐan Ðairh Ðana wig jainana.

29 jag sai, hropidedun qiþandans: ŋa uns jah Þus Iesu, sunau gudis? qamt her faur mel balwjans unsis?

30 wasuh Ðan fairra im hairda sweine managaize haldana.

31 iÐ Ðo skohsla bedun ina qiþandans: jabai uswairpis uns, uslaubei uns galeiÐan in Ðo hairda sweine.

32 jah qaþ du im: gaggiÐ! iÐ eis usgaggandans galiÐun in hairda sweine; jah sai, run gawaurhtedun sis alla so hairda and driuson in marein jah gadauÞnodedun in watnam.

33 iÐ Ðai haldandans gaþlauhun jah galeiÐandans gataihun in baurg all bi Þans daimonarjans.

34 jah sai, alla so baurgs usiddja wiþra Iesu, jah gasaiþvands ina bedun ei usliþi hindar markos ize.

Завдання до тексту й вправи

1. Знайдіть і систематизуйте відомості про готську мову за допомогою пошукових машин в Інтернет (ключові слова «готська мова», «готи», «східні германці», «аріанство» і ін.).

2. Прочитайте наступні готські слова, визначите походження коротких голосних [ɛ] і [u] у кореновому складі: fairguni, attaitok, wairþ, saiþv, wairþ, waurda, gadrauhtins, wairþai, waurþans, sauhtins, gasaiþvands, haihait, daimonarjans, baurgs.

3. Прочитайте наступні готські слова, звертаючи увагу на якість приголосного в інтервокальній позиції: habands, jabai, ataugei, bidjands, Þiumagus, sildaleikida, afarlaistjandam, swalauda, galaubein, managai, Þiudangardjai, Padei, grobos, aigun, haubiþ.

4. Прочитайте наступні слова, звертаючи увагу на правильну вимову підкреслених голосних і дифтонгів: laistidedun, frauja, jabai, hrains, ataugei, wiljau, anabauþ, weitwodiþai, inngaggais, Þatainei, meins, gadrauhtins, uswairpanda, wairþai, haihait.

5. Прочитайте наступні слова, звертаючи увагу на вимову диграфа <gg> = [ŋ]: gagg, gaggan, duatgaggandans, gaggis, innatgaggandin, usgaggands, inngaggais.

6. Прочитайте наступні слова, звертаючи увагу на дзвінкість/глухість підкресленого приголосного: qaf, qiþands, gasaiþvands, saislep, kiusan, andhafjan, faigunja, qimandin, qimand, afar, dauþands, gadauþnodedun.

7. Знайдіть у тексті претеріто-презентні дієслова, визначте їх клас і морфологічні параметри.

8. Виділіть морфологічні показники, що характеризують наступні слова як прислівника: jainar, harduba, dalaþ, þan, fairga, jainþro.

9. Знайдіть у тексті речення з дієприкметником I, визначте функцію дієприкметника в реченні, переведіть речення.

10. Визначте, який із синтаксичних зворотів ужитий у віршах 1, 5, 16, 23, 28. Переведіть ці речення.

11. Знайдіть у тексті складні дієслова, проведіть їх структурний і етимологічний аналіз.

12. Розташуйте в різні стовпчики наступні дієслова по їхніх морфологічних характеристиках: а) сильні дієслова; б) слабкі дієслова; в) претеріто-презентні дієслова; г) неправильні дієслова: laistidedun, gahrainjan, attaitok, wiljau, wairþ, gagg, bidjan, andhafjan, gahailniþ, saiþv, ataugei, im, uswairpan, sildaleikidedun, qiþan, habaiþ, aflailot. Визначте, у якій формі вжиті дані дієслова й установите їхню інфінітивну форму.

13. Розташуєте наступні іменники в стовпчики по їхніх морфологічних характеристиках: а) іменники голосного типу відмінювання; б) приголосного

типу відмінювання; в) кореневого типу відмінювання. Визначите вид відмінювання даних іменників: manna, fairguni, frauja, Iesus, gudja, giba, Piumagus, gards, gadrauhts, baurgs, galaubei, marei, ahma, atta, siponeis, swein, warP, marka, skip, daimonareis.

14. Визначте, до якої частини мови належать наступні слова. Обгрунтуйте свої припущення: gamotidedun, faur, gahailida, urraisidedun, gudis, waurda, habands, dalaP, Pœi, ni, praufetus, sunus, mahta, galaubides, Piumagus, anahnaiwjai, mikils, galaubjandans, gataihun, hindar, ize, Po, driuson, fram, tunPiwe.

15. Розташуйте дані слова в різні стовпчики: а) прислівники; б) прийменники; в) сполучники; г) частки: dalaP, in, af, afar, hindar, þan, ak, uf, ei, bi, ufar, fram, hvar, du, faur, jabai, wiPra, jah, uh.

16. Знайдіть у тексті речення з дієсловами в імперативі. Зверніть увагу на спосіб утворення імперативу 2 ос. однини у сильних і слабких дієслів.

17. Переведіть: Іди у твій будинок! Що ти мені зробив? Відповідаючи, він сказав йому це.

18. Провідмініайте на вибір іменники-підмети / доповнення з тексту.

Євангеліє від Іоанна, XVIII

1 Pata qiPands Iesus usiddja miP siponjam seinaim ufar rinnon Po Kaidron, Parei was aurtigards, in Panei galaiP Iesus jah siponjos is.

2 wissuh Pan jah Iudas sa galewjands ina Pana stad, Patei ufta gaidnja Iesus jainar miP siponjam seinaim.

3 iP Iudas nam hansa jah Pize gudjane jah Fareisaie andbahtans, iddjuh jaindwairPs miP skeimam jah haizam jah wepnam.

4 iþ Iesus witands alla þœi qemun ana ina, usgaggands ut qaþ im: hvana sokeiP?

5 andhafjandans imma qePun: Iesu, Pana Nazoraiu. Paruh qaP im Iesus: ik im. stoPuh Pan jah Iudas sa lewjands ina miP im.

6 Paruh swe qaP im Patei ik im, galiPun ibukai jah gadrusun dalaP.

7 þaþroh þan ins aftra frah: hvana sokeiP? iP eis qePun: Iesu, Pana Nazoraiu.

8 andhof Iesus: qaP izwis Patei ik im; jabai nu mik sokeiP, letiP Pans gaggan.

9 ei usfullnodedi Pata waurd Patei qaP, ei Panzei atgaft mis, ni fraqistida ize ainummehun.

10 iP Seimon Paitrus habands hairu, uslauk ina jah sloh Pis auhumistins gudjins skalk jah afmaimait imma auso taihswø; sah Pan haitans was namin Malkus.

11 Paruh qaP Iesus du Paitrau: lagei Pana hairu in fodr. stikl Panei gaf mis atta, niu drigkau Pana?

12 Paruh hansa jah sa PუსundifaPs jah andbahtos Iudaie undgripun Iesu jah gabundun ina,

13 jah gatauhun ina du Annin frumist; sa was auk swaihra Kajafin, saei was auhumists weiha Pis ataPnjis.

14 wasuh Pan Kajafa, saei garaginoda Iudaium Patei batizo ist ainana mannan fraqistjan faur managein.

15 Þaruh laistida Iesu Seimon Paitrus jah anÞar siponeis. sah Þan siponeis was kunÞs Þamma gudjin jah miÞinngalai? miÞ Iesua in rohsn Þis gudjins.

16 iÞ Paitrus stoÞ at daurom uta. Þaruh usiddja ut sa siponeis anÞar, saei was kunÞs Þamma gudjin, jah qaÞ daurawardai jah attauh inn Paitru.

17 Þaruh qaÞ jaina Þiwi, so daurawardo, du Paitrau: ibai jah Þu Þize siponje is Þis mans? iÞ is qaÞ: ni im.

18 Þaruh stoÞun skalkos jah andbahtos haurja waurkjandans, unte kald was, jah warmidedun sik; jah Þan was miÞ im Paitrus standands jah warmjands sik.

19 iÞ sa auhumista gudja frah Iesu bi siponjans is jah bi laisein is.

20 andhof imma Iesus: ik andaugjo rodida manasedai; ik sinteino laisida in gaqumÞai jah in gudhusa, Þarei sinteino Iudaieis gaqimand, jah Þiubjo ni rodida waiht.

21 Þwis mik fraihnis? fraihn þans hausjandans Þua rodidedjau du im; sai, Þai witun Þatei qaÞ ik.

22 iÞ Þata qiÞandin imma, sums andbahte <at>standands gaf slah lofin Iesua qaÞuh: swau andhafjis Þamma reikistin gudjin?

23 andhof <imma> Iesus: jabai ubilaba rodida, weitwodei bi þata ubil, aipþau jabai waila, duÞe mik slahis?

24 Þanuh insandida ina Annas gabundanana du Kajafin, Þamma maistin gudjin.

25 iÞ Seimon Paitrus was standands jah warmjands sik. Þaruh qeÞun du imma: niu jah Þu Þize siponje Þis is? iÞ is afaiaik jah qaÞ: ne, ni im.

26 qaÞ sums þize skalke þis maistins gudjins, sah niþjis was þammei afmaimait Paitrus auso: niu þuk saÞ ik in aurtigarda miÞ imma?

27 Þaruh afra afaiaik Paitrus, jah suns hana hrukida.

28 iÞeis tauhun Iesu fram Kajafin in praitoriaun. Þanuh was maurgins. iÞ eis ni iddjedun in praitoria<un>, ei ni bisaulnodedeina, ak matidedeina pasxa.

29 þaruh atiddja ut Peilatus du im jah qaÞ: Þu wrohe bairiÞ ana Þana mannan?

30 andhofun jah qeÞun du imma: nih wesi sa ubiltojis, ni Þau weis atgebeima Þus ina.

31 Þaruh qaÞ im Peilatus: nimiÞ ina jus jah bi witoda izwaramma stojiÞ ina. iÞ eis qeÞunuh du imma Iudaieis: unsis ni skuld ist usqiman manne ainummehun.

32 ei wurd frauþins usfullnodedi, þatei qaÞ, bandwjands Þuileikamma dauÞau skulda gaswiltan.

33 < Þaruh> galaiÞ in praitauria afra Peilatus jah wopida Iesu qaÞuh imma: Þu is Þiudans Iudaie?

34 andhof Iesus: abu Þus silbin Þu Þata qiÞis Þau anÞarai Þus qeÞun bi mik?

35 andhof Peilatus: waitei ik Iudaius im? so þiuda þeina jah gudjans anafulhun þuk mis; Þua gatawides?

36 andhof Iesus: piudangardi meina nist us þamma fairhʋau; iþ us þamma fairhʋau wesi meina piudangardi, aiþþau andbahtos meinai usdauidedeina, ei ni galewiþs wesjau Iudaium. iþ nu piudangardi meina nist þaþro.

37 þaruh qaþ imma Peilatus: an nuh piudans is þu? andhafjands Iesus <qaþ>: þu qiþis ei piudans im ik. ik du þamma gabaurans im jah du þamma qam in þamma fairhʋau ei weitwodjau sunjai. hʋazuh saei ist sunjos, hauseiþ stibnos meinaizos.

38 þanuh qaþ imma Peilatus: hʋa ist so sunja! jah þata qiþands <aftra> galaiþ ut du Iudaium jah qaþ im: ik ainohun fairino ni bigita in þamma.

39 iþ ist biuhti izwis ei ainana izwis fraletau in pasxa; wileidu nu ei fraletau izwis Pana piudan Iudaie?

40 iþ eis hropidedun aftra allai qiþandans: ne þana, ak Barabban; sah þan was sa Barabba waidedja.

Завдання до тексту й вправи

1. Випишіть із тексту власні імена й топоніми. Визначите тип їхнього відмінювання й відмінкову форму. Знайдіть у довідковій літературі відомості про цих осіб.

2. Укажіть інфінітив наступних дієслів: usiddja, gaiddja, iddjuh, wissuh, afaiaik, im, was, atgebeima, kunþs, drigkau, letiþ. Визначите морфологічний тип і форму даних дієслів.

3. Визначите тип і клас наступних дієслів. Охарактеризуйте їхні морфологічні особливості, укажіть їхню інфінітивну форму: andhof, stoþ, letiþ, atgaft, atiddja, tauhun, usfullnodedi, slahis, gabundun, miþinngalaiþ.

4. Визначите, у якій формі вжиті дані іменники. Відновите їхню вихідну форму: skalkos, siponjan, Iesu, rinnon, daurawardai, gudjins, andbahtos, frauþins, gaqumþai, mans.

5. Випишіть прислівники з вірша 20, поясните спосіб їхнього утворення й співвіднесіть їх корнеслів із сучасними англійськими й німецькими відповідностями.

6. Визначите, з яких морфем складаються наступні складні слова. Переведіть вихідні форми: aurtigards, jaindwairþs, daurawardo, þusundifaþs, hundafaþs, miþinngaleiþan, gudhus.

7. Розташуйте наступні готські лексичні одиниці в відповідні стовпчики за етимологічними ознаками: а) індосвропейські; б) германські; в) запозичення: rodjan, maurgins, pasxa, matjan, sandjan, gaggan, managei, sokjan, pratoriaun, fraihnan, siponeis, andbahts, guþ, qiþan, weitan, waurkjan, slahs, hana, Iudaieis, swaihra.

8. Знайдіть у тексті складні речення, визначите їхній тип, спосіб приєднання підрядного речення до головного.

9. Приведіть англійські й німецькі відповідності наступних слів: gaggan, stad, sokjan, manna, standan, laisjan, maurgins, slahs, warmjan, guþ, sandjan, bindan.

10. Знайдіть у тексті (вірші 10, 26, 27) сильні дієслова 7 класу (редуплікуючі дієслова). Визначите, до якого ряду вони відносяться.

11. Поясніть, які фонетичні зміни перетерпіли приголосні в даних словах при переході: а) від індоєвропейського періоду до германського; б) у німецькій мові стосовно інших германських мов: укр. просити – гот. *fraihnan*; гот. *dauþs* – нім. *tot*; гот. *mikil* – двн. *mihhil*; італ. *pausa* – гот. *faurhtjan*; гот. *hindar* – двн. *hintaro*; гот. *tiuhan* – нім. *ziehen*; гот. *kalds* – нім. *kalt*; гот. *ik* – нім. *ich*; лат. *primus* – гот. *fruma*.

12. Поясніть, яка зміна спостерігається в західно-германських мовах стосовно готського в наступних словах: гот. *auso*– англ. *ear*, нім. *Ohr*; гот. *laisjan* – англ. *learn*, нім. *lehren*; гот. *hausjan* – англ. *hear*, нім. *horen*; гот. *maiza* – англ. *more*, нім. *mehr*.

13. Поясніть, результат якого процесу відбиває зміна кореневого голосного в західногерманських словах у порівнянні з готськими: гот. *sandjan* – англ. *send*, нім. *senden*; гот. *hafjan* – англ. *heave*, нім. *heben*; гот. *ubils* – да. *yfel*, нім. *übel*; гот. *lagjan* – да. *lesen*, нім. *legen*; гот. *fulljan* – да. *füllen*, нім. *fullen*.

14. Поясніть, які типи / ступені аблаута простежується в наступних готських дієсловах; визначите клас дієслова:

bindan - *band* - *bundun* - *bundans*; *letan* - *lailot* - *lailotun* - *letans*;

faran - *for* - *forum* - *farans*; *kisan* - *kaus* - *kusun* - *kusans*

15. Знайдіть у тексті незалежні частки й слова з енклітичними частками. Визначите значення й функцію часток.

16. Проспрягайте на вибір знайдені в тексті слабкі / сильні дієслова.

17. Переведіть: Він прибув у своє місто. Вони відповідали й говорили йому. Хто є цар людей?

Євангеліє від Марка, VI

1 Jah usstoþ jainþro jah qam in landa seinamma, jah laistidedun afar imma sipoþjos is.

2 jah biþe warþ sabbato, dugann in swnagoge laisjan, jah managai hausjandans sildaleikidedun qipandans: þwaþro þamma þata, jah þu so handugeino so gibano imma, ei mahteis swaleikos þairh handuns is wairþand?

3 niu þata ist sa timrja, sa sunus Marjins, iþ broþar Iakoba<us> jah Iuse<zis> jah Iudins jah Seimonis? jah niu sind swistrjus is her at unsis? jah gamarzidai waurþun in þamma.

4 qaþ þan im Iesus þatei nist praufetus unswers, niba in gabaurþai seinai in ganiþjam in garda seinamma.

5 jah ni mahta jainar ainohun mahtai gataujan, niba fawaim siukaim handuns galagjands gahailida.

6 jah sildaleikida in ungalaubeinais ize jah bitauh weihsa bisunjane laisjands.

7 jah athaihait þans twalif jah dugann insandjan twans þwanzuh jah gaf im waldufni ahmane unhrainjaize.

8 jah faurbauP im ei wait ni nemeina in wig, niba hrugga aina, nih matibalg nih hlaif nih in gairdos aiz.

9 ak gaskohai suljom: jah ni wasjaiP twaim paidom.

10 jah qap du im: pisvuduh Dei gaggaiP in gard, Par saljaiP, unte usgaggaiP jainPro.

11 jah swa managai swe ni andnimaina izwis nih hausjaina izwis, usgaggandans jainPro ushrisjaiP mulda Po undaro fotum izwaraim du weitwodiPai im. amen, qiPa izwis: sutizo ist Saudaumjam aiPPau Gaumaurjam in daga staus Pau Dizai baurg jainai.

12 jah usgaggandans meridedun ei idreigodedeina.

13 jah unhulPons managos usdribun jah gasalbodedun alewa managans siukans jah gahailidedun.

14 jah gahausida Puidans Herodes, swikun? allis warP namo is, jah qap Patei Iohannes sa daupjands us dauPaim urrais, <jah> duPDe waurkjand Pos mahteis in imma.

15 anParai Pan qePun Patei Helias ist; anParai Pan qePun Patei praufetes ist swe ains Dize praufete.

16 gahausjands Pan Herodes qap Patei Pammei ik haubiP afmaimait Iohanne, sa ist: sah urrais us dauPaim.

17 sa auk raihtis Herodes insandjands gahabaida Iohannen jah gaband ina in karkarai in Hairodiadins qenais Filippaus broPrs seinis, unte Po galiugaida.

18 qap auk Iohannes du Heroda Patei ni skuld ist Pus haban qen broPrs Peinis.

19 iP so Herodia naiw imma jah wilda imma usqiman jah ni mahta.

20 unte Herodes ohta sis Iohannen, kunnands ina wair garaihtana jah weihana, jah witaida imma jah hausjands imma manag gatawida jah gabaurjaba imma andhausida.

21 jah waurPans dags gatils, Pan Herodes mela gabaurPais seinazos nahtamat waurhta Paim maistam seinaze jah Pusundifadim jah Paim frumistam Galeilais.

22 jah atgaggandin inn dauhtar Herodiadins, jah plinsjandein jah galeikandein Heroda jah paim miPanakumbjandam, qap piudans du Dizai maujai: bidei mik pisvuzuh Dei wileis, jah giba Pus.

23 jah swor izai patei pisvuh Dei bidjais mik, giba Pus und halba Puidangardja meina.

24 iP si usgaggandei qap du aiPein seinai: hv is bidjau? iP si qap: haubidis Iohannis Dis daupjandins.

25 jah atgaggandei sunsaiw sniumundo du Pamma Puidana baP qiPande: wiljau ei mis gibais ana mesa haubiP Iohannis Dis daupjandins.

26 jah gaurs waurPans sa Puidans in Dizai aiPe jah in Dize miPanakumbjandane ni wilda izai ufbrikan.

27 jah suns insandjands sa Puidans spaikulatur, anabauP briggan haubiP is. iP is galeiPands afmaimait imma haubiP in karkarai.

28 jah atbar Pata haubiP is ana mesa jah atgaf ita Pizai maujai, jah so mawi atgaf ita aiPein seinai.

29 jah gahausjands siponjos is qemun jah usnemun leuk is jah galagidedun ita in hlaiwa.

Завдання до тексту й вправи

1. Випишіть із тексту власні імена. Визначите їхній рід, число, відмінок. Визначите їхнє походження. Знайдіть у довідковій літературі відомості про цих осіб.

2. Випишіть із тексту афіксальні похідні слова й складні дієслова. Проведіть морфемний аналіз даних лексичних одиниць.

3. Випишіть із тексту запозичені загальні іменники. Укажіть їхнє значення й джерело запозичення.

4. Приведіть сучасні англійські/німецькі відповідності наступних готських слів: timrja, swistar, dauhtar, sunus, mahts, twalif, usdreiban, broPar, daurjan, usgaggan, usqiman.

5. Розкладіть наступні слова на складові частини: niu, nist, jainpro, huapro, þusundifaþs, þishvazuh, sunsaiw, sniumundo, Þiudangardi, miþanakumbjan.

6. Розташуйте наступні слова по стовпчиках: а) займенника; б) прислівника; в) сполучники: sa, þata, huо, so, huapro, izwis, sutizo, sunsaiw, sniumundu, þatei, aiþrau, unte, amen, auk, raihtis.

7. Приведіть індоєвропейські паралелі наступних готських слів: fraihnan, sa, broPar, fruma, iddja, manags, waldufni, haubiP, hlaifs, mahts.

8. Поясніть фонетичні процеси, що мали місце в наступних словах: urraisjan, gabaurs, atgaf, mesa, managai, witaida, wair, waurþans.

9. Знайдіть у тексті речення із простим дієслівним присудком, зі складеним іменним / дієслівним присудком.

10. Знайдіть у тексті речення зі сполучником jah, визначите його синтаксичну функцію в кожному випадку.

11. Провідмініайте на вибір знайдені в тексті прикметники.

12. Переведіть: Він послав його до царя. Я знаю цю людину. Учні слухали вчителя.

Євангеліє від Марка, VIII

1 In jainaim þan dagam aftra at filu managai managein wisandein jah ni habandan huа matidedeina, athaitands siponjans qaþuh du im:

2 infeinoda du þizai managein, unte ju dagans þrins miþ mis wesun jah ni haband huа matjaina;

3 jah jabai fraleta ins lausqi?rans du garda ize, ufligand ana wiga; sumai raihtis ize fairraPro qemun.

4 jah andhofun imma siponjos is: huapro þans mag huas gasoþjan hlaibam ana auþidai?

5 jah frah ins: huаn managans habaiP hlaibans? iþ eis qeþun: sibun.

6 jah anabauþ Þizai managein anakumbjan ana airþai; jah nimands Þans sibun hlaibans jah awiliudonds gabrak jah atgaf siponjam seinaim, ei atlagidedeina faur; jah atlagidedun faur Þo managein.

7 jah habaidedun fiskans fawans, jah Þans gaþiuþjands qaþ ei atlagidedeina jah Þans.

8 gamatidedun Þan jah sadai waurþun; jah usnemun laibos gabruko sibun spwreidans.

9 wesunuþ-Þan Þai matjandans swe fidwor þusundjos; jah fralailot ins.

10 jah galaiþ sunsaiw in skip miþ siponjam seinaim, jah qam ana fera Magdalan.

11 jah urrunnun Fareisaieis jah dugunnun miþsokjan imma sokjandans du imma taikn us himina, fraisandans ina.

12 jah ufswojands ahmin seinamma qaþ: þvaþata kuni taikn sokeiþ? Amen, qiþa izwiz: jabai gibaidau kunja þamma taikne.

13 jah afletands ins, galeiþands aftra in skip uslaiþ hindar marein.

14 jah ufarmunnodedun niman hlaibans jah niba ainana hlaif ni habaidedun mi? sis in skipa.

15 jah anabaup im qiþands: saiþuip ei atsaiþuip izwis Þis beistis Fareisaie jah beistis Herodis.

16 jah þahdedun miþ sis misso qiþandans: unte hlaibans ni habam.

17 jah fraþjands Iesus qaþ du im: þva þaggkeiþ unte hlaibans ni habaiþ? ni nauh fraþjiþ nih wituþ, unte daubata habaiþ hairto izwar.

18 augona habandans ni gasaiþu?, jah ausona habandans ni gahauseiþ jah ni gamunuþ.

19 þan þans fimf hlaibans gabrak fimf þusundjom, þvan managos tainjons fullos gabruko usnemuþ? qeþun du imma: twalif.

20 aþþan þan þans sibun hlaibans fidwor þusundjom, þvan managans spwreidans fullans gabruko usnemuþ? iþ eis qeþun: sibun.

21 jah qaþ du im: þvaiwa ni nauh fraþjiþ?

22 jah qemun in Beþaniin jah berun du imma blindan jah bedun ina ei imma attaitoki.

23 jah fairgripands handu þis blindins ustauh ina utana weihsis jah speiwands in augona is, atlagjands ana handuns seinos frah ina ga-u-þva-seþvi?

24 jah ussaiþvands qaþ: gasaiþva mans, þatei swe bagmans gasaiþva gaggandans.

25 þaþroh aftra galagida handuns ana þo augona is jah gatawida ina ussaiþvan; jah aftra gasatiþs warþ jah gasaþ bairhtaba allans.

26 jah insandida ina du garda is qiþands: ni in þata weihs gaggais, ni mannhun qiþais in þamma wehsa.

27 jah usiddja Iesus jah siponjos is in wehsa Kaisarias þizos Filippaus: jah ana wiga frah siponjans þeinans qiþands du im: þvana mik qiþand mans wisan?

28 iP eis andhofun: Iohannen Ðana daupjand, jah anÐarai Helian: sumaih Ðan ainana praufete.

29 jah is qaþ du im: aþþan jus, huana mik qiþiþ wisan? andhafjands Ðan Paitrus qaþ du imma: Ðu is Kristus.

30 jah faurbauþ im ei mannhun ni qeþeina bi ina.

31 jah dugann laisjan ins Ðatei skal sunus mans filu winnan jah uskiusan skuld ist fram Ðaim sinistam jah Ðaim auhumistam gudjam jah bokarjam jah usqiman jah afar Ðrins dagans usstandan.

32 jah swikunÐaba Ðata waurd rodida; jah aftiuhands ina Paitrus dugann andbaitan ina;

33 iþ is gawandjands sik jah gasaihuands Ðans siponjans seinans andbait Paitru qiþands: gagg hindar mik, Satana, unte ni frabjis Ðaim gudis, ak Ðaim manne.

34 jah athaitands Ðo managein miþ siponjam seinaim qaþ du im: saei wili afar mis laistjan, inwidai sik silban jah nimai galgan seinana jah laistjai mik.

35 saei allis wili saiwala seinu gasasjan, fraqisteiþ izai: iþ saei fraqisteiþ saiwalai seinai in meina jah in Ðizos aiwaggeljons, gasasjiþ Ðo.

36 hu auk boteiþ mannan, jabai gageigaiþ þana fairhu allana jah gasleiþeiþ sik saiwalai seinai?

37 aipþau hu gibiþ manna inmaidein saiwalos seinaiþ?

38 unte saei skamaiþ sik meina jah waurde meinaize in gabaurþai Ðizai horinondein jah frawaurhton, jah sunus mans skamaiþ sik is, Ðan qimiþ in wulþau attins seinis miþ aggilum Ðaim weiham.

Завдання до тексту й вправи

1. Поясніть розходження у формі й значенні вихідного й похідного дієслів: letan - fraletan, haitan - athaitan, ligan - ufligan, lagjan - atlagjan, sokjan - miþsokjan, swogjan - ufswogjan, munnon - ufarmunnon, saiþvan - atsaiþvan, niman - usniman, greiþan - fairgreiþan, standan - usstandan, waurkjan - frawaurkjan.

2. Визначите тип відмінювання й граматичну форму власних імен, що зустрічаються в тексті. Знайдіть у довідковій літературі відомості про цих осіб.

3. З віршів 1–12 тексту виділіть дієслова в опативних формах і вкажіть їхні морфологічні характеристики.

4. Зверніть увагу на видове значення дієслівного префікса ga-. Переведіть вихідний і похідний дієслова: sitan - gasitan, matjan - gamatjan, brikan - gabrikan, leiþan - galeiþan, saiþvan - gasaiþvan, hausjan - gahausjan, munan - gamunan, gaggan - gagaggan, lagjan - galagjan, satjan - gasatjan, wandjan - gawandjan, nasjan - gasasjan, sleiþan - gasleiþan.

5. Випишіть із тексту речення із частками. Визначите їхню структуру й функцію.

6. Виділіть в тексті займенники й укажіть їхні морфологічні характеристики.

7. Виділіть в тексті прийменники й визначите, яким відмінком іменника-доповнення вони керують.

8. Укажіть сучасні англійські / німецькі відповідності й форми готських слів: spreīwan, (us)kiusan, saiwala, galga, aggilus, horinon, fula, hlaifs, hairto, skip, qemun.

9. Приведіть індоєвропейські паралелі наступних слів: hlaifs, augo, marei, gards, rodjan, fisks, ligan, sokjan, ahma, atta, niman, haban.

10. Приведіть готські етимологічні паралелі наступних українських слів: батько, приймати, шукати, дочка, мовлення, море, око, хліб, місто, ніч, м'ясо, іти, брати, струмок, соха, стояти, очі, шолом, вухо, воля.

11. Складіть словосполучення / фрази з іменників, прикметників і займенників, знайдених у тексті.

ГОТСЬКИЙ СЛОВНИК

А

aba ч.р (n) (род. мн. abne, дав. мн. abnam) чоловік; ді. afe дід, чоловік, порівн. двн. uobo хлібороб.

abu, див. **af**.

af (прийм.. з дав.) з, по, від; abu = af + питання. част. u; ді. af, да.æf, of, двн. aba, ab, лат. ab (<*ap), грец. apo.

afaikan (снд. 7) (минулий час afaiaik) заперечувати, відрікатися; двн. (in-) eihhan присуджувати.

afar (прийм. з знах. [часове. знач.] і дав. [простр. знач.]) за, після; двн. avar, abur, ді. aragam потім.

afara ч. р (n) (сванг. від Луки, 1, 5) нащадок; да. eafora, дс. aḫaro.

afargaggan впливати, іти за (ким-небудь).

afarlaistjan супроводжувати, іти вслід.

afarlētan (снд. 7) залишити, залишати.

afaruh (присл.) після, коли (ж); afar + част. uh.

aflētan (снд. 7) залишити.

afmaitan (снд. 7) відтинати.

afniman (снд. 4) відняти, знімати.

aftiuhan (снд. 2) відкликати, вийти.

aftra (присл.) знову, назад; ді. aprt назад, знову, да. æfter, дс. двн. after.

aggilus ч. р (u і i) ангел; ді. engell, да. enʒel, дс. engil, двн.

engil (із грец. вісник).

agis с.р (a) (род. agisis) страх; да. eʒesa, eʒsa, дс., двн.

egiso ч. р (n), двн. egisa ж. р (n).

ahaks (i) (грам. рід неясний, ж. р ?) (білий) голуб.

ahma ч. р (n) дух; порівн. aha ч. р (n) розум, двн. ahta ж.р судження.

ahtuda (числ.) восьмий (дав. в. – еванг. від Луки, I, 59 – ahtudim); порівн. ahtau вісім; да. eahtoða, дс. двн. ahtodo, лат. octo.

aigan (прпрд.) мати; 1, 3 ос. од. тепер.ч. áih, 1 ос. мн. aigum, 2 ос. мн. áihuḫ, 3 ос. мн. aigun; 3 ос. од. минулий час áihhta, 3 ос. мн. áihtēdun, діеприкм. I aigands; двн. eigan, да. āʒan, дс. egan, ді. eiga.

ains (числ.) один; двн. ein; да. an, дс. en, ді. einn, лат. unus.

ainshun (займ.) ніхто, ніякий (дав.– еванг. від Іоанна, XVIII, 9, 31 – ainummehun).

aírþa ж. р (ḫ) земля; дс. erða, да. eorðe, ді. jǫrḫ, двн. erda, ero.

aípei ж. р (n) мати; свн. eide мати, ді. eiða мати, edda бабуся; порівн. да. aḫim, двн. eidum зять; порівн. фінськ. aiti, ест. eit мати.

aíps (ḫ) ч. р (a) клятва; дс. êth, да. að, ді. eiḫr, двн. eid. Імовірно з кельтського; порівн. дірл. oeth клятва.

aíppau (спол.) або; двн. od(h)o, ed(d)o, да. eḫða, дс. eddo, ді. eða.

aíwaggeli с. р (ja), aiwaggeljo ж. р (n) євангеліє (грец. блага звістка від ангела).

aiws ч. р (а й і) час, вічність; знах. од. aiw (присл.) тільки із запереченням: ni aiw ніколи; двн. êwa ж. р, ді. æfi ж. р життя, століття, порівн. лат. aevum час.

aiz с. р (а) мідь, мідні гроші; да. ag, двн. eg руда; порівн. лат. aes, род. aeris мідь, бронза, шумер. urdu мідь.

ajukdūps ж. р (і) вічність.

ak (спол.) але; двн. oh, да. ac, дс. ak.

akran с. р (а) плід; ді. akarn плід дикоростучого дерева; свн. ackeran жолудь, буковий горіх, да. æcern; похідне. від akrs ч. р (а), ді. akr, да. æcer, дс. akkar, двн. aschar поле, рілля; порівн. грец. agros, лат. ager.

alakjo (присл.) всі разом, усе в сукупності.

aldomin (єванг. від Луки, I, 36) дав. од. ч. р або с. р старість; alþeis старий; двн. altuom ч. р с. р, да. ealdom ч. р с. р.

alew с. р (а) масло (запозичення з лат. oleum або грец. élaion маслинове масло).

alewja (сл. прикм.) олійний (лат. – грец).

alhs ж. р (корн.) храм, да. ealh, дс. alah ч. р; порівн. лит. alkas діброва, священний гай.

allis (присл.) взагалі, зовсім; (спол.) тому що.

alls (сн. прикм.) весь, усякий, кожний; двн. al(1), да. eall, дс. all, ді. allr.

amen істинно (грец. від дєвр. так буде вірно).

an (частка, у з'єднанні з питал. займ.) отже.

ana (прийм.) за, на; двн. an(a), да. on, дс. an. Порівн. грец. ana на.

anabiudan (снд. 2) веліти, наказувати, заповідати.

anabusns ж. р (і) наказ, заповідь; да. bysen, bîsn ж. р приклад, дс. mn. anbusni ж. р заповіді, ді. bysn ж. р чудо; порівн. укр. байка.

anafilhan (снд. 3) передавати.

anahnaivjan (слд. 1) класти, прихилити.

anakumbjan (слд. 1) лежати за столом; з лат. accumbere (*ad-cumbo).

and прийм. із знах. по, уздовж, до, на, над; двн. ant-, int-, ent- проти. Порівн. лат. ante перед, грец. anti проти.

andahafts ж. р (і) відповідь. andanahti с. р (ja) вечір; див nahts.

andaugjo (присл.) явно; див. augb.

andbahtjan (слд. 1) служити; ді. embætta піклуватися, обслуговувати, да. ambihtian, двн. ambahten.

andbahts ч. р (а) слуга; andbahti ж. р (ja) служба; да. ambeht, дс. ambahteo, двн. ambaht; порівн. ді. ambatt ж. р служниця, наложниця; ранне запозичення з кельтск. (гальск. лат. ambactus посланник).

andbeitan (снд. 1) зі знах. сварити, заборонити, загрожувати.

andbindan (снд. 3) відв'язувати.

andeis ч. р (ja i i) кінець; ді. ender, ende, да. ende, дс. endi, двн. enti ч. р с. р. Порівн. грец. anti, antios (на)проти.

andhafjan (снд. 6) відповідати.

andhausjan (слд. 1) почути.

andniman (снд. 4) прийняти, взяти.

andwaírþi с. р (ja) особа, присутність; порівн. waírþan; двн. antwart зараз.

ansts ж. р (i) милість, радість; ді. ast, так. est, двн. anst.

anþar (сн. прикм.) інший, другий; ді. annar і antara найбільчий, да. одег, дс. одар, двн. andar і anderhalb (числ.). Порівн. лит. antras іншої.

armaháirtei ж. р (n) милосердя; двн. armherzī; калька з лат. misericors, misericordia; із прил. arms жалюгідний, бідний і háirtō серце.

asts ч.р (a) галузь; дс. двн. ast; порівн. грец. ózos, арм. ost.

at (прийм. з дав. [простр. знач.] і знах. [час. знач.]) до, за, від, при; ді. at,

да. æt, дс. at, двн. aZ. Порівн. лат. ad.

atapni с. р (ja) рік; з at і aþn с. р рік.

ataugjan (sik) (слд. 1) показати(-ся).

atbaíran (снд. 4) принести.

atgagaggan підійти.

atgaggan (снд. 7) сходити, входити, виходити.

atgiban (снд. 5) дати, передати.

athaitan (снд. 7) підкликати.

atlagjan (слд. 1) покласти, роздати, кинути.

atsaiþvan (снд. 5) звертати увагу, дивитися, берегтися.

atstandan (снд. 6) стояти поблизу.

atta ч. р (n) батько; attila (ім'я гунського вождя, ? - 453), ді. atte, двн. atto; порівн. грец. і лат. atta, укр. батько.

attēkan (снд. 7) з дат. торкнутися.

attiuhan (снд. 2) приводити, уводити.

aþþan (спол.) тому що, все-таки, однак, але.

auftō, ufto (присл.) звичайно, мабуть.

augjan (слд. 1) показувати; ді. eugja, дс. oġan, двн. ougen.

augo с. р (n) око; ді. auga, так. ēaZe, дс. oġa, двн. ouġa; порівн. лат. oculus, укр. око / очі.

aúhuma (прикм.) порівн. вище; найвищ. aúhumists.

auk (спол.) тому що, саме, також; ді. auk, ok, да. eac, дс. ok, двн. ouh.

aúrtigards ч. р (i) сад; порівн. aúrtja ч. р виноградар, збирач винограду й gards (див.); да. ortZeard, orcead ч. р, англ. orchard плодовий сад.

auso с. р (n) вухо; ді. euga, да. eare дс. двн. ora. Порівн. лат. auris (<*uasis) і грец. ous.

auþida ж. р (ō) пустеля; auþs / auþseis пустельний, двн. odi.

awiliudon (слд. 2) дякувати; від awiliu? ср (a) подяка.

В

bagms ч. р (a) дерево; дшв. bagnar, ді. baðmr, да. beam, дс. bom, двн. boum.

bai ч. р, ба с. р (числ.) обоє; да. ba, bu, двн. bede, beide (*bei diu). Порівн. лат. ambo обоє.

baíran (снд. 4) (при)носити, народжувати, страждати; ді. beġa, да. дс. двн. beran. Порівн. лат. ferre носити, fero, санск. bharami я несу.

baĩrgahei ж. р (п) гірська місцевість; порівн. ді. bjarg скеля, да. beorǫ, дс. двн. berg гора. Порівн. укр. берег.

bairhts (прикм.) (а) світлий, ясний, очевидний; bairhtaba (присл.).

bairhteĩ ж. р (п) світло, ясність; двн. beraht, да. beorht, briht.

balwjan (слд. 1) з дав. мучити; порівн. укр. біль.

bandwjan (слд. 1) подавати знак; ді. benda.

bandwa ж. р (п) знак.

barn с.р (а) дитина, дитя (дієприкм. II від bairan); ді. дс. двн. barn, да. bearn.

batiza порівн. від прикм. gōþs; двн. bezzīro.

baúrǫs ж. р (корн.) місто, поселення, вежа; ді. borg, да. burǫ, дс. двн. burg укріплене місце, поселення.

beidan (снд. 1) з род. очікувати; ді. biða, дс. да. bidan, двн. bitan.

beist с. р (а) тісто, закваска.

bi (прийм. зі знах. і дав.) по, про, про, від, навколо, при; порівн. прислівникове вживання: bi sunjai (єванг. від Марка II, 32) воістину; да. двн. bi, ді. bi.

biða ж. р (ō) молитва, прохання; дс. beda, двн. beta.

bidjan (снд. 5) (с j у формах тепер. часу, минулий час baƦ) просити, молитися; (єванг. від Луки 1, 10) (прич.) наз. знах. мн. beidandans з ei вм. i; ді. biðja, да. biddan, дс. biddian, двн. bitten. Порівн. лат. fidere довіряти.

bigitan (снд. 5) (минулий час bigast) знаходити; ді. geta робити, припускати, да. biȳietan містити, зберігати, робити, дс. bigetan схоплювати, розуміти, двн. pigeZZan містити, зберігати.

biħve (присл.) чому, як; див. bi i ħve.

bimaitan (снд. 7) робити обрізання.

bindan (снд. 3) зв'язувати; ді. binda, да. дс. bindan, двн. bintan. Порівн. санскр. bandhati зв'язує.

bisaiħvan (снд. 5) оглянути.

bisaulnan (слд. 4) бути опоганим.

bisitan (снгл.5) жити по сусідству. Тільки у формі дієприкм. I: bisitandam (єванг. від Луки, 1, 65) живучих.

bisunjane (присл.) навколо.

bitiuhan (снд. 2) ходити навколо: bitauh weihsa bisunjane (єванг. від Марка, VI, 6) ходив по околицях сел.

biþe (присл.) пізніше, потім; (спол.) коли, у той час як; див. bi, þata.

biudan (снд. 2), пропонувати, приказувати; тільки як префіксальний, див. anabiudan, faurbiudan; ді. bjōða, да. beodan, двн. biotan. Порівн. укр. будити.

biuhti с. р (ja) звичай, звичка.

blinds (прикм.) (а) сліпий; да., дс. blind, ді. blindr, двн. blint. Порівн. лит. blandus мутний.

bokareis ч. р (ja) книгар; да. bocere, двн. ruachari; бока ж. р (o) буква, мн. bokos книга; да. bes, ді. boekt, двн. bouh.

botjan (слд. 1) мати / приносити вигоду; bota ж. р (о) користь.

briggan, bringan (снд.3) (прош. brāhta) приносити, приводити; да. brinʒan (brohte), двн. bringan (brahta).

broþar ч. р (г) брат; да. broðor, дс. broðor, ди. broðir, двн. bruoder. Порівн. лат. frater, укр. брат (* братр).

bugjan (слд. 1) (минулий час baúhta) купувати; да. buyʒan, дс. buggian; ді. byggia купувати (рабиню).

D

dags ч. р (а) день; ді. dagr, да. dæʒ, дс. dag, двн. tag. Порівн. лит. degti горіти.

daimonareis ч. р (ja) одержимий, біснуватий (із грец. daímōn).

dalaþ (присл.) униз, ниц; похідне від dals ч. р (або dal с. р) долина; ді. dalr ч. р, да. dæl с. р, дс. dal с. р, двн. tal ч. р с. р. Порівн. укр. діл.

daufs (b) (прикм.) (а) глухий; ді. daufr, да. deaf, двн. toub.

daúhtar ж. р (г) дочка; ді. dottir, да. dohtor, дс. dohtar, двн. tohter. Порівн. санскр. duhitār.

daupeins ж. р (i i ð) хрещення; двн. toufi(n); порівн. diups глибокий.

daupjan (слд. 1) хрестити; порівн. daupjands ч. р. (-nd) хреститель; ді. деура занурювати, да. diēpan, дурпан занурювати, хрестити, дс. dōriān, двн. touffan хрестити.

daúr с. р (а) двері, ворота; да., дс. dor, двн. tor. Порівн. лит. durys двері.

daúrawarda ж. р (ð) привратниця, сторожика; також daúrawardo ж. р (n) приратниця, сторожика; порівн. daúr i wardja ч. р (n) сторож.

daups (b) (прикм., дієприкм.?) мертвий; див. diwan (снд.5) умирати; ді. dauðr, да. dead, дс. dod, двн. tot.

daupus ч. р (u) смерть; ді. dauði, да. dead, дс. doth, двн. tod.

disdriusan (снд. 2) нападати на кого-н.

drig(g)kan (снд. 3) пити; ді. drekka, да. drincan, дс. drinkan, двн. trinkan.

driusan (снд. 2) падати; да. dreosan, дс. driosan, двн. trogan скидати.

driuso ж. р (n) круча, схил.

drobnan (слд. 4) турбуватися, втрачати спокій. Порівн. drobjan (слд. 1) бентежити.

du (прийм. з дав.) до; так. to, двн. zuo, za, ze, zo.

duatgaggan (снд. 7) підійти до.

duginnan (снд. 3) починати (тільки із префіксом); порівн. да. be-/onʒinnan, двн. biginnan.

duþve (присл.) для чого, чому, навіщо; див. du i þve.

dumbs (прикм.) німий; ді. dumbgr, да., дс. dumb, двн. tumb.

durinnan (снд. 3) підбігти.

duþe, duþþe (присл., спол.) тому що, тому, для того (щоб).

E

ei (відносно. част., спол.) коли, що, щоб, так щоб, нехай.

eīpan (спол.) тим самим.

eis їм; мн. ч. р від is.

eisarn с. р. (а) залізо; двн. īsa(r)n; з кельт. *isarna-.

F

faginon (слд. 2) радіти, радуватися; ді. fagna, ад. fæʒnian, дс., двн. faginon.

faheps (єванг. від Луки, 1, 14 faheds) ж. р (i) радість.

faírgreipan (снд. 1) зі знах. схопити.

faírguni с. р (ja) гора.

faírhus ч. р (u) (навколишній) мир, всесвіт, космос; порівн. ді. fjoʀ с. р, да. feorh ч. р с. р життя, жива істота, да., двн. fer(a)h с. р душу, дух, життя, життєва сила.

faírna ж. р (ō) провина, докір; ді. firm с. р мн. надзвичайне, да. firen, дс. двн. firina ж. р злочин, гріх.

faírra (присл.) удалині, далеко; ді. fjarre, да. feorr, дс. fer, двн. ferro. Порівн. грец. pera далі, лат. porro уперед.

faírraþro (присл.) удалечині, здалеку.

fareisaius ч. р (u і i) фарисей (із грец. від дєвр. що відділилися, представники суспільств.-религ. руху в Іудеї).

faúho ж. р (n) лисиця; ді. foa, двн. voħa ж. р, fuhs ч. р.

faúr(a) (присл. і прийм. зі знах. і дав.) спереду, колись, перед, за, в, від.

faúragaggan (снд. 7) передувати, іти спереду.

faúraqiman (снд. 4) іти перед кем-л.

faúrbiudan (снд. 2) заборонити; двн. farbiotan.

faúrhjtjan (слд. 1) боятися; faurhteї страх; да. fyrhtan, двн. forhtan, fur(i)hten.

fawai (прикм.) мн. (а) деякі (*faus); да. fea, feawa, двн. fo(h), fao. Порівн. лат. раусі деякі.

fera ж. р (ō) сторона, область.

fidwor (числ.) чотири; ді. fjoʀir, да. feower, дс. fi(u)war, fioʀ, двн. fioʀ.

filhan (снд. 3) приховувати, ховати, ховати; ді. fela, да. feolan також передавати, дс. bifelhan довіряти, двн. (bi)felahan.

filigri с. р (ja) вертеп, укриття.

filu (присл. з род.) багато; ді. fiʀl (у складних словах), да. fe(a)la, дс. двн. filo, filu. Порівн. грец. polys, лат. plenus.

fimf (числ.) п'ять; ді. fimm, да. дс. fif, двн. fimf, finf.

fisks ч. р (а) риба; ді. fiskr, да. fisc, дс. fisk, двн. fisc. Порівн. лат. piscis.

fodr с. р (а) піхви; ді. fođr підкладка, да. fođor посудина, чохол, двн. fuotar підкладка, футляр.

fotus ч. р (u) нога; ді. foʀr, да. дс. fot, двн. fuoz. Порівн. лат. pes/pedis, греч. pous/podos.

frabugjan (слд. 1) продавати.

fragifts ж. р (і) заручення; fragiban (снд. 5) віддати, порівн. giban; порівн. двн. (vir)gift отрута, отруєння; ді. gift також щастя, дс. двн. gift, да. 3ift, zuft дарунок, придане.

fraihnan (снд. 5) (минулий час frah – frehum, дієприкм. fraihans) запитувати; ді. fregna, да. fri3nan. дс. fragon, двн. fragen. Порівн. лат. presari.

fraitsan (снд. 7) спокушати, випробовувати.

fraistubni ж. р (jo) спокуса.

fraletan (снд. 7) відпустити, дозволяти, звільняти.

fram (прийм. з дав.) від, з, з; (присл.) далі; ді. дс. двн. fram, да. from.

framaldrs (прикм.) похилого віку; з fram і aldra; alan рости; порівн. ді. aldr, да. ealdor ч. р, дс. aldar, двн. altar с. р вік, старість. Порівн. лат. altus високий, alere вирощувати.

fraqistjan (слд. 1 з дав.) погубити; двн. firquisten.

fraqistnan (слд. 4) гинути.

fraqiban (снд. 5) проклинати, погано говорити.

fraþjan (снд. 6) (з -j у формах тепер.) думати, пізнавати, розуміти; порівн. fraþi с. р (ja) розум, froþs / frods розумний; ді. froeði ж. р с. р наука, знання, двн. fruoti ж. р розуміння.

frauja ч. р (n) пан, господь, *перший; двн. frō, дс. frōio, frao, да. friega, ді. freug (ім'я бога – Фрейр).

frawaúrhts (прикм.) (а) грішний; ім. ж. р (і) гріх; двн. farworaht.

frodei ж. р (n) розум, свідомість, напрям думок; порівн. froþs розумний; двн. fruot.

fruma перший, frumist найвищий ст. с. р (присл.) спершу.

frumist (присл.) колись, спочатку; від frumists – найвищий ст. від fruma (прикм.) перший, кращий; порівн. ді. frumburðr ч. р первісток, да. fruma ч. р початок, двн. fruma користь. Порівн. лат. primus, лит. pirmas.

fugls ч. р (n) птах; ді. fugl, да. fu3ol, дс. fugal, двн. fogal.

fula ч р (n) лоша; ді. foli, да. fola, двн. folo. Порівн. грец. polos лоша, лат. pullus молодий.

fulljan (слд. 1) наповнювати; ді. fylla, да. fyllan, дс. fullian, fullon, двн. fullen.

fullnan (слд. 4) наповнюватися, бути наповненим.

fulls (прикм.) (а) повний, виконаний; ді. fullr, дс. ful, да. full, двн. fol(l); порівн. лит. pilnas, укр. повний, лат. plenus, грец. polys.

G

gabaíran (снд. 4) народити, родити; двн. gibegan.

gabaurjaba (присл.) охоче, із задоволенням.

gabaúrþs ж. р (і) народження, рід, батьківщина; ді. byrð, да. Zebyrd, дс. giburd, двн. giburt.

gabindan (снд. 5) зв'язати, з'єднати, скувати.

gabrikan (снд. 4) переломити, зламати; двн. (gi)brehhan. Порівн. лат. frangere.

gabruka ж. р (ō) шматок.

gadaubnan (слд. 4) умирати, гинути.

gadraúhts ч. р (i) воїн; ді. drott ж. р, да. dryht ж. р свита, свн. truht ж. р загін.

gadriusan (снд. 2) упасти.

gadrobnan (слд. 4) зніжувати.

gafahrjan (слд. 1) підготувати.

gafilhan (снд. 3) поховати.

gafulljan (слд. 1) здійснитися.

gafullnan (слд. 4) бути виконаним.

gagaggan (непр. д.) збиратися.

gageigan (слд. 3) придбати, досягти; двн. gingen бажати.

gagg с. р (a) шлях, дорога, вулиця; ді. gangr ч. р, gang с. р, да. 3an3, дс., двн. gang ч. р ходіння.

gaggan (непр. д.) (минулий час. iddja i в одному випадку gaggida) іти; ді. ganga, да. 3on3an, дс. gangan, двн. gangan, gan, gen.

gahaban (слд. 3) взяти, схопити, тримати.

gahailjan (слд. 1) зцілити.

gahailnan (слд. 4) видужати, стати здоровим.

gahausjan (слд. 1) почути.

gahrainjan (слд. 1) очистити.

gahuljan (слд. 1) приховувати, покрити.

gairda ж. р (ō) пояс; (bi)gairdan оперізувати. Див. gards; ді. gurda, двн. gurten, gurtill(a), дс. gurdian, да. 3urdan.

gairnjan (слд. 1 з род.) бажати; (faihu)gairns жадібний; ді. girna, да. 3iernan, дс. girnian; двн. geron.

galagjan (слд. 1) покласти.

galaubeins ж. р (i) віра; порівн. да. 3elēofa, дс. gilōbo, двн. gilouba.

galaubjan (слд. 1) вірити; Порівн. liufs (b) улюблений; да. 3elyfan, дс. gilōbian, двн. gilouben.

galaugnjan (слд. 1) зникнути, таїти.

galeikan (слд. 3 з дав.) сподобатися.

galeipan (снд. 1) прийти, іти, відійти; переплисти, відплисти; ді. liða, да. дс. liðan, двн. liðan страждати.

galewjan (слд. 1) віддати, віддавати.

galga ч. р (n) стовп, хрестовина, хрест; ді. galgi, да. gealga, дс. galgo, двн. galga. Порівн. лит. zalga жердина.

galiugan (слд. 3) зі знах. в. взяти дружину; liuga ж. р. (o) одруження.

gamarzjan (слд. 1) злити, спокушати.

gameljan (слд. 1) написати; mel знак; двн. malen ді. mæla.

gamikiljan (слд. 1) возвеличити.

gamotjan (слд. 1) зустріти(-ся); ді. mōta, да. mētan, 3emetan, дс. motian, двн. muoten вороже виступити.

gamunan (непр. д.) пам'ятати, згадати.

ganasjan (слд. 1) урятувати.

ganiman (снд. 4) зачати; взяти (із собою), успадковувати, сприйняти.

ganipjis ч. р (ja) родич.

ganipjo ж. р (n) родичка.

gaqiman (снгл. 4) сходиться.

gaqumɕs ж. р (i) збори.

garaginon (слд. 2) з дав. в. дати пораду.

garaihte ж. р (n) устав, заповідь; двн. girihiti, да. gerihite право.

garaihts (прикм.) праведний, *прямий; raihts правильний, правий; двн. gereht. Порівн. лат. rectus, regere, rex.

gards ч. р (i) будинок, двір, сім'я; garda загін; ді. garðr двір; сад; забір; укріплене місце; да. Zeard, дс. gard забір, огорожа; житло, двн. gart(o) коло; порівн. дгр. chortos двір, огорожа, лат. hortus сад.

gasaiɥvan (снд. 5) побачити.

gasakan (снгл. 6) заборонити, ляяти.

gasalbon (слд. 2) помазати; salbons жр. (i) єлей; двн. salbon, salba.

gasatjan (слд. 1) поставити, покласти, відновити.

gasitan (снд. 5) сісти.

gaskohi с. р (ja) взуття, skohs ч. р (a) черевик; ді. skor, да. sco(h), дс. skoh, двн. skuoh.

gasleipjan (слд. 1) ушкодити.

gasopjan (слд. 1) наситити; saɕs ситий; так. soedan. Порівн. лат. saturare, лит. sotus.

gastandan (снд. 6) перебувати, зупинитися, чекати.

gaswiltan (снд.3) умерти.

gataujan (снгл. 1) зробити, зробити.

gateihan (снгл. 1) повідомляти, возвещать; ді. tea, tja, да. teon, двн. gizihan обвинувачувати, викривати. Порівн. лат. dicere, грец. deiknynai.

gatils (прикм.) (a) підходящий, зручний.

gatiuhan (снд. 2) відводити.

gapaúrsnan (слд. 4) висохнути; gaɕairsan (снд. 3) висохнути; двн. (far)dorren.

gapiuɕjan (снгл. 1) благословляти.

gaɕlahsnan (слд. 4) злякатися, бути переляканим.

gaɕliuhan (снд.2) утекти, кинутися навітки.

gaurs (прикм.) (a) сумний, сумовитий.

gawandjan (слд. 1) повернути, звернути; ~ sik вернутися.

gawaúrkjan (непр. слгд. 1) учинити.

gawi с. р (ja), род. в. gaujis країна, околиця; двн. gawi, свн. gou, да.-ge (у топонімах). Герм. *ga-awia місцевість(-і) у води, острів. Порівн. aɥa вода, лат. aqua.

gawisan (непр. д.) залишитися.

giba ж. р (ō) дарунок, талант; ді. giɕf, да. Ziefu, дс. geɕa, двн. geba.

giban (снд. 5) давати; ді. gefa, да. Ziefan, дс. geþan, двн. geban. Порівн. лат. habere.

goleins ж. р (i/o) вітання.

goljan (слд. 1) привітати; ді. gōla утішати, да. Zalan, двн. galan, gellen співати, заклинати, різко звучати.

goþs (d) (прикм.) гарний (порівн. batiza, найвищ. batists); ді. góðr, да. ʒod, дс. god, двн. guot.

gredags (прикм.) голодний, gredus ч. р. (u) голод; ді. graðugr, да. ʒræðiz, дс. gradag, двн. gratag жадібний.

greipan (снд. 1) вистачати, забрати; ді. grípa, да. ʒripan, двн. grifan. Порівн. лит. griepti.

grets ж. р (?) плач; ді. grátr ч. р (a), двн. grâz злість.

groba ж. р (ō) нора, graban (снд. 6) копати; ді. grof, двн. gruoba.

gudhus с. р (a) храм; див. guþs; дс., ді., да., двн. hus.

gudja ч. р (n) священик, sa auhumista gudja первосвященик; ди. goðe, guðe, рун. gudija.

gudjinassus ч. р (u) церковна служба, сан.

gudjinon (слд. 2) служити в храмі.

guþ (d) ч. р (a), грам. рід неясний, (мн. guda с. р у значенні «язичнеські боги») бог; герм.* gūða с.р божество; ді. goð, guð, да. ʒod, дс. god, двн. got ч.р.

Н

haban (слд. 3) мати; ді. hafa, да. habban, дс. hebbian, двн. haben, han.

hafjan (снд. 6) (с j у формах тепер. ч. hafja – минул. ч. hof) піднімати; ді. hefja, да. hebban, дс. hebbian, двн. heffan, hevan. Порівн. лат. capere.

hailjan (слд. 1) зціляти; від hails цілий, здоровий, також як вітання; ді. heila, да. hælan, дс. helian, двн. heilan.

haims ж. р (од. по i-осн., мн. по o-осн.) село, селище; ді. heimr ч. р с. р, да. ham ч. р, дс. hem, двн. heim ч. р с. р батьківщина. Порівн. лит. kaima село, грец. kome село.

hairda ж. р (ō) череда; ді. hǫrd, да. heord, двн. herta.

hairto с. р (n) серце; ді. hjarta, да. heorte, дс. herta, двн. herza. Порівн. лат. cor / cordis, грец. kardia.

hairus ч. р (u) меч; ді. hǫrr, да. heoru.

haitan (снд. 7) (минул. ч. haiháit) називати, веліти, кликати(-ся), наказати; ді. heita, да. hatan, дс. hêtan, двн. heiZZan. Порівн. лат. citare рухати.

haizam дав. мн. (від hais с. р ?) світильникам.

halbs (прикм.) (a) половинний; halba половина; ді. halfr, да. healf, дс. half, двн. halb. Порівн. лат. scalpere різати.

haldan (снгл. 7) пасти(сь), охороняти; ді. halda, да. healdan, дс. haldan, двн. haltan, haldan.

hana ч. р (n) півень, ді. hane, да. hana, двн. hano. Порівн. лат. canere співати, грец. ei-kanos півень (тобто співаючий рано).

handugei ж. р (n) мудрість; handugs (снприкм.) мудрий.

handus ж. р (u) рука; -hinþan вистачати, ловити; ді. hQnd, да. hond, дс. hand, двн. hant ж. р (u/i).

hansa ж. р (ō) загін, юрба; ді. hos, двн. hansa.

harduba (присл.) жорстоко.

hardus (прикм.) строгий, міцний, сильний; ді. harðr, да. heard, дс. hard, двн. hart(i), herti; порівн. грец. kratys(-os).

haubij с. р (a) (d) голова; да. heafod, дс. hobid, двн. houbit, houpt, ді. haufuþ; порівн. лат. caput.

háuhs (прикм.) високий, важливий, найвищ. háuhista (стосовно до бога — всевишній); ді. hor (har), да. heah, дс. двн. hoh.

haúri с. р (ja) вугілля, мн. багаття; ді. hurr ч. р вогонь.

hausjan (слд. 1) чути, слухати; ді. heuga, да. heran, hyran, дс. hogian, двн. hor(r)en. Порівн. лат. cavere звертати увагу, грец. akustikos.

heito ж. р (n) жар, лихоманка, гарячка; ді. heitr, да. hat, дс. hêt, двн. heiZ (прикм.) гарячий, hiZZ(e)a. Порівн. лит. kaitra спека.

her (присл.) тут; *his місць.; ді., да. дс. her, двн. hiar, her(a). Порівн. лат. cis, citra по цю сторону.

hidre (присл.) сюди; ді. heðra тут, да. hider сюди.

himins ч. р (a) небо; ді. himinn; да. heofon, дс. heþan, дс. двн. himil.

hindar (прийм.) зі знах. дав., за, через, на іншу сторону, hindana (присл.) позаду, за; да. hinder, двн. hintar, ді. hintri прикм.

hindumists тільки найвищий ступінь (єванг. від Матфея. VIII, 12) самий останній, самий віддалений.

hiuhma ч. р (n) юрба, безліч (людей).

hlaifs (b) (hlaibs, єванг. від Луки, IV, 3) ч. р (a) (прісний) хліб; ді. hleifr, да. hlāf, дс. hlēf, двн. (h)leib; порівн. да. hlāford (англ. lord) охоронець хліба.

hlaiw од. с. р (a) могила.

hlaiwasnos мн. ж. р (ō) труни; печери для поховання.

hlauts ч. р (a) жереб; ді. hlautr також – жертва, дс. hlōt, двн. (h)lōZ, hlioZan кидати жереб, проорокувати.

hnaiwjan (слд. 1) принижувати, знижувати; hneiwān (снд. 1) нахилитися; ді. hneigja, да. hnægan, двн. (h)neigen нахилити, схилити, hnigan склонитися. Порівн. лат. nictare кивати.

horinon (слд. 2) зраджувати; horinassus ч. р. (u) зрада.

hrainjan (слд. 1) чистити; дс. hrenon, двн. reinnen, reinon.

hrains (прикм., -i/-ja) чистий; ді. hreinn, дс. hreni, двн. (h)reini.

hropjan (слд. 1) кричати, волати, викликувати; hrops ч. р. (?) лемент, заклик; ді. hgora, hgoera, да. дс. hgoran, двн. (h)ruofan (снд. 7) i (h)ruofen (слд. 1). Порівн. лат. sgerare шуміти.

hrot с. р (a) покрівля, дах, будинок; ді. hrot, да. дс. hrost горище, сідало.

hrugga ж. р (ō) посохнув.

hrukjan (слд. 1) каркати, співати (про півня); порівн. ді. hraukr ч. р морський ворон.

huljan (слд. 1) покривати(-ся); hulundi ж. р (jo) печера; ді. hylja, дс. bihullian, двн. hullen. Порівн. лат. *celere, osculere ховати.

hundafaps (d) ч. р (i) сотник; hunda наз. мн. с. р (числ.) сотні; faṛa ж. р. (o) огорожа; двн. hunt, дс., да. hund. Порівн. грец. hekatón, лат. centum.

hunslastaṫs (d) ж. р (i) жертovníк, вівтар; з hunsl с. р (a) жертва й staṫs (d) ч. р (i) місце; порівн. да. husl с. р вівтар; вечірня трапеза.

h

hwaiwa (питал. присл.) як, у якому виді, як-небудь; двн. (h)wio.

hwana див. **hwās**.

hvar (питал. присл.) де; ді. hvar, дс., двн. hwar.

hwarbon (слд. 2) ходити, бродити; ді. hvarfa, да. hwearfian, дс. hwarṫon, двн. warbôn.

hwās ч. р, **hwō** ж. р. хто, **hwa** с. р. що (займ.); відмінки: знах. од. hwana ч. р, hwō ж. р, hwa с. р; род. hwis ч. р с. р, ж. р не засвідч.; дав. од. hwamma ч. р с. р, hwizai ж. р; дав. hwe тільки с. р. Порівн. лат. qui, quod, лит. kas хто, що.

hwadre, **hwaf**, **hwafro** (присл.) куди, звідки.

hwazuh ч. р, **hwoh** ж. р, **hwah** с. р (займ.) кожний; з hwās і частки uh.

hwe, див. **hwās**.

hweila ж. р (ḡ) час, година; hweilo hwoh (присл.) щогодини; да. hwil, дс. hwil(a), двн. (h)wila. Порівн. лат. quietus спокійно.

hwileiks, з hwa(s) і leik (див.) (hweleika – еванг. від Луки, 1, 29) (прикм.) що за, який; ді. hwilikr, да. hwylc, дс. hwilik, двн. (h)welih. Порівн. лат. quis.

hwis, див. **hwās**.

hwō, див. **hwās**.

I

ibai (питальна част. з нег. знач.) не ...чи, хіба не; ді. ef, да. ʒif, дс. ef, двн. ibu.

ibuks (прикм.) що відійшов, що відступив назад.

iddja минулий ч.. від gagan.

idreigon (слд. 2) каятися; idreiga ж.р. (o) каяття.

idweit с. р (a) сором, ганьба; да. edwīt, двн. itiwīz.

iftuma найвищий ступінь, тільки в сполученні iftumin daga наступного дня.

iggqis, igqis див. ʒu.

ik (займ.) я; відмінкові форми: од. знах. mik, род. meina, дав. mis; мн. наз. weis, знах. uns, unsis, род. unsara, дав. unsis, uns; дв. наз. wit, знах. дав. ugkis; ді. ек, да. іс, дс. ік, двн. і(с)h. Порівн. лат. ego, слав. азъ.

im (непр. д.), див. wisan.

im дав. мн. від іs.

imma дав. од. від іs.

in (прийм. з дав. знах. род.) в, на, заради, через. Порівн. лат. in, грец. en.

ina знах. од. від іs.

infeinan (слд. 4) із прийм. du зглянутися.

ingaggan (непр. д.) увійти в.

inkilpo ж. р (n) вагітна, див. kilpei.

inmaideins ж. р (i/ō) викуп.

inn, inna (присл.) в, усередину, усередині; ді., да. inn, дс. двн. in.

innatgaggan (непр. д.) увійти усередину.

innatgahts ж. р (i) поява.

insaiĥvan (снд. 5) глянути.

insandjan (слд. 1) послати, відіслати.

inweitan (снд. 1) кланятися, привітати; да. witan розглядати, дс. wītan

дорікати, двн. wīzan карати, виганяти.

inwidan (снд. 5) відрікатися.

is (займ. ч. р) він, іта с. р воно; од. знах. ina ч. р, ita с. р; род. is ч. р с. р; дав. imma ч. р с. р; мн. наз. ч. р eis, с. р іja; знах. ч. р ins, с. р іja; род. ч. р с. р ize, дав. ч. р с. р im; двн. ч. р er, с. р eZ, si(u) ж. р. Порівн. лат. is, id.

ita (займ.), див. is.

īp (спол.) а, але, тому що (завжди на початку речення). Порівн. лат. et i. iumjo ж. р (n) юрба, безліч, маса, купа.

ize, див. is.

izei або **ize** ч. р, sei ж. р (займ.) який, того.

izwar (займ.) ваш; так. eower, двн. iuwar.

izwis, див. ꝑu, jus.

J

ja (частка) так; двн. jā.

jabai (спол.) якщо. Див. ibai.

jah (спол.) і, також (завжди на початку речення); двн. joh.

jainar (присл.) там.

jaindwaifs (прикм. у значенні «той, хто приходить туди»); порівн. jaind (присл.) туди й waifran, jains (займ.) той, відмінюється як сн. прикм.; так. zeon, двн. (j)eneg, ді. inn (як артикль).

jainpro (присл.) відтіля.

jana, див. jains.

ju (присл.) уже.

juþan (присл.) уже. З ju і þan.

К

kalds (прикм.) холодний; ді. kaldr, да. ceald, calan мерзнути, дс. kald, двн. kalt. Порівн. лат. gelare застигати.

karkara ж. р (ō) темниця; з лат. carcer.

kas с. р (a) посудина; ді. ker, двн. char, kar.

kilpei ж. р (n) чрево; порівн. так. cild дитя.

krusts ч. р скрегіт.

kuni с. р (ja) род, плем'я; ді. kун, да. sunn, дс. kunni, двн. kunni. Порівн. лат. genus, грец.

kunnan (прпрд.) знати; тепер. од. 1 ос. kann, 2 ос. kant, мн. 1 ос. kunnum, 2 ос. kunnuþ, 3 ос. kunnun, минул. kunna; ді. kunna, да. cunnan, дс. двн. kunnan знати, могти. Порівн. лат. (gnoscere дізнаватися, грец. gnoskein пізнавати.

kunþs (прикм.) відомий; ді. kunnr, да. cud, дс. kuth, двн. kund.

L

lagjan (слд. 1) класти, ді. leggja, да. leczan, дс. leggian, двн. leg(g)en; див. ligan.

laikan (слд. 7) (минул. ч. lailaik) стрибати; laiks ч. р. (i) танець; ді. leika грати, да. lasan стрибати, двн. leih гра, спів.

laisareis ч. р (ja) учитель, учений; двн. lerâri.

laiseins ж. р (i/ō) навчання. проповідь.

laisjan (слд. 1) учити, порівн. lais (прпр. д.) я знаю, lists знання, хитрість; да. læran, дс. lerian, двн. leren.

laistjan (слд. 1) впливати, laists ч. р (i) слід; да. læstan, дс. lestian, двн. leisten.

land с. р (a) земля, країна; ді. да. дс. land, двн. lant.

latjan (слд. 1) чекати, баритися, затримувати, lats повільний; ді. letja, да. lettan, дс. lettian, двн. lezzen зупиняти.

laufs (b) ч. р (a) листя, аркуш; ді. lauf, да. leaf, дс. lof, двн. loub.

laugnjan (слд. 1) заперечувати, не визнавати чого-н., відрікатися; порівн. liugan (снд. 2) брехати; ді. leyna приховувати, да. læznan, дс. lognian, двн. lougenen.

lausjan (слд. 1) звільняти, рятувати; порівн. laus (прикм.) (a) порожній, вільний; двн. los/losen, да. leas/liesan, дс. los/losian, ді. lauss.

lausqþrs (прикм.) (a) голодний. З laus порожній і qifus шлунок.

leik с. р (a) тіло (мертве), плоть; ді. lik, да. lic, дс. lik, двн. li(c)h; порівн. нім. Leiche труп.

leitils (прикм.) малий, деякий (вищ. minniza, найвищ. minnists); ді. litell, да. lytel, дс. luttill, двн. liuzil, luzzil.

leipu (еванг. від Луки, 1, 15) знах. од. сидр, плодове вино (грец. ?).

letan (снд. 7) (минул. laiflot) змушувати, веліти, відпускати; ді. låta, да. lætan, дс. låtan, двн. låzzan.

lewjan (слд. 1) зраджувати; lew знах. од. (а) випадок, привід; да. lǣwan, двн. gi-, firlaen.

ligan (снд. 5) лежати; двн. ligan; порівн. ді. liggja, да. lic3(e)lan, дс. liggian, двн. lig(g)en.

lofa ч. р ? (n) долоня; slah lofin (єванг. від Іоанна, XVIII, 22) дав ляпас, ді. lofe.

М

magan (прпрд.) могти, бути в змозі; тепер. од. 1,3 ос. mag, 2 ос. magt, мн. 1 ос. magum, 2 ос. maguP, 3 ос. magun, минул. од. mahta, мн. mahtedun; ді. mega, дс. двн. magan, mugan.

magaps (p) ж. р (i) діва; magus ч. р (u) хлопчик, слуга; да. mæ3(e)ð, дс. магаð, двн. magad, magazogo вихователь.

mahts ж. р (i) сила, могутність; ді. matr ч. р, да. meahht, miht, дс. двн. maht.

maists найвищ. ст. від mikils; maizo; mais порівн. ст. від filu; sa maista gudja (єванг. від Іоанна, XVIII, 24, 26) той первосвященик; ді. mestr, да. māst, mǣst, дс. mest, двн. meist.

maitan (снд. 7) (минул. maímaít) (від)різати, рубати; ді. meita, двн. meizan.

managei ж. р (n) безліч, юрба, народ; ді. mengi cpp, да. meni3u ж. р, дс. двн. menigi ж. р.

manags (прикм.) багато; да. moni3, mæni3, дс. двн. manag. Порівн. лат. magnus.

manaseps (d) ж. р (i) мир, людство; див. manna i –seps посів, saian сіяти; ді. sað ж. р полова, двн. sat ж. р (i) посів. Порівн. лат. satus посів.

manna ч. р (корн.) людина, чоловік; од. знах. mannan, род. mans, дав. mann, мн. наз. знах. mans, mannans, род. manne, дав. mannam; ді. маðr, мн. menn, да. man(n), mon(n), manna, дс. двн. man.

manwjan (слд. 1) представити, підготувати; manwus (u) готовий, manwuba (присл.).

marei ж. р (n) море; marisaiws ч. р. море; див. saiws; ді. mar ч. р (i), да. mere ч. р (i) також «драговина», двн. meri с. р. (i) і ч. р.(ja), дс. meri і мор болото. Порівн. лат. mare.

marka ж. р (b) межа, границя; ді. mQrk (прикордонний) ліс, да. mearc, дс. marca, двн. marc(h)a; порівн. лат. margo край, границя.

matibalgs ч. р (i) сумá, мішок (для їжі); balgs ч. р. (i) хутра; двн., дс. balg шкіра, мішок, да. bielg, bel(i)3, ди. belgr.

matjan (слд. 1) їсти; mats ч. р. (i) їжа; да. mettan годувати (тварин), двн. ма3.

maúrgins ч. р. ранок; ді. myrgenn, morgonn, да. mor3en, mer3en, дс. двн. morgan.

meins (займ.) мій; ді. mínn, да., дс., двн. mîn. mel с. р (а) час, година; ді. mál, да. mǣl, двн. mal момент; їжа, вечеря.

meljan (слд. 1) писати, реєструвати; *mela с. р (а) знак, пляма; мн. «писання»; да. mǣlan плямувати, дс. malon, двн. mal, malen малювати, ді. mæla красити; порівн. дінд. malam бруд, грец. melas чорний, лит. molis глина.

menops (ф) ч. р (корн.) місяць (*«проміжок часу між повнями»), від мена ч. р. (н) місяць; ді., mánuðr, да. monað, двн. manod; порівн. грец. mene місяць, лат. mensis.

merjan (слд. 1) повідомляти, повідомляти; meriþa ж. р. (о) поголошка, слух; ді. mæra прикрашати, да. mǣran, дс. marian, двн. mar(r)en повідомляти; герм. *mar великий, значний; порівн. дірл. maraim звеличую.

mes с. р (а) стіл, блюдо; з народ.-лат. mesa, лат. mensa; двн. mias, meas ч. р с. р?

mik, див. ik.

mikiljan (слд. 1) звеличувати, вихваляти; mikilnan (слд. 4) бути прославленим; двн. mihhilon.

mikils (прикм.) великий, див. maiza, maists; ді. mikell, да. micel, mycel, дс. mikil, двн. mi(h)il. Порівн. лат. magnus, грец. megos.

mis, див. ik.

misso (присл.) взаємно, один з одним.

miþ (прийм. з дав.) з; ді. meþ, да. mid, miþ, дс. miþ, midi, двн. mit, miti. Порівн. грец. meta між, з, після, за.

miþanakumbjan (слд. 1) разом возлежати за столом; з лат. accumbere.

miþfaginion (слд. 2) зрадіти, радіти разом.

miþinnngaleiþan (снд. 1) увійти разом усередину.

miþsokjan (слд. 1) з дав. обговорювати, сперечатися.

miþþanei (спол.) і, у той час як.

mulda ж. р (б) пил, порох, двн. molta.

munan (прпрд.) (тепер. man, мн. 2 ос. gamunuþ) вірити, думати; muns ч. р. (і) думка, думка; двн. manen /-on нагадувати. Порівн. лат. menimi згадую.

munþs ч. р (і) рот; ді. munnr, muðr, да. muð, дс. muð, двн. munt і мн. «щоки». Порівн. лат. mentum підборіддя й mandere жувати.

N

nahts ж. р. (корн.) ніч, *переддень; дс., двн. naht, да. neaht, niht, ді. natt. Порівн. лат. nox, noctis, грец. nyktos.

nahtamats ч. р (і) бенкет, вечеря, вечірня трапеза. З nahts і mats.

namo с. р (п) ім'я; мн. знах. namna, род. namne, дав. namnam; ді. nafn, да. nama, дс., двн. namo ч. р. Порівн. лат. nomen, грец. onoma.

nasjan (слд. 1) рятувати; naseins ж. р. (і/о) порятунок; ganisan (снд. 5) видужати; да., дс. negian; двн. neg(r)en лікувати, рятувати, годувати.

naúh (присл.) ще, з nu і -(u)h; дс., двн. noh.

naúhþan (присл.) ще, див. naúh і þan.

neh(a) (присл.) близько, біля, в, близь; **nehis** (порівн. ст.) ближче, **nehjan** (слд. 1) наближатися; да. **neah**, дс. **nah(o)**.

neiwān (снд. 1) з дав. бути злісним.

ni (заперечна частка) ні, немає; рун. **ni**, ді. **ne**, да. **ne**, дс., дзн. **ni**, **ne**.

niba, **nibai** (спол.) окрім, крім, якщо не; з **ni** і **ba(bai)**.

niman (снд. 4) взяти, брати, приймати; ді. **nema**, да. **niman**, дс. **niman**, **neman**, дзн. **neman**.

nist = **ni ist**.

niþjo ж. р (п) племінниця; **niþjis** ч. р. (ja) родич; ді. **niðr** ч. р нащадок, родич, да. мн. **niððas** чоловіки. Порівн. лат. **peros**, род. **perotis** онук.

niu (питальн.) хіба, не чи правда, з **ni** і **i** -и.

nu, **nunu** (присл.) тепер, отже, тому; ді. **nu**, да. **nu**, дзн. **nu**, **nu**. Порівн. лат. **nunc**.

О

ogan (прпрд.) боятися, тепер. од. 1 ос. **og**, минул. од. 1, 3 ос. **ohta**, 3 мн. **ohtedun** (**uhtedun**); порівн. ді. **oġn** ж. р жах, **ægja** жажнутися, **oŋte** ч. р страх, да. **ōza** ч. р. **oht** ж. р жах, дзн. **ahta** ж. р страх; порівн. дірл. **ad-agog** я боюся.

osanna осанна (грец. з араб.-євр. «Допоможи!»).

Р

paيدا ж. р (ō) сорочка, одяг, куртка, дзн. **pfeit**. Порівн. грец. **baite** шкіра.

paska (**pasxa**) паска (грец. з євр. **pesah** проходження).

plinsjan (слд. 1) танцювати.

praítoriaúñ преторія (приміщення, де відбувався суд) (грец.).

praúfetus, **-es** ч. р (u, i) пророк (грец.).

Q

qens (єванг. від Луки, 1, 5 **qeins**, 28 **qins**) ж. р (i) дружина; **qino** ж. р. (n) жінка; ді. **kvan**, **kvæn**, да. **swen**, дс. **quan**, дзн. **quen(n)a** (n/o). Порівн. лат. **gen** рід, грец. **genos** рід.

qiman (снд. 4) йти, прийти; ді. **koma**, да., дс. **cuman**, дзн. **quemān**, **kumen**, **komen**. Порівн. лат. **venire** (***gvemio** приходжу), лит. **gimti** народжуватися.

qistjan (слд. 1) гинути, губити; дзн. **firquistān**.

qīþan (снд. 5) говорити, сказати; ді. **kveða**, да. **swedeþan**, дс. **quethan**, дзн. **quedan**.

qīþus ч. р (u) живіт, чрево; ді. **kviðr**, да. **swið(a)**, дзн. **quiti**.

Р

rabbei, **rabbaunei** учитель, рабин (грец. з араб.-євр. «мій учитель»).

raginon (слд. 2) керувати; **ragin** порівн. (a) рада, рішення; ді. **ragna** заклінати, да. **geznian** пропонувати, визначати; порівн. слав. **доля**.

raih̄tis (присл., спол.) саме, однак, тому що, адже; дзн. **rehtes** взагалі.

raih̄ts (прикм.) правильний, прямий; дс. reht, да. riht, двн. reht, ді. retrr; порівн. лат. rectus, regere.

razn с. р (а) будинок; ді. rann, да. ærn, gen.

reikis, reikists найвищ.; **reikists gudja** первосвященик; rei(ei)ks (прикм.) ja/i могутий; (корн) начальник, володар; дс. rīki, двн. rīhhi, да. rīce, ді. rīkr. Порівн. лат. regius, rex; з кельт. ? Порівн. дірл. rī, rīg король.

rinnan (снд. 3) бігти, текти; ді. rinna, да., дс., двн. rinnan.

rinno ж. р (н) потік, струмок; двн. rinna.

riqis с. р (а) (род. riqizis) тьма; ді. rokkr, двн. rouh, rīohhan, да. геосан куритися(-ся).

rodjan (слд. 1) сказати, говорити; ді. гоеда; порівн. дірл. radid говорить.

rohsns ж. р (і) двір.

runs ч. р (і) біг; двн. runs(t) плин, да. гупе; ді. run с. р струмок.

S

sa ч. р, so ж. р, ꝥata с. р (займ.) цей, той, хто; ді. sa ч. р, su ж. р, ꝥat с. р, да. ꝥæt с. р, дс. that с. р.

sabbato ч. р (грец. із древр. šabbáth щотижневий день відпочинку) субота. Порівн. двн. sambažtag.

saei ч. р, soei ж. р, ꝥatei с. р (займ.) який; той, хто; з sa, so або ꝥata і част. -ei.

saggqa дав. од. заходу, заходу; порівн. sigqan (снд. 3) падати, опускається, поринати; ді. sokkva, да. sincan, дс., двн. sinkan.

sah ч. р, soh ж. р, ꝥatuh с. р (займ.) цей самий, цей же; з sa + част.-h, -uh.

sai (присл.) ось, дивися; двн. sē (nu).

saihs (числ.) шість, saihsa шостий; ді. sex, да. six, дс., двн. sehs. Порівн. лат. sex, грец. hex.

saihv̄an (снд. 5) дивитися, бачити; ді. sia, да. seon, дс., двн. sehan. Порівн. лат. sequi слідувати за.

saiwala ж. р (ō) душу; saiws ч. р. озеро, драговина; да. sawol, дс. seola, двн. se(u)la.

sakan (снд. 6) сперечатися, дорікати, сварити; sakjo ж. р (н) суперечка, розгляд; ді. saka, да. sacan, sacian, дс. sakan, двн. sahhan, sahha.

saljan (слд. 1) кадити, жертвувати, приносити жертву, ді. selja, да. sellan, дс. sellian, двн. sellen передавати.

sandjan (слд. 1) посилати, відправляти (у дорогу); порівн. sinP ч. р. (а) хід; дс. sendian, да. sendan, двн. senten, ді. senda.

saps (прикм.) (а) ситий (sads, еванг. від Луки, XV, 16); дс. sad, да. sæd, ді. sadr, двн. sat. Порівн. лат. satur, sa(tis), лит. sotus.

saúhts ж. р (і) хвороба; див. siuks; ді. sott, да., дс., двн. suht.

sei, див. izei.

seins (займ) свій (його, її); ді. sinn, да., дс., двн. sin.

si (займ.) вона; од. знах. ija, род. izōs, дав. izai; мн. наз. знах. ijos, род. izo, дав. im; двн. sī. Порівн. дірл. si.

sibun (числ.) сім; двн. sibun, дс. sibun, да. seofon, ді. siau; Порівн. лат. septem, грец. hepta.

sik (займ. знах.) себе; ді. sik, двн. sih. Порівн. лат. se, sibi.

silba (займ.) сам; ді. sjalfr, да. sylf, дс. self, двн. selb(o).

sildaleikjan (слд. 1) дивувати, зачудуватися; див. leik; порівн. да. seldlic, дс. seldlik рідкий, чудесний, двн. seltan.

sineigs (прикм.) старий (*sin-); порівн. лат. senex.

sinista ч. р (n) (субст. найвищ. від sineigs) старійшина.

sinteino (присл.) завжди; sinteins (прикм.) щоденний; двн. sin довгий.

Порівн. лат. semper завжди.

siponeis ч. р (ja) учень; з кельтск.?

sis (займ. з дав.) собі.

sitan (снд. 5) сидіти; дс. sittian, да. sittan, ді. sitja, двн. sizzen; порівн. лат. sedere, лит. sedeti.

sitls ч. р (a) сидіння, лава, гніздо; да. seotul, двн. seZZal стілець; порівн. лат. sella (*sedla).

siuks (прикм.) (a) хворий; siukan (снд. 2) боліти; siukei ж. р (n) хвороба, епідемія; ді. sjukr, да. seoc, дс. siok, двн. siuh, sioh.

siuns ж. р (i) бачення, образ; ді. sjon, syn, да. sien, syn, дс. siun.

skalks ч. р (a) слуга, працівник, раб; ді. skalkr, да. scealc, дс. skalk, двн. skalc.

skaman sik (слд. 3) з род. соромитися; skama ж. р (o) сором; двн. scamen, дс. sceamian.

skattja ч. р (n) міняйло; від skatts ч. р (a) гроші, скарб; ді. skattr, да. sceat, дс. skat, двн. ska(t)z, дфриз. sket також худоба, порівн. укр. худоба.

skeima ч. р (n?) ліхтар, світильник; порівн. skeinan (снд. 1) сіяти, світити; ді. skime, да. scima світло; дс., двн. skimo світло, блиск. Порівн. грец. skene намет (> сцена).

skip с. р (a) човен; корабель; ді., дс. skip, да. scip, двн. scif також «посудина, посудина».

skohsl с. р (a) злий дух, демон, біс.

skula ч. р. (n) боржник.

skulan (прпрд.) потрібно; тепер. од. 1, 3 ос. skal, 2 ос. skalt, мн. skulum, skuluþ, skulun, минул. 3 ос. од. skulda, 1 ос. мн.

skuldedum 3 ос. мн. skuldedun, дієприкм. прикм. skulds винний; ді. skolo, да. skulan, sceolan, дс. skolan, двн. sculan. Порівн. лит. skeleti бути винним.

slahan (снд. 6) ударяти, бити; ді. sla, да. slean (*sleahan), дс., двн. slahan.

slahs ч. р (i) удар, мордування; slahs lofin ляпас; ді. slagr ч. р, slag с. р, да. slæʒe, дс. slegi ч. р убивство.

sleips (d), sleidis (прикм.) лютий, небезпечний; ді. sliðr, да. sliðe, дс. sliði, двн. sliðik, slithic.

slepan (снд 7) (минул. saíslep) спати; sleps ч.р(а)сон; да. slæpan, дс. slapan, двн. slaf(f)an.

smakka ч. р (n) смоква, фіга, інжир; неясного (грец.?) походження.

smakkabagms ч. р (а) смоківниця, фігове дерево.
sniumundo (присл.) спішно, швидко; **sniwan** (снд. 5) поспішати.
so, див. *sa*.
soei, див. *saei*.
soh, див. *sah*.
sokjan (слд. 1) шукати; ді. *soekja*, да. *sekan*, дс. *sokian*, двн. *suohhen*;
порівн. лат. *sagio*, *sagire* чуяти, дірл. *saigim* шукаю.
spaikulatur (лат. *speculator* розвідник, охоронець) зброєносець.
speiwan (снд. 1) плювати; ді. *spuja*, да. дс. *spiwan*, двн. *spi(w)an*. Порівн.
лат. *spuere*, лит. *spiauti*.
spilda ж. р (б) дощечка (для письма); ді. *spjald*, *speld* с. р дошка, да. *speld*
с. р деревинка; свн. *spelte* ж. р наконечник (списа).
spwreidans (із грец.) знах. мн. кошики, сплетені з листів пальми.
stairo ж. р (н) марна; двн. *stero* ч. р баран; порівн. лат. *sterilis*
неплодоносний, марний.
standan (снд. б) (минул. *stoP – stoPum*) стояти; ді. *standa*, да., дс. *standan*,
двн. *stantan*, *stan*, *sten*. Порівн. лат. *stare*.
staps (d) ч. р (i) місце; ді. *staðr*; так. *stede*, дс. *stedi*, двн. *stat* ж. р. Порівн.
лат. *statio*, *status*, грец. *statis*.
staua ж. р (б) суд, вирок, предмет суду; ч. р (n) суддя.
stibna ж. р (б) голос; да. *stefn*, *stemn*, дс. *stemna*, *stemnia*, двн. *stimna*.
stikls ч. р (а) кубок (гострий), чаша; *stiks* ж. р (о) укол; двн. *stihhil* вістря,
stechal кубок; да. *sticel* колючка, ді. *stikill* кінець, верхівка.
stojan (слд. 1) (минул. *stauida*) судити; да. *stowian*, двн. *stouwen*
обвинувачувати, затримувати, зупиняти.
stols ч. р (а) трон, престол; ді. *stoll*, да., дс. *stol*, двн. *stuol*.
straujan (слд. 1) з дав. (минул. *strawida*) посипати, стелити; да. *strewian*,
streowian, дс. *stroian*, двн. *strewen*, *strouwen* сипати. Порівн. лат. *struere*
захащувати.
sulja ж. р (б) (лат. *solea* сандалій) підошва.
suman (присл.) одного разу; якось.
sums (займ.) якийсь, деякий; ді. *sumr*, да., дс., двн. *sum*.
sunja ж. р (jō) істина, правда; ді. *syn* зречення, дс. *sunnea*, двн. *sunna* (о)
перешкода, перешкода; порівн. лат. *sunnis* законне (засноване на правді,
справедливості) перешкода (єванг. від Марка, XI, 32: *bi sunjai* воістину).
suns (присл.) негайно, раптом, двн. *sân(o)*, да. *sona*.
sunsaiw (присл.) негайно, з *suns i aiws*.
sunsei (спол.) як, тільки
sunus ч. р (u) син; ді. *sunr*, *sonr*, да., дс., двн. *sun(u)*.
sutis (-ū- ti або -u- ?) (прикм.) (i/ja) лагідний, тихий, безтурботний; *sutizo*
(присл.).
swa (присл.) так; ді. *sva*, да. *swa*, дс. двн. *so*. Порівн. длат. *suad*.
swaihra ч. р (n) тесть, свекор; дшв. *svér*, да. *swehor*, *sweor*, двн. *swehur*;
порівн. лат. *socer*.

swaiĥro ж. р(п) теща, свекруха; ді.sváera, да. swezer, двн. swigur; порівн. лат. socrus.

swalaups (d) (прикм.) такий великий; laudi ж.р(jo) образ, фігура, свн. lōt придатний.

swaleiks (прикм.) (а) такий, двн. solih.

swaran (снд б) клястися; двн., дс., да.swerian, ді.sverja, да.and-swaru відповідь (у суді).

swaswe (присл., спол.) як, тому що, так що, також, як.

swau (частка) так, хіба.

swe (присл., спол.) як, так що, коли.

swegniþa, swigniþa ж. р (б) веселоші, ликованье.

swein с. р (а) свиня; ді. svin, да. дс. двн. swin. Порівн. двн., да. su, ді. sur свиноматка, лат. sus, suinus свинячий.

swikunþs (прикм.) (а) явний, відомий, swikunþaba (присл.) прямо, відкрито.

swiltan (снд. 3) лежати при смерті; ді. svelta голодувати, умирати, двн., дс. sweltan умирати, гинути.

swistar ж. р (r) сестра; двн. swester, дс. swestar, да. sweostor, ді. systir. Порівн. лат. soror, лит. sesuo.

swnagoge ж. р (грец.) синагога, збори.

Т

taĥswa (-o) (прикм.) правий (по напрямку); ж. р (п/о) права сторона, рука; двн. zeso (zesawêt), zesawa ж. р права рука; порівн. лат. dexter правий, що перебуває із правої сторони.

taikn с. р (а) знак, знамення; taikns ж. р (i) знак, чудо; ді. teikn, да. tac(e)n, дс. tekan, двн. zeihhan; порівн. фінськ. запозич. з герм.* taika пророкування; лат. dico говорю.

tainjo ж. р (п) кошик; tains ч. р (а) галузь; двн. zein(n)a короб, да. taenel, ді. teinn гілка.

taujan (снд. 1) (минул. tawida) робити; taui с. р (ja) справа, дія; рун. минул. tawido, дс. togean, двн. zouwen готувати.

tekan (снд. 7) (минул. taitok) стосуватися, торкати; ді. taka (минул. tok) взяти, брати.

tîmrja ч. р (п) тесля; gatiman (снд. 4) личити, *будувати; gatimrjo ж. р (п) будівля; двн. zeman підходити, zimbar (будівельне) дерево. Порівн. грец. demein будувати, лат. domus.

tîuhan (снд. 2) вести, тягти; да. teon, дс. tiohan, двн. ziohan, ді. tjoa вистачати. Порівн. лат. ducere вести.

tuggo ж. р (п) мова; ді. tunga. да. tunze, дс. tunga, двн. zunga. Порівн. лат. lingua (*dingua).

tunþus ч. р (ц) зуб; ді. tŕnn ж. р, да. toð ч. р, дс. tand, двн. zan(d) ч. р (i); порівн. лат. dens / dentis, лит. dantis, нім. Zander судак.

tuzwerjan (снд. 1) сумніватися (*tuz i *werjan); порівн. двн. zur- i war, лат. verus щирий.

twai ч. р, twos ж. р, twa с. р (числ.) два; ді. tveir, tvæ̅r, tvau, да. twæ̅zen, twē̅zen, twa, дс. twene, two, twa, двн. zwene, zwo (zwa), zwei. Порівн. лат. duo.

twalif (-ib) (числ.) дванадцять; порівн. bileiban (снд. 1) залишатися, bilaibjan (слд. 1) залишати, герм. *lib- залишок; ді. tolf, да. twelf, дс. twelif; двн. zwelif.

twans знах. від twai.

þ

þadei (присл.) куди.

þagkjan (слд. 1)(минул. Þahta < *Þanhta, дієприкм. минул. Þahts) думати, міркувати; Þugkjan (слд. 1) (минул. Þuhta) здаватися, вірити, думати; ді. Þekkja сприймати, знати, да. Þencan, дс. thenkian, двн. denchen; порівн. лат. tongere знати.

þahan (слд. 3) мовчати; ді. Þegja, Þagna, дс. thagian, thagon, двн. dagen; порівн. лат. taseo мовчу.

þairh (прийм.) з знах. через, для, завдяки; да. Þerh, дс. thuru, двн. thuruh, dur(u)h. Порівн. лат. trans.

þairhþairan (снд. 4) проносити.

þan (присл., спол.) тоді, коли, ще, якщо, але; двн. dan(a), ді. Þa, да. Þan, Þon, дс. than.

þanaseiþs (присл.) далі, надалі, ще.

þande (єванг від Луки, I, 34 þandei) (спол.) якщо, оскільки.

þanei (спол.) коли.

þanuh (присл., спол.) тоді, тому, отже, але, однак.

þanzei знах. від soei.

þar (присл.) там.

þarei (присл.) де.

þaruh (присл.) там, тоді; (частка) же.

þata (займ.), див. sa.

þatainei (присл.) тільки.

þatei (займ.) с. р від saei, (спол.) що, тому що.

þatuh, див. sah.

þaþro (присл.) звідси; ді. raþra там, да. Þæder туди.

þaþroh (присл.) потім, після цього.

þau(h) (присл.) або, однак, зате; ді. Þo, да. Þeah, дс. thoh, двн. doh.

þaurþjan (слд. 1.) засихати, жадати; Þaurþsus прикм. (у) сухий; Þaurstei спрага; дс. thorrn, ді. Þerra, двн. dorren, durri; порівн. лат. torreo сохну, в'яну, грец. tarsos, trasia сушильна піч.

þeins (займ.) твій; ді. Þinn, да. Þin, дс. thin, двн. din.

þishvadah (присл.) куди (б), куди ж; з þis род. від sa, þata, hvah (присл.) куди? i -h.

þishvah (займ.) (єванг. від Марка, XI. 23: þishvah þei) що ні, щоб ні.

þiþvazuh (займ.) (єванг. від Марка, XI. 23: þiþvazuh ei) усякий хто, хто б ні.

þiubjo (присл.) тасмно, нишком; від þiufs (b) ч. р (a) злодій, розбійник; Þiubi с. р (ja) злодійство; ді. Þjofr, да. Þeof, дс. thiof, двн. diob.

þiuda ж. р (ð) народ; ді. Þjoð, да. Þeod, дс. thioda, thiod, двн. diota також (n), diot / diet с. р і ч. р, diutisc. Порівн. лит. tauta.

þiudangardi ж. р (jō) царство.

þiudanon (слд. 2) царювати. Порівн. двн. diuten роз'ясняти (народу), перекладати, да. (ge)diedan.

þiudans ч. р (n) цар; ді. Þjóðann, да. Þeoden, дс. thiodan.

þiudinassus ч. р (u) царство.

þiumagus ч. р (u) слуга; з þius ч. р (wa) слуга, раб (да. þēow, þēowa, двн. deo) і magus слуга (ді. mQgr син, підліток, да. маґо також «воїн», дс. magu; порівн. двн. magazogo вихователь).

þiuþjan (слд. 1) благословляти; Þiuþ с. р (a) гарне, Þiuþeigs прикм. (a) гарний, двн. gidiuto доречно.

þiwi ж. р (jō) дівчина; раба; ді. Þу, да. Þeow, Þeowe, дс. thiwi, thiu, двн. diu, diuwa.

þliuhan (снд. 2) бігти; ді. flyja, fļja, да. fleon, дс., двн. fliohan.

þlauhs ч. р (i) втеча; ді. flugr, двн., дс. fluht.

þreis (числ.) три; ді. Þrir, да. Þrie, дс. thrie, двн. dri; порівн. лат. tres, грец. treis.

þrútsfill с. р (a) проказа, лепра; þrútsfills прикм. (a) прокажений, від Þrutian набрякати й fill с. р (a) шкіра, хутро; да. Þrustfell. Порівн. двн. vel, да. fell, ди. fjall, лат. pellis, грец. pella.

þu (займ.) ти, од. знах. Þuk, род. Þeina, дав. Þus, дв. знах. igqis, род. igqara, дав. igqis, мн. наз. jus, знах. izwis, род. izwara, дав. izwis; ді., да. Þu, дс. thu, двн. du (dir, dih); порівн. лат. tu, грец. ty.

þusundifaps ч. р (i) тисячник (начальник тисячі воїнів); від þusundi (числ.) ж. р (jo) тисяча й -faþs; Порівн. faþa ж. р (o) огорожа. Порівн. двн. dusunt, дс. thusind, да. Þusend, ді. Þusund < герм. *Þus-hundi велика сотня.

þwmíama ч. р (a) фіміам, ладан, жертвовне паління (від грец. палю, курю).

U

-u- питальна частка, що приєднується до першого слова речення, здебільшого до дієслова. У складному дієслові вставляється між префіксом і коренем; порівн. Þu gaulaubeis чи віриш ти; у сполученні прийм. з іменником після прийм.: порівн. abu Þus silbin чи від себе.

ubilaba (присл.) від ubils.

ubils (прикм.) поганий, злий; да. ufel, дс. uþil, двн. ubil.

ubiltojis (субст. прикм.) (ja) лиходій, злочинець, див. ubils taujan.

uf (прийм. зі знах. і дав.) під, між, серед; ді. of над, так. ufeward вишній, ді. upr, да. upr, дс. up, двн. uf на; порівн. дінд. ура знизу, лат. sub під, грец. hуро.

ufar (прийм. зі знах. і дав.) на, над, за; ді. ufir, да. ofer, дс. oĕar, двн. ubar, ubir. Порівн. лат. super, грец. hyper.

ufarmunnon (слд. 2) з дав. забути. Див. munan.

ufarskadwjan (слд. 1) осіняти; да. sceadwian, дс. skadowan, scadoian, двн. scatewen затінювати; порівн. skadus ч. р (u) тінь; да. sceadu, scead, дс. skado, двн. skato; порівн. грец. skotos темрява.

ufbrikan (снд. 4) відкидати, нехтувати, відмовити.

ufhausjan (слд. 1) з дав. слухатися, коритися.

ufligan (снд. 5) втратити (життя, блага), знемагати.

ufrakjan (слд. 1) простирати; див. raihts; двн. recchen, recken роз'ясняти, дс. rekkian розставляти, викладати, да. recc(e)an, ді. rekja.

ufswogjan (слд. 1) зітхнути.

ufta (присл.) часто; ді. opt, да. oft, дс. oft(o), двн. ofto.

ufwopjan викликнути.

-uh (після голосних –h, перед ʀ як uʀ) енклитич. частка в значенні «і, же». Порівн. лат. que і.

uhtedun, див. ogan.

und (прийм. зі знах. і дав.) до, для, поки; дс. und, ді. unz = und es поки не, двн. untaʒ(s), unzi (<unt-zi) до.

undaro (прийм. з дав., присл.) під; так. under, двн. untar.

undgreipan (снд. 1) зі знах. схопити, брати.

ungalaubeins ж. р (i/ō) невір'я.

unhrains (прикм.) (i/ʃa) нечистий.

unhulpa ч. р (n) біс, нечистий, unhulʒo ж. р (n) біс, нечистий.

hulʒs (прикм.) милостивий; двн. unholdo, да. hold, ді. hylli прихильність.

unmahteigs (прикм.) неспроможний, слабкий; mahteigs могутній; да. unmihtiʒ, двн. unmahtig, amahtig.

unmahts ж. р (i) неміч, хвороба; да. unmeaht, двн. unmaht, amaht.

unsar (займ.) наш; да. useg, дс. usa, двн. unsar.

unsis знах. дав. од. від ik.

unswers (прикм.) (а) нешановний, знехтуваний.

untals (прикм.) непокірливий.

unte (спол.) тому що, що; доти, поки; дс. unt, unti, двн. unz.

unwahs (прикм.) безвадний.

ur- (преф.) з ім. і дієсл., двн. ir-, ar-, так. or-, ді. or.

urraisjan (слд. 1) розбудити; каузат. від urreisan; двн. regen упустити.

urreisan (снд. 1) устати, піднятися; ді. risa, да., дс. двн. risan.

urrinnan (снд. 3) вибігати, виходити, зійти.

urruns ч. р схід, схід (сонця); ж. р (i) результат; двн. urruns(t), irgunst ж. р схід, джерело, течія.

us (прийм. з дав.) з, з, від; ді. or, ur, двн. ur, ar, er.

usbaíran (снд. 4) понести.

usdaudjan (слд. 1) подвизатися.

usdreiban (снд. 1) вигнати.

usfullnan (слд.4) здійснитися, відбуватися.

usgaggan (непр. д.) вийти.

ushafjan (снд. 6) підняти(ся), відняти.

ushrisjan (слд. 1) отрясти.

uskiusan (снд. 2) зі знах. випробувати, з дав. відкинути; kiusan (снд. 2) пробувати, випробовувати; дс., двн. kiosan, да. ceosan, ді. kjosan. Порівн. лат. gustare.

uslaubjan (слд. 1) дозволяти; від liufs (b) улюблений: да. aliefan, двн. irlouben.

usleipān (снд. 1) проходити мимо, піти; afleipān (снд. 1) іти, мандрувати; ді. liða, да., дс. liðan, двн. lidan іти, irlidan дізнаватися. Порівн. нім. leiden.

usliþa ч. р (n) хворий, розслаблений; порівн. liþus ч. р (u) частина тіла; да. lið, ді. liðr, дс. lith, двн. (gi)lid ч. р с. р.

uslukan (снд. 2) (минул. uslauk) відкривати, витягати (меч); ді. luka, да. lusan закривати, дс. antlukan, двн. antluhhan замикаати.

usluknan (слд. 4) відкритися.

usniman (снд. 4) взяти, відняти.

usqiman (снд. 4) предавати смерті, убити.

usqistjan (слд. 1) погубити.

ussaifvan (снд. 5) глянути, прозріти.

usstandan (снд. 6) встати, воскреснути.

ustiuhan (снд. 2) вивести, виконати, закінчити.

uswaírpan (снгл. 3) скидати, виганяти.

uswaltjan (слд. 1) перекидати.

ūt (присл.) зовні, поза; ді., да., дс. ūt, двн. ûz.

ūta (присл.) поза; ді., да. ūte, дс. ūta, ūte. двн. ûze.

utana (присл.) поза, ззовні; дс., да. ūtan, двн. ûzan(a).

uzuh від us і -uh.

W

waidedja ч. р (n) розбійник, лиходій; wai (вигук) на жаль! і deþs ж. р (i) справа; да. wēdæd ж. р злочин; свн. wetat ж. р біль, двн. we(wo) (we tuon) с. р біль (заподіяти), weinon плакати; да. wawa, wanian, ді. veina. Порівн. лат. vae, лит. vai.

waiht (тільки в сполученні ni waiht) нічого, щось, див. waihts. Порівн. двн. ni-with.

waihts ж. р (i) річ; ді. vettr, vætr жива істота, річ, да. wiht істота, демон, річ; дс. wiht ч. р істота; двн. wiht ч. р с. р істота, демон, річ; порівн. нім. wichtig, Wicht, Wichtelmann.

waila (присл.) добре, мабуть; ді. *vel, val*, да. *wel*, дс. *wala, wela, wola*, двн. *wela, wol(a)*.

wailamerjan (слд. 1) сповіщати, звіщати.

waír ч. р (а) чоловік; ді. *veg*, да., дс., двн. *weg, weralt* ж. р покоління; порівн. лат. *vir*, нім. *Wegwolf, Wergeld*, лит. *vyras*.

waírpan (снд. 3) кидати, увергати; ді. *verpa*, да. *weorpan*, дс. *wegpan*, двн. *weg(p)fan*. Порівн. лит. *verpti* крутити.

waírþan (снд. 3) ставати (також як допоміжне дієслово) ді. *verða*, да. *weorðan*, дс. *werthan*, двн. *werdan*; порівн. лат. *verto* повертаю, обертаю, лит. *wersti*.

waírþs (прикм.) гідний, коштовний; ді. *verðr*, да. *weorð*, дс. *werth*, двн. *wert, werd*.

waitei (присл.) хіба, імовірно.

waldufni с. р (ja) влада, сила; *waldan* (снд. 7) з дав. керувати, володіти. Порівн. двн. *waltan, Walt(h)er*, да. *wealdan*, ді. *valda*; лит. *valdyti*, лат. *valere*.

waltjan (слд. 1) валятися; ді. *velta*, двн. *welzen, walzan*. Порівн. лат. *voluere*.

wamba ж. р (ō) чрево; ді. *vQmb*, да. *womb*, двн. *wamba*.

wandjan (слд. 1) повертати, обертати; порівн. (bi)*windan* (снд. 3) обвивати, обв'язати; ді. *venda*, да. *wendan*, дс. *wendian*, двн. *wenten*.

warmjan (sik) (слд. 1) гріти(-ся); ді. *verma*, да. *wyrman*, дс. *wermian*, двн. *wermen*; порівн. лат. *formus* теплий.

wasjan (слд. 1) носити, одягати.

wasti ж. р (jō) одяг; порівн. свн. *wester* ж. р одяг (що надягається під час обряду хрещення); порівн. лат. *vestis, vestīre*, дінд. *vastram* одяг.

wato с. р (n) вода (дав. мн. *watnam*); ді. *vatn*, да. *wæter*, дс. *watar*, двн. *waZZar*; порівн. лат. *unda* хвиля.

waúrd с. р (a) слово; ді. *orð*, да., дс. *word*, двн. *wort*; порівн. лат. *verbum* (лат. *b < *dh*), лит. *vardas* ім'я.

waúrkjan (слд. 1) (минул. *waurhta*) робити, створювати, діяти, (єванг. від Іоанна, XVIII, *hauri waurkjan* розвести багаття); ді. *urkja*, да. *wurg(e)an*, дс. *wirkian*, двн. *wurchen, wirkan*. Порівн. грец. *ergon*.

waúrts ж. р (i) корінь; ді. *urt* злак, да. *wurt* злак, корінь, дс. *wurt* злак, рослина, корінь, двн. *wurg* трава, рослина.

wegs ч. р (a/i) шторм, хвилювання (на воді), удар (хвилі), мн. хвилі; ді. *vágr* море, да. *wæċ*, дс., двн. *wag* хвилювання, хвиля.

weiha ч. р (n) священник; *aúhumists weiha* первосвященик.

weihs (прикм.) святий; дс. *wīh* храм, двн. *wīh(i)*.

weihan (слд. 3) освячувати, двн. *wīhan*, дс. *wīhian*. Порівн. лат. *victima* жертвна тварина.

weihnan (слд. 4) святитися.

weihs с. р (a) селище, двн. *wīch*. Порівн. лат. *vicus* село, грец. *oikos* будинок.

wein с. р (а) вино; ді. *vin*, да., дс., двн. *wīn*; також ч. р.; з лат. *vinum*. Порівн. груз. *gwino*.

weis (займ.) ми; двн. *wīr*, дс. *wī*, *we*. Порівн. дінд. *vayam*.

weitwodīpa ж. р (ō) свідчення. Див. *wītan* і *wōPeis* прикм. (ja) приємний, *wōPs* (d) прикм. (а) одержимий.

weitwodjan (слд. 1) возвіщати, показати, довести.

wepn(a) с. р (а) мн. зброя; ді. *vápn*, да. *wǣpn*, дс. *waran*, двн. *waf(f)an*.

wigs ч. р (а) дорога, шлях; порівн. *gawīgan* (снд. 5) рухати(ся), трясти; ді. *vegr*, да. *weʒ*, дс. *weg*, двн. *wec*, (bi)*wegan*. Порівн. лат. *vehere* їхати.

wihs див. *weihis*.

wiko ж. р (n) черга, тиждень, строк; ді. *vīka* тиждень; морська миля, да. *wīcu*, *wucu*, двн. *wecha*, *wehha* тиждень. Порівн. лат. *vices* мн. чергування. Фінськ. *viikko* запоз. з герм.

wiljan (непр. д., минул. *wilda*) хотіти; порівн. *wīlja* ч р. (n) воля; ді. *vīlja*, да. *willan*, дс. *willian*, *wellian*, двн. *wellen*; порівн. лат. *volo* хочу, инфин.

winds ч. р (а) вітер (дієприкм. I від снд. 7 *waian* дути); ді. *vindr*, да., дс. *wind*, двн. *wint*; порівн. лат. *ventus*.

winnan (снд. 3) страждати, двн., дс. (gi)*winnan* напружуватися, добувати.

wis с. р ч. р (а) морський штиль, тиша.

wisan (непр. д.) бути, існувати; тепер. ч.; минул *was*, мн. *wesum* і т.д.; по типу снд. 5 радуватися, перебувати, залишатися; ді. *vesa*, да., дс., двн. *wesan*.

wissuh = минул. від *wītan* (*wissa*) + -h.

wītan (прпрд.) (тепер. *wait*, минул. *wissa*) знати; ді. *vīta* (*veit*), да. *wītan* (*wāt*), дс. *wītan* (*wêt*), двн. *wīZZan* (*weiZ*); порівн. дінд. *vēda*, грец. *oída*, *idéa*, лат. *vidēre*.

wītan (слд. 3) з дав. спостерігати, берегти.

witop (d) с. р (а) закон; двн. *wīZZod* ч. р і с. р.

wīpra (прийм. зі знах.) перед, навпроти; ді. *við(r)*, да. *wi?(er)*, дс. *withar*, двн. *widar*.

wīprawaírþs (прикм.) що знаходиться навпроти; да. *wīðerweard*, двн. *widarwert*.

wopjan (слд. 1) з род. призивати, голосно кричати, волати; ді. *oera*; да. *weran* плакати; дс. *worīan* (снд.) шкодувати. оплакувати; двн. *wuofan* (снд. 7) оплакувати.

wrohs ж. р (i) обвинувачення, скарга, позов; *wrohjan* (слд. 1) обвинувачувати.

wulþus ч. р с. р (u) слава, пишнота. Порівн. лат. *vultus* вигляд.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ПО РОБОТІ З ТЕКСТАМИ

Як відзначалося, готська мова є мертвою, належачи до типу т.зв. дешифруємих мов (на відміну від латини й давньогрецької), тобто збережених у писемних пам'ятках, тексти яких були забуті, як і самі зниклі мови. Основним методом вивчення таких мов є читання й різноманітне коментування й тлумачення текстів (глосс – лексичних частин, реалій, семантики, засобів мовного вираження тощо).

Методика вивчення готської мови істотно відрізняється від вузівських традицій вивчення латині. Архаїчні готські тексти перекладів євангелій, фрагменти яких представлені в даному посібнику, являють собою твори давньописемної вузької клерикальної традиції, будучи по суті «церковноготською мовою перекладу». Вони розділені на богослужбові уривки («пісні»). Графіка (латиниця) і пунктуація виконані в посібнику у відповідності із сучасною традицією.

Аналіз наведених уривків готських текстів на семінарах припускає наступні послідовні завдання: читання (з коментуванням правил), письмовий переклад, граматико-лексичний і етимологічний розбір. Для цих цілей перевага надається наближеному до оригіналу (тобто дослівному, підрядковому) перекладу.

Наступний аналіз окремих готських слів варто проводити письмово за наступною схемою з використанням навчального словника й граматичних таблиць.

Схема аналізу готських текстів

Форма відповідної лексики в тексті	Початкова форма (для частин мови, що змінюються)	Відповідники в інших германських мовах	Відповідники в інших індо-європейських мовах	Примітки

Варто враховувати можливі словотворчі деривати від одного кореня й виявляти його у відповідній словниковій статті (порівн., наприклад, однокорінні дієслова *ana-gaggan, at-gaggan, in-gaggan, in-at-gaggan, ufargaggan* і т.д.).

Етимологічний аналіз готських лексем варто проводити послідовно, поступово ускладнюючи його структуру:

1). Етимологічні, словотворчі паралелі в давньогерманських мовах, склад і їх семантичні або граматичні розходження; ареальна специфіка (поширення) даної лексичної одиниці.

- 2). Можливі запозичення, їхня сфера, джерела й причини.
- 3). Етимологічні паралелі в інших індоєвропейських мовах.
- 4). Словникові «гнізда».

5). Рефлекси в сучасних германських мовах, їхнє запозичення в інші нєнімецькі мови.

- б). Історична зміна / варіювання значення в різних мовах.

Студенти готують також короткі повідомлення по етимології й семантиці окремих цікавих угруповань давньогерманської іменної й дієслівної лексики. Наприклад, досліджуються позначення частин тіла, родичів, тварин, їжі, назви хвороб, зброї, житла, явищ природи, християнських, соціально-правових і ін. реалій, дієслова говоріння, пересування, емоційного стану тощо, коментується культурно-історичне тло готських лексем (наприклад, (ga)meljan «писати») або словотворчих гнізд (наприклад, hlaifs «хліб», ga-hlaifs «товариш») на вибір з використанням додаткової літератури.

При виконанні текстових вправ перевіряються й закріплюються отримані знання й навички. Бажано також виготовлення студентами граматичних парадигм (таблиць) з використанням власних прикладів і їхнє коментування.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ / РЕФЕРАТІВ ІЗ ПРОБЛЕМ КУРСУ "ГОТСЬКА МОВА"

1. Готська мова – найдавніша писемна мова, що відбиває фонетичні (морфологічні) риси загальногерманської мови-основи.
2. Семантичні характеристики готських дієслів із превербами.
3. Готські преверби як аналоги грецьких префіксів.
4. Іменний словотвір у готській мові.
5. Словоскладання в готській мові.
6. Деякі відмітні морфологічні характеристики готського дієслова в системі давньогерманських мов.
7. Становлення акцентологічної моделі в германських мовах і особливості наголосу в готській мові.
8. Лексико-семантичні характеристики готської мови.
9. Полісемія лексичних одиниць у готській мові.
10. Побут і культура готів в епоху великого переселення народів.
11. Побут і культура вестготів до переселення в Іспанію.
12. Етимологічні дублети в готській мові, що сходять до лексем загальногерманської мови-основи.
13. Християнство й культура в готів Причорномор'я й Криму.
14. Семантика іменного відмінювання в готській мові.
15. Гото-славянська лексична взаємодія.
16. Остготське королівство в Італії.
17. Вестготи в Іспанії.
18. Історіографія готів.
19. Готизми в давньовірхньонімецькій мові.
20. Своєрідність категорії стану в готській мові (медіопасив).
21. Своєрідність категорії способу в готській мові.
22. «Готська тема» у давньоанглійській поезії («Вальдере», «Деор», «Відсід»).
23. «Готська тема» у давньонімецькій поезії («Пісня про Гільдебранта», «Пісня про Нібелунгів»).
24. Перекладацька концепція Ульфїли.
25. З історії перекладів Біблії в готів і в інших давньогерманських народів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Блинов А.В. Краткий курс готского языка: Учеб. – М.: Изд-во МГУ, 2002. – 202 с.
2. Введение в германскую филологию / М. Г. Арсеньева и др. М.: Высш. школа, 1989. – 319 с.
3. Гухман М. М. Готский язык. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 296 с.
4. Євченко В.В. Готська мова. Тексти, коментар, словник: Навчальний посібник. – Вінниця: Видавництво «Фоліант», 2004. – 400 с.
5. Жлуктенко Ю. А., Яворська Т. А. Вступ до германського мовознавства – К.: Вища Школа, 1986. – 213 с.
6. Жирмунский В.М. Введение в сравнительно-историческое изучение германских языков. – М., Л.: Наука, 1964. – 316 с.
7. Задорожний Б. М. Порівняльна фонетика і морфологія готської мови. – Львів: Вид-во Лівів. Ун-ту, 1960. -297 с.
8. Левицкий В.В. Основы сравнительной фонетики германских языков. – Черновцы: Рута, 2003. – 125 с.
9. Левицкий В.В. Основы сравнительной морфологии германских языков. – Черновцы: Рута, 2004. – 127 с.
10. Левицкий В.В. Германские языки и древние германцы. – Черновцы: Рута, 2004. – 208 с.

Додаткова:

1. Воеводская О.М. Фонетические и морфологические особенности древнегерманских языков. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2011. – 50 с.
2. Ганина Н.А. Готская языческая лексика. – М.: Издательство Московского университета, 2001. – 176 с.
3. Дубинин С.И., Бондаренко М.В., Тетеревёнков А.Е. Готский язык. – Самара: СамГУ, 2006. – 146 с.
4. Ершова И.А. Введение в германскую филологию. Вып. I: Фонетика древнегерманских языков: учеб. пособие / И.А.Ершова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1998. – 76 с.
5. Ершова И.А. Введение в германскую филологию. Вып. II: Древнегерманский глагол: учеб. пособие / И.А.Ершова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 200. – 72 с.
6. Ершова И.А. Введение в германскую филологию. Вып. III: Лексика древнегерманских языков: учеб. пособие / И.А.Ершова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2002. – 68 с.
7. Макаев Э.А. Язык древнейших рунических надписей. – М.: Наука, 1965. – 156 с.
8. Левицкий В.В. Введение в германское языкознание: Сб. задач. – К.: Высш. школа, 1983. – 97 с.
9. Чемоданов Н. С.. Хрестоматия по истории немецкого языка. – М.: Высш. школа, 1978. – 288 с.

10. Прокош Э. Сравнительная грамматика германских языков / Э. Прокош. – М : Изд-во иностр. лит-ры, 1954. – 379 с.
11. Прибыток И.И. Введение в германскую филологию. История английского языка. – Саратов: Наука, 2011. – 179 с.
12. Смирницкая О.А. Древнегерманская поэзия. Каноны и толкования. – М.: Высш. школа, 2005. – 176 с.
13. Соловьева Л.Н. Древние германцы и их языки. – М.: Наука, 1980. – 234 с.

Інформаційні ресурси **Словники**

1. Köbler, G. Gotisches Wörterbuch (1986): [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://homepage.uibk.ac.at/~homepage/c303/c30310/gotwbhin.html>
2. Heune`s Gothic Dictionary: [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ling.uppen.edu/~kurisato/germanic/goth_heyne_about.html
3. Gothic Dictionary: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://craven.hypermart.net/Gothic.txt>
4. Німецько-готський словник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wulfila.be/lib/streitberg/1910/text/html/>
5. A Comparative Glossary of the Gothic Language by G. H. Balg: [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ling.upenn.edu/~kurisuto/germanic/goth_balg_about.html
6. Multizaurus: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.poliglos.info/inter/find.php>

Тексти

1. Тексти на готській мові з перекладом на англійську мову: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wulfila.be/gothic/browse/>
2. Тексти на готській мові: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wulfila.be/lib/streiberg/1920/HTM/B284.html>
3. Тексти на готській мові: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.utexas.edu/cola/centers/lrc/eieol/gotol-MG-X.html>
4. Gotisch im WWW — eine kommentierte Linksammlung: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.reimar.de/gotisch.html>
5. Тексти на готській мові: [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ling.upenn.edu/~kurisuto/germanic/goth_wright_glossary.html

СПИСОК СИМВОЛІВ, УМОВНИХ ПОЗНАЧОК І СКОРОЧЕНЬ

- англ. - англійське
- арам. - арамейське
- вrm. - вірменське
- герм. - германське (реконструйована загально герм. форма)
- гот. - готське
- грец. - грецьке (=давньогрецьке)
- груз. - грузинське
- да. - давньоанглійське
- двн. - давньовісхіднонімецьке
- ді. - давньоісландське
- дінд. - давньоіндійське
- дірл. - давньоірландське
- длат. - давньолатинське
- древр. - давньоєврейське
- дс. - давньосаксонське
- дфр. - давньофрізьке
- дшв. - давньошведське
- евр. - єврейське
- іє. - індоевропейське (реконструйована форма)
- кельт. - кельтське
- лат. - латинське
- лит. - литовське
- нар.-лат. - «народна», «вульгарна» латинь
- нім. - німецьке (сучасне)
- праслав. - праслов'янське
- свн. - середньовісхіднонімецьке
- слав. - слов'янське (=спільнослов'янське)
- суч. - сучасне
- рун. - рунічне
- укр. – українське
- фінск. - фінське
- шумер. - шумерське
- ест. - естонське
- * - реконструйована (вихідна) форма, фонема, значення
- // - позначення фонем (звукотипа)
- [ ] - позначення аллофона, звуку, транскрипції
- < > - позначення графеми

Навчальне видання
(українською мовою)

Приходько Ганна Іллівна

ГОТСЬКА МОВА

навчальний посібник для студентів факультету іноземної філології
освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

Рецензенти:

д. філол.н., проф. В.Д. Бялик,

д. філол.н., проф. Т.І. Домброван,

д. філол.н., проф. Р.К. Махачашвілі

Відповідальний за випуск *Г.І.Приходько*

Коректор *О.О. Приходько*

Підписано до друку 16.01.2015 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. акр.6,86. Тираж 300 примірників. Замовлення № 1071.

Видавець

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Адреса: 72312, м. Мелітополь, вул. Леніна, 20, тел. (0619) 44 04 64

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції від 16.05.2012 р. серія ДК № 4324

Надруковано ФО-П Однорог Т.В.

72313, м. Мелітополь, вул. Героїв Сталінграду, 3а, тел. (067) 61 20 700

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477